

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİMDALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

VATANDAŞLIK BAĞLAMINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN
ADAYLARININ VATANSEVERLİK TUTUMLARI VE
GÖRÜŞLERİ

EMİNE TARHAN

BOLU- 2019

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİMDALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

VATANDAŞLIK BAĞLAMINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN
ADAYLARININ VATANSEVERLİK TUTUMLARI VE
GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Emine TARHAN

Danışman
Doç. Dr. Hatice MEMİŞOĞLU

BOLU, TEMMUZ-2019

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Emine TARHAN tarafından hazırlanan “Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik Tutumları ve Görüşleri” adlı çalışma, jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. (29.07.2019)

Akademik Unvan ve Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Hatice MEMİŞOĞLU
Üye : Doç. Dr. Emine Özlem YİĞİT
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Melike FAİZ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı

Prof. Dr. Türkan ARGON
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik Tutumları ve Görüşleri” başlıklı çalışmanın yazılmasında bilimsel ve etik kurallara uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunduğumu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim. 29/07/2019

İmza

Emine TARHAN

İdealist bir vatansever olmasını dilediğim oğlum, Melih TARHAN'a ...

TEŞEKKÜR

Öncelikle çalışmamın başlangıcından sonuna kadar tüm aşamasında bilgi ve deneyimi ile bana yardımcı olan ve yol gösteren, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca ve tez çalışması sürecinde beni cesaretlendiren ve bana güvenen, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum saygıdeğer hocam, danışmanım Doç. Dr. Hatice MEMİŞOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürimde yer alan ve fikirleriyle tez çalışmama büyük katkı sağlayan saygıdeğer hocalarım Doç. Dr. Emine Özlem YİĞİT ve Dr. Öğretim Üyesi Melike FAİZ'e sonsuz teşekkür ederim.

Nicel verilerin analiz sürecinde yardımını esirgemeyen saygıdeğer hocam Ceren MUTLUER'e ve değerli arkadaşım Derya KOCADAĞ'a minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan ve desteğini esirgemeyen sevgili eşim Yusuf TARHAN ve biricik oğlum Melih TARHAN'a içten teşekkürlerimi ve sonsuz sevgilerimi sunarım.

Emine TARHAN

Bolu, 2019

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN	i
İTHAF	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
SİMGELER DİZİNİ.....	xiii
ÖZET.....	xiv
ABSTRACT.....	xvi
I. BÖLÜM.....	1
1. Giriş	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.1.1. Problem cümlesi	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Sınırlılıklar.....	5
1.5. Varsayımlar	6
1.6. Tanımlar	6
II. BÖLÜM	7
2. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Literatür	7
2.1. Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1. Vatan ve vatandaşlık.....	7

2.1.2. Vatandaşlık eğitimi.....	10
2.1.3. Vatanseverlik.....	12
2.1.4. Yurtseverlik boyutları	15
2.1.5. Vatanseverlik hakkında tartışmalar	16
2.1.6. Sosyal bilgilerde vatanseverlik değeri	17
2.2. İlgili Araştırmalar.....	23
2.2.1. Yurtiçinde yapılan araştırmalar	23
2.2.2. Yurtdışında yapılan çalışmalar	32
III. BÖLÜM	34
3. Araştırma Yöntemi	34
3.1. Araştırma Modeli	34
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	35
3.2.1. Araştırmanın nicel kısmı için örneklem grubunun demografik özellikleri....	36
3.2.2. Araştırmanın nitel bölümü için örneklem grubunun demografik özellikleri .	39
3.3. Veri Toplama Teknikleri	42
3.4. Veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenirlik analizleri.....	43
3.4.1. Yurtseverlik tutum ölçeği geçerlik ve güvenirlik analizleri.....	43
3.4.2. Nitel veriler için geçerlik ve güvenirlik çalışması.....	48
3.4. Veri Analizi	49
3.4.1. Nicel verilerin analizi	49
3.4.2. Nitel verilerin analizi	51
IV. BÖLÜM.....	52
4. Bulgular ve Yorumlar	52
4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar	52
4.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar	56

4.2.1. Cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular	56
4.2.2. Sınıf düzeyi değişkenine ilişkin bulgular	57
4.2.3. ğrenim görülen niversite değişkenine ilişkin bulgular	58
4.2.4. Ailenin ekonomik durumu değişkenine ilişkin bulgular	60
4.2.4. Baba ve anne mesleği değişkenine ilişkin bulgular	61
4.2.5. Yaşanılan bölge değişkenine ilişkin bulgular	63
4.3. nc Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar	65
4.3.1. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının vatanseverlik kavramı ve vatanseverliğin önemine ilişkin görüşleri	66
4.3.2. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının vatansever kişinin niteliklerine ilişkin algıları	73
4.3.3. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının sosyal bilgilerde vatanseverlik eğitimine ilişkin görüşleri	79
4.3.4. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri	81
4.3.5. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanları	84
4.3.6. Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının Vatanseverlik eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri	89
V. BÖLÜM	95
5. Sonuçlar ve neriler	95
5.1. Sonuçlar	95
5.2. neriler	97
KAYNAKÇA	100
EK:1 Araştırmanın Nitel Kısımı İçin alışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler Tablosu	108
EK:2 Yurtseverlik Tutum lği	110

EK:3 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	111
EK:4 Yurtseverlik Tutum Ölçeği Kullanma İzni	114
EK:5 Etik Kurulu Raporu	115
EK:6 Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uygulama İzni	115
EK:7 Adıyaman Üniversitesi Uygulama İzni	117
EK:8 Akdeniz Üniversitesi Uygulama İzni	118
EK:9 Dokuz Eylül Üniversitesi Uygulama İzni.....	119
EK:10 Erzincan Üniversitesi Uygulama İzni.....	121
EK:11 Gazi Üniversitesi Uygulama İzni	122
EK:12 Sakarya Üniversitesi Uygulama İzni	124
ÖZGEÇMİŞ	125

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1.Yurtseverlik tutum ölçeğinin DFA analizi (standartlaştırılmış çözüm)..... 45

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler	22
Tablo 3.1. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre dağılımları.....	37
Tablo 3.2. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü üniversite değişkenine göre dağılımı.....	37
Tablo 3.3. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıf değişkenine göre dağılımı	37
Tablo 3.4. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ailenin ekonomik durumu değişkenine göre dağılımları.....	38
Tablo 3.5. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının baba mesleği değişkenine göre dağılımları.....	38
Tablo 3.6. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının anne mesleği değişkenine göre dağılımları.....	38
Tablo 3.7. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaşadıkları bölge değişkenine göre dağılımları.....	39
Tablo 3.8. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre dağılımları.....	39
Tablo 3.9. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü üniversite değişkenine göre dağılımı.....	40
Tablo 3.10. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ailenin ekonomik durumu değişkenine göre dağılımları.....	40
Tablo 3.11. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının babanın mesleği değişkenine göre dağılımları	40
Tablo 3.12. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Annenin Mesleği Değişkenine Göre Dağılımları	41
Tablo 3.13. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Yaşadıkları Bölge Değişkenine Göre Dağılımları	41
Tablo 3.14. Yapısal eşitlik modelinde uyum indeksleri için kesme noktaları (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010).....	44
Tablo 3.15. Yurtseverlik Tutum Ölçeğine İlişkin Model Veri Uyum Değerleri (Standartlaştırılmış Çözüm)	46
Tablo 3.16. Yurtseverlik tutum ölçeği güvenilirlik analizi	48
Tablo 3.17. Nitel sorular için güvenilirlik analizi	49

Tablo 3.18. Yurtseverlik tutum ölçeği fark aralıkları	50
Tablo 3.19. Yurtseverlik tutum ölçeğinin Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları	50
Tablo 4.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeyleri	52
Tablo 4.3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık tablosu	56
Tablo 4.4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının öğrenim görülen sınıf değişkenine göre farklılık tablosu	57
Tablo 4.5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının öğrenim görülen üniversite değişkenine göre farklılık tablosu	58
Tablo 4.6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının öğrenim görülen üniversite değişkenine göre sıra ortalaması değerleri tablosu	59
Tablo 4.7. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının ailenin ekonomik durumu değişkenine göre farklılık tablosu	60
Tablo 4.8. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının baba mesleği değişkenine göre farklılık tablosu	61
Tablo 4.9. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının baba mesleği değişkenine göre sıra ortalaması değerleri tablosu	62
Tablo 4.10. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının anne mesleği değişkenine göre farklılık tablosu	62
Tablo 4.11. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının anne mesleği değişkenine göre sıra ortalaması değerleri tablosu	63
Tablo 4.12. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının yaşanılan bölge değişkenine göre farklılık tablosu	64
Tablo 4.13. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının yaşanılan bölge değişkenine göre sıra ortalaması değerleri tablosu	64
Tablo 4.14. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tanımları	66
Tablo 4.15. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliğin önemine ilişkin görüşleri	69
Tablo 4.16. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişilerin özelliklerine ilişkin görüşleri	73
Tablo 4.17. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişilerin görevlerine ilişkin görüşleri	76
Tablo 4.18. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerde vatanseverlik eğitime ilişkin görüşleri	79

Tablo 4.19. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri.....	82
Tablo 4.20. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanları (Kişi, Olay, Mekan)	85
Tablo 4.21. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanları istatistik bilgileri	86
Tablo 4.22. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilişkili bulunduğu kavramlar	87
Tablo 4.23. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimindeki sorunlara ilişkin görüşleri	89
Tablo 4.24. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimine yönelik çözüm önerileri.....	91

KISALTMALAR DİZİNİ

DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
LISREL	: Yapısal Eşitlik Modeli İstatistik Paket Program
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SED	: Sosyoekonomik Düzey
SPSS	: Sosyal Bilimler için İstatistiksel Paket Program
TDK	: Türk Dil Kurumu
TL	: Türk Lirası
vb.	: Ve benzeri
VSE	: Vatan Sevgisi Eğitimi

SİMGELER DİZİNİ

p	: Anlamlılık değeri
$\bar{x}$	: Aritmetik Ortalama
$>$	: Büyüktür
$\geq$	: Büyük Eşittir
α	: Cronbach Alpha (Güvenirlik Katsayısı)
f	: Frekans Sıklığı
n	: Kişi Sayısı
$<$	: Küçüktür
$\leq$	: Küçük Eşittir
SS	: Standart Sapma
$\%$	: Yüzde

ÖZET

VATANDAŞLIK BAĞLAMINDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ VATANSEVERLİK TUTUMLARI VE GÖRÜŞLERİ

Tarhan, Emine

Yüksek Lisans Tezi

İlköğretim Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hatice MEMİŞOĞLU

Temmuz, 2019, xvii + 125 sayfa

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tutumlarını ve görüşlerini belirlemeye çalışmaktır. Araştırmada, nicel ve nitel yöntemlerin bir arada olduğu karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem desenlerinden biri olan yakınsak paralel desen çalışmanın temel desenini oluşturmuştur. Çalışma grubu için, maksimum çeşitlilik esasına dayalı olarak Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinden 7 üniversite belirlenmiştir. Araştırmanın nicel kısmının örneklem grubu, belirlenen 7 üniversitede, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören tüm sınıf kademelerindeki sosyal bilgiler öğrencilerinden oluşan 1467 öğretmen adaydır. Araştırmanın nitel kısmının çalışma grubu ise nicel kısım için belirlenen örneklem grubundaki dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerden gönüllü olarak seçilmiş 50 öğretmen adaydır.

Araştırmanın nicel kısmının verileri “Yurtseverlik Tutum Ölçeği” ile nitel kısmın verileri ise yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Nicel veriler LISREL ve SPSS paket programları aracılığıyla, DFA Analizi, Kolmogorov-Smirnov, Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir. Nitel veriler ise içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kör yurtseverlik tutumlarının orta düzeyde, yapıcı yurtseverlik tutumlarının ise çok yüksek düzeyde olduğu; öğrenim görülen üniversite ve yaşanan bölge değişkenine göre kör ve yapıcı yurtseverlik tutum düzeyleri arasında; baba mesleği değişkenine göre kör

yurtseverlik tutum düzeyleri arasında ve anne mesleği değişkenine göre ise yapıcı yurtseverlik tutum düzeyleri arasında anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yurtseverlik tutum düzeylerinde cinsiyet, sınıf ve ailenin ekonomik durumu değişkenlerine göre ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tanımları en çok “çalışmak”, “sahip çıkmak - korumak” ve “sevgi” temaları ile ilişkilendirilmiştir. Vatanseverliğin, daha iyi bir yaşam ortamı sunduğu ve ülkenin var olmasını sağladığı için önemli görüldüğü; vatansever kişilerin, evrensel ve milli değerlere sahip ve bilinçli olması gerektiği; vatansever kişilerin, ülkesi için bilinçli olması ve vatandaşlık görevlerini yerine getirmeleri gerektiği; sosyal bilgiler dersinin, vatanseverlik değeri için uygun olduğu; vatanseverlik eğitiminde en çok aile, öğretmen ve tarih eğitimi gibi etmenlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları, vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanlarında; kişi olarak Atatürk’ü, olay olarak Milli Mücadele’yi, yer olarak Anadolu’yu ve kavram olarak ise “sevgi”, “toprak-ülke-vatan”, “çalışkanlık”, “bayrak” ve “millet” kavramlarını ilişkilendirmiştir. Yine vatanseverlik eğitiminde gördükleri temel sorunlar, öğretmenin yetersizliği ve derslerin teorik olarak işlenmesidir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimi ile ilgili çözüm önerileri ise öğretmenlerin yeterliklerinin artırılması ve geziler düzenlemek suretiyle tarihi bilincinin oluşturulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık, Kör Yurtseverlik, Yapıcı Yurtseverlik, Yurtseverlik Eğitimi,

ABSTRACT

PATRIOTISM ATTITUDES AND VIEWS OF PRESERVICE SOCIAL STUDIES TEACHERS WITHIN THE CONTEXT OF CITIZENSHIP

Tarhan, Emine

Master Thesis

Department of Primary Education

Department of Social Studies Education

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hatice MEMİŞOĞLU

July- 2019, xvii + 125 pages

The purpose of the study is to determine the patriotism attitudes and views of preservice social studies teachers. In the study, mixed method including qualitative and quantitative methods was used. For this reason, one of the mixed methods designs, convergent design mixed method was the main design of this very study. Seven universities from different geographical regions of Turkey were determined for the study group based on maximum variation. Sample group of the quantitative part of the study consists of 1467 preservice teachers receiving education in all grades of the department of social studies in the aforementioned seven universities during the academic year of 2017-2018. On the other hand, study group of the qualitative part of the study consists of 50 preservice teachers, who were selected voluntarily from the fourth grade students in the sample group that was determined for the quantitative part.

Data of the quantitative part of the study were obtained with the “Patriotism Attitude Scale”, whereas data of the qualitative part were obtained with a structured interview form. Quantitative data were analyzed with DFA Analysis, Kolmogorov-Smirnov, Mann-Whitney U and Kruskal Wallis test via LISREL and SPSS package softwares. On the other hand, qualitative data were analyzed with content analysis method.

According to the results of the study, it was determined that the preservice social studies teachers had moderate levels of blind patriotism and high levels of constructive

patriotism and there were significant differences between blind and constructive patriotism attitude levels according to the variables of university and residential area; between blind patriotism attitude levels according to the variable of father's job; and between constructive patriotism attitude levels according to the variable of mother's job. On the other hand, it was determined that there was no significant difference in patriotism attitude levels according to the variables of gender, class and family's economic condition. It was determined that patriotism definitions of the preservice social studies teachers were mainly associated with themes of "working", "adopting – protecting" and "love". It was concluded that patriotism was considered important as it provided a better living environment and sustainment of a nation; patriots needed to have universal and national values and a consciousness; patriots needed to be conscious for their country and fulfill their civic duty; social studies lesson was appropriate for the patriotism value; factors such as family, teacher and history education were mainly effective in patriotism education. The preservice social studies teachers associated patriotism with Atatürk as a person, with National Struggle as an incident, with Anatolia as a place and the concepts of "love", "land-country-homeland", "diligence", "flag" and "nation". Also, they considered teacher's incompetence and theoretical teaching of the lessons basic problems in patriotism education. In order to solve patriotism education problem of preservice social studies teachers, it can be suggested to increase their competence and create awareness of history by arranging excursions.

Keywords: Social Studies, Citizenship, Blind Patriotism, Constructive Patriotism, Patriotism Education.

I. BÖLÜM

1. Giriş

Eğitim, toplumlar için en önemli unsurdan biridir. Her yönden ileri seviyelere ulaşmış bir toplum olmak, iyi bir eğitim sistemine sahip olmaktan geçmektedir. Ülkemizde de eğitime büyük bir önem verilmekte ve eğitim programları çağın gereklerine göre sürekli güncellenmektedir.

Vatandaşlık kavramının ortaya çıkmasıyla başta ulus-devletler olmak üzere vatandaşlık eğitimi verilmeye başlanmıştır. Eğitim tarihimizde de ilk kez, Tanzimat Döneminde devlet ile vatandaşlar arasındaki bağları güçlendirmek için vatanseverlik eğitimi verilmiştir (Yazıcı ve Yazıcı, 2010). Vatandaşlık eğitimi, Cumhuriyetten günümüze kadar ise, farklı isimlerle eğitim programlarımızda yer almıştır. Vatandaşlık eğitiminin amacı, iyi vatandaş yetiştirmektir. Atatürk'ün Afet İnan'a yazdırdığı “Vatandaş için Medeni Bilgiler” adlı ders kitabında vatandaşlarda olması istenen özellikler; sıhhatli, güçlü, milli hissi ve vatan sevgisi yüksek olmaktır. Bu özellikler, hiç şüphesiz devletin güvenliğini ve devamlılığını sağlamak içindir (Gürses, 2010).

Vatandaşlık bilgileri, günümüzde Sosyal Bilgiler dersi içinde yer almaktadır. Sosyal bilgiler, değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek için sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2006). Bu tanıma göre, sosyal bilgilerin etkili vatandaş yetiştirme boyutu ön plana çıkmaktadır (Tay, 2017).

Türk Milli Eğitiminin genel amaçları arasında, “Türk milletinin bütün fertlerini; Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” yer almaktadır

(MEB, 2005). Bu amaçta belirtilen yurttaş profilinin oluşması için, vatanseverlik değerinin içselleştirilmiş olması gerektiği düşünülmektedir.

Vatanseverlik genel olarak, vatani sevmek ve vatan için fedakârlıkta bulunma duygusu olarak tanımlanmaktadır (Şarşembiyeva, 2015). Türk Dil Kurumu (TDK, 2017) güncel Türkçe sözlükte ise vatanseverlik; doğduğu yeri, evini, köyünü, memleketini sevmek olarak tarif edilmektedir. Yurtseverlik, temelde bağlılık, sevgi, aidiyet ve kimlik, devlet, sosyal ve kamusal yaşam ile ilişkilidir (Ersoy ve Öztürk, 2015).

Vatansever bireyler yetiştirmek, birçok devletin eğitim hedefleri içerisinde yer almaktadır. Bu amaçla, yurtseverlik eğitimi ayrı bir program olmasa bile vatandaşlık, tarih veya sosyal bilgiler gibi derslerin müfredatlarında yer almıştır (Yazıcı, 2009). Ayrıca nitelikli bir coğrafya eğitiminin de vatan sevgisinin ve milli kimliğin kazanılmasında ve gelişmesinde büyük önemi vardır (Aksoy, 2003). Sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli yapısı vatanseverlik eğitiminin verilmesi için son derece uygundur.

1.1. Problem Durumu

Küreselleşmeyle birlikte bilgi çağının da hızla yaşandığı son yıllarda daha da önemli hale gelen vatanseverliğin, vatandaşlık bağlamında verilmesi gereken önemli değerlerden olduğu düşünülmektedir. Özellikle, son yıllarda ülkelerde meydana gelen savaş, iç karışıklık ve darbeler vatanseverlik ve demokrasi eğitiminin önemli olduğunu göstermektedir. Vatanseverlik eğitimi programlarının, nasıl hazırlanacağı ve hangi amaçlara hizmet edeceği önemlidir. Kazandırılmak istenen vatanseverlik anlayışı, Yazıcı (2009), tarafından, “haksız olduğunda bile ülkesini sorgulamadan destekleyen, ülke politikalarının diğer toplumlara karşı ayrımcı, zararlı ve hatta insan haklarına aykırı olmasını bile göz ardı edebilecek kör bir bağlılık şeklinde veya gerektiğinde ülkesini eleştiren, sorgulayan ve bunu toplumsal aksaklıkların giderilmesi açısından gelişimin bir gereği olarak gören yapıcı bir bağlılık şeklinde de olabilir” ifadeleri ile belirtilmektedir. Barışı ilke edinmiş demokratik toplumlar için, gerekli olan vatanseverlik eğitimi yapıcı yönde bir bağlılığı içermelidir.

Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında ailelerin yanı sıra, okullara da büyük görev düşmektedir. Okulların, akademik açıdan başarılı ve aynı zamanda değerleri içselleştirmiş bireyler yetiştirmek olarak iki temel amacı vardır (Ekşi, 2003). Okullarda devlet politikalarına paralel olarak, vatanseverlik değerinin en iyi şekilde kazandırılması sağlanmalıdır. Vatanseverlik, dinamik bir kavramdır ve zaman içinde farklı işlevler ve anlayışlar gerektirir. Ülkemizde vatanseverliğin ilk zamanlardaki işlevi, vatani iç ve dış tehditlere karşı ölümü göze alarak koruma şeklindeyken; küreselleşmeyle birlikte bu işlev yerini sanat, spor, bilim gibi alanlarda Türkiye’yi tüm dünyada temsil eden başarılarla bırakmıştır (Elban, 2011).

Vatanseverlik eğitiminin etkili bir şekilde verilebilmesi için, öncelikle öğretmenlerin vatanseverlik değerini içselleştirmiş, vatanseverlik gereklerini yerine getirmiş iyi birer vatandaş olmaları gerekmektedir. Öğrencilerin, günün büyük bir bölümünü geçirdikleri, okul ortamında birebir iletişim halinde oldukları öğretmenlerini rol model almaları nedeniyle, bu durumun gerekliliği önem arz etmektedir. Demokratik değerlere sahip, ülkesini elde ettiği başarılarla temsil eden, körü körüne bir bağlılık yerine ülkesine içten bir sevgi ile bağlı olan bireyler yetiştirmek için, eğitim sisteminde yapıcı yurtseverlik değere sahip öğretmenlerin bulunması yararlı olacaktır. Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında önemli bir yeri olan sosyal bilgiler dersinde ise; öğretmenlerin vatanseverlik tutum düzeyleri ve vatanseverlik değerine ilişkin görüşlerinin bilinmesinin, öğretim programı içeriklerinin hazırlanması ve eğitim sistemi açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda; bu çalışma geleceğin öğretmenleri olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatanseverlik tutumlarını ve görüşlerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

1.1.1. Problem cümlesi

Bu araştırma ile “sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık bağlamında vatanseverlik değerine ilişkin tutum ve görüşleri nelerdir” sorusuna cevap aranmaktadır.

1.1.1.1. Alt problemler

Araştırmanın alt problemleri şu sorulardan oluşmaktadır:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliğe ilişkin tutumları ne düzeydedir?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tutum düzeyleri arasında;
 - 2.1. Cinsiyet
 - 2.2. Öğrenim görülen sınıf düzeyi
 - 2.3. Öğrenim görülen üniversite
 - 2.4. Ailenin ekonomik durumu
 - 2.5. Baba ve annenin mesleği
 - 2.6. Yaşanılan bölge değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının;
 - 3.1. Vatanseverlik kavramı ve vatanseverliğin önemine
 - 3.2. Vatansever kişinin niteliklerine
 - 3.3. Sosyal bilgilerde vatanseverlik eğitime
 - 3.4. Vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere
 - 3.5. Vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanlarına
 - 3.6. Vatanseverlik eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri (algıları) nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tutum düzeylerini ve vatanseverlik ile ilgili görüşlerini incelemektir. Böylece vatanseverlik değerinin kazanılmasında; üniversite eğitimi, cinsiyet, yaşanılan bölge, ailenin gelir durumu, anne ve baba meslekleri gibi değişkenlerin bir farklılık oluşturup oluşturmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik algıları ve görüşlerinin belirlenmesi ve elde edilen bulguların vatanseverlik eğitimi için öğretim programlarının güncellenmesinde faydalı olması hedeflenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bir yandan küreselleşmenin ve bilgi çağının hızla yaşanması ile milli değerlerin korunması ihtiyacı diğer yandan birçok ülkede meydana gelen iç savaş ve karışıklıklar vatanseverlik eğitiminin önemini gün geçtikçe artırmaktadır. Eğitim programlarında yer alan vatanseverlik eğitimi, yeni nesillerde yapıcı vatansever özelliklerini kazandıracak boyutta olmalıdır. Bu yüzden bu değerin, okullarda öğrencilere kazandırılmasında rolü olan öğretmenlerin vatanseverlik tutumlarının ne olduğu, vatanseverlik ve vatanseverlik eğitimi ile ilgili görüşlerinin tespit edilmesi, üzerinde çalışılması gereken hususlar olarak görülmektedir. Bu hususlardan dolayı; geleceğin sosyal bilgiler öğretmenleri olan öğretmen adaylarının vatanseverlik tutum ve görüşlerinin tespit edilmesi önemli görülmüştür.

Vatanseverlik ile ilgili çalışmaların genel olarak; Sosyal Bilgilerde vatanseverlik ve vatanseverlik eğitimi ile ilgili öğretmen, veli ve öğrenci görüşlerini ortaya çıkarmaya veya öğrencilerin değerleri kazanma düzeylerine yönelik olduğu görülmüştür. Yurtseverlik boyutlarını ölçmeye yönelik olarak ise sayıca az çalışma olduğu tespit edilmiştir (Yazıcı, 2009; Elban, 2011; Tonga ve Aksoy, 2014; Kabaklı Çimen, 2017). Alan yazında, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeylerini ölçmeye yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik eğitimine ilişkin görüşlerine yönelik araştırmalar da azdır (Ersoy ve Öztürk, 2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hem yurtseverlik tutum düzeylerinin ölçüldüğü, hem de yurtseverlik ile ilgili görüşlerinin ortaya konulmasına çalışılan bütüncül bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın, sosyal bilimlerdeki araştırmalar için faydalı olacağı ve alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırma, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Adıyaman Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Erzincan Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi'nde, 1, 2, 3 ve 4. sınıfta öğrenim gören 1467 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile sınırlıdır.

2. Araştırma, 2017-2018 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kullanılan ölçme araçlarını içtenlikle yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Vatan: Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası (TDK, 2019).

Vatandaşlık: Kişiler ile devlet arasında anayasa ve yasalarla tanımlanmış karşılıklı hak ve ödevlere dayanan bağ (Kara, 2013).

Vatanseverlik: Bir insanın kendisinden başlayarak ailesinin, çevresinin, mesleğinin, çalıştığı kurumun, ülkesinin, vatandaşlarının farkında olması ve onları anlamlı, değerli bulması (Yıldırım, 2006).

Kör Yurtseverlik: Ülkeye katı ve esnek olmayan bir bağlanma sergileyen ve ülkeye karşı yapılan eleştiriye hoşgörüsüzlükle karşılık veren bir tutumdur (Schatz, Staub ve Lavine, 1999).

Yapıcı Yurtseverlik: Ülkenin onaylamadığı eylemlerini, eylemlerin toplumun idealleri ile uyumlu bir hale getirilmesi için olumlu yönde eleştirmek (Kahne ve Middaugh, 2006).

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Çerçeve ve İlgili Literatür

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Vatan ve vatandaşlık

Bir milletin üzerinde yaşadığı toprak parçası olarak genel bir anlam ifade eden vatan kelimesinin, birçok tanımının yapıldığı görülmektedir. Satı Bey (2018) de “Vatan ne demektir?” sorusuna cevap vermenin kolay olmadığını ifade etmiştir. Çünkü; vatan kelimesine her memlekette ayrı ve hatta aynı memlekette olsa bile her asırda ayrı anlam yüklenmektedir. Vatan kelimesi, insanın doğup büyüdüğü memleket, uğrunda ölünen toprak anlamına gelen evtân kelimesinden gelmektedir (Karasu Avcı ve İbret, 2018).

Vatan kavramının yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmasında, Namık Kemal’in büyük rolü olmuştur. Namık Kemal’e göre vatan, sadece coğrafi bir terim değil; ata hatıralarına, geçmiş anılara ve deneyimlere ait bir mekândır (Yazıcı, 2009). Satı Bey (2018)’e göre vatan, toprak parçası olmaktan öte daha derin bir anlam taşımaktadır. Ona göre, vatanın bir bedeni ve ruhu vardır. Vatanın bedenini; dağlar, ovalar, nehirler, göller, ormanlar ve şehirler gibi coğrafi unsurlar oluştururken; ruhunu ise insanları birbirine bağlayan müşterek hisler, fikirler ve hatıralar oluşturmaktadır. Vatan, bir milletin maddi ve manevi değerlerinin yaşatıldığı yerdir (Çavdarıcı, 2002). Ziya Gökalp (2018), vatanın değerini şu şekilde ifade etmiştir: “Vatan, milli kültür dediğimiz şeydir ki, üstünde oturduğumuz toprak, onun ancak örtüsünden ibarettir ve ona örtü olduğu içindir ki kutsaldır” (p.85). Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil (1959) de vatanın maddi ve manevi unsurlardan meydana geldiğini, manevi unsurların maddi unsurlardan daha kıymetli olduğunu belirtmiştir. Vatanın manevi unsurlarını ise şu sözleri ile ifade etmiştir:

“Vatanın manevi kıymetleri, bir tarafta, müşterek dil, din ve tarihi hatıralar; müşterek inanç ve idealler; milli san’at ve kültür şeklindeki müşterek ruhi ve bedii varlıklar gibi fertler ve nesiller arasında bağdaşma ve anlaşılma sevişme imkânları yaratan ve bu sayede gönülleri birbirine perçinleyen eser ve müesseselerdir. Bir tarafta da vatandaş emniyeti, hürriyeti, şerefi ve iç huzuru gibi yüksek medeni ve insani nimetlerdir. Milli hayatın manevileşerek gönüllere yerleşen bu servet ve kıymetleri, maddi kıymetler kadar, hatta vatan sevgisinin intişar merkezi olarak, daha yüksek bir ehemmiyet taşır” (Başgil, 1959, 6).

Vatan kuşkusuz Türk Milleti’nin her ferdi için daima kutsal olmuştur. Türk Milleti kutsal olan vatanını canından öte tutmuştur. Çanakkale’de ve Kurtuluş Savaşı’nda tüm imkânsızlıklara rağmen canla başla, kanının son damlasına kadar, büyük küçük demeden savaşan atalarımızın tek düşüncesi kutsal saydıkları ve bizlere emanet ettikleri vatana düşman ayağı bastırmamaktır. Mustafa Kemal Atatürk’ün, Kurtuluş Savaşı’nda “Hattı müdafaa yoktur. Sathı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça, terk olunamaz.” emri Türk Halkı için hiç de zor bir görev olmamıştır.

Vatan kelimesi yurt kelimesi ile eş anlamlı olarak, bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası olarak tanımlanmıştır (TDK, 2019). Bu araştırmada da vatan ve yurt eş anlamlı kelimeler olarak ele alınmış ve birbiri yerine kullanılmıştır. Buna paralel olarak, yurttaşlık ve vatandaşlık ile yurtseverlik ve vatanseverlik kavramları da eş anlamlı olarak ele alınmış ve birbirleri yerine kullanılmıştır.

Vatan ve yurt kavramları eş anlamlı olsa da; literatürde bu iki kavramın birbirini tam olarak karşılamadığı görüşü de bulunmaktadır. Örneğin; Başgil (1959), vatanın bir toprak parçasından ve bir ikamet çevresinden ibaret olmadığını belirtmiş, vatan kelimesinin zengin bir manası olduğundan onun yerine yurt kelimesinin kullanılmasını hata olarak görmüştür. Ona göre yurt, içinde doğup büyüdüğümüz ev, köy, kasaba, ülke gibi maddi mekânları ifade ederken; vatanın manevi bir yönü olduğunu; bunun da ortak inançlar ve amaçlar, müşterek tarihi hatıralar, milli sanat ve kültürden ileri geldiğini belirtmiştir.

Bir ÷lkeye uyrukluk bağı ile bağılı olan kişiye vatandaş; bireyi devlete bağılayan uyrukluk bağına ise vatandaşlık denir (Karaman Kepenekçi, 2008). Yurttaşlık olarak da ifade edilen vatandaşlık “kişiler ile devlet arasında anayasa ve yasalarla tanımlanmış karşılıklı hak ve ödevlere dayanan bağı” olarak tanımlanmıştır (Kara, 2013, 126). Devlet ile vatandaş arasındaki bu vatandaşlık bağıını sadece, hukuksal boyutta düşünmemek gerekir. Yaşamla iç içe bir kavram olması nedeniyle kültürel, ekonomik, sosyal boyutları da bulunmaktadır. “Günümüzde yurttaşlık, daha çok devletin siyasi yaşamına bireyin katılması şeklinde tanımlanmaktadır” (Arabacı, 2003, 9). Giddens (2008) de yurttaşlığı, “modern toplumlarda bir siyasi düzenin sınırları içerisinde yaşayan, ortak hakları ve ödevleri olan ve kendilerine bir ulusun parçası gözüyle bakan insanlar” olarak tanımlamıştır (p.893). Vatandaşlığın yasal statüden ibaret olmadığını, haklar ve ödevler çerçevesinde oluşmuş, değişime ve gelişime açık, dinamik yapısı olan toplumsal bir kimlik olduğunu söyleyebiliriz (Keyman, 2008).

Vatandaşlık, ilk kez 1789 yılında Fransa’da yayınlanan İnsan Hakları Bildirgesi ile kavramsallaşmıştır. Bu bildirge ile halk, eşit haklara sahip olan vatandaş statüsüne erişmiştir (Karaman Kepenekçi, 2008). Vatandaşlık kavramı olarak Fransız İhtilali ile ortaya çıksa da; bu kavramın tarihsel kökeni çok daha derindedir (Sarı, 2003). Antik Yunan Dönemi, toplumsal hayatta kadınlara ve yabancılara siyasi haklar tanınmamış ve hatta kölelik meşrulaştırılmış olsa da vatandaşlık kavramının çıkışı açısından önemlidir (Gündüz ve Gündüz, 2002).

Vatandaşlık Marshall tarafından, toplumun eşit haklara sahip tam üyelerine bağışlanmış bir durum olarak tanımlanmıştır (Bakioğlu ve Kurt, 2016). Marshall, vatandaşlığın 18. yüzyılda medeni, 19. yüzyılda siyasi ve 20. yüzyılda sosyal hakların elde edilmesiyle şekillenen bir tarihsel süreç sonucu oluştuğunu belirtmiştir (Kara, 2013). Demokratik devletlerde vatandaş, iktidarın hem kaynağı hem de sahibidir. “Onun önerme, değiştirme ve alternatif sunma hakkı ile bunları başarma gücü ve sorumlulukları vardır” (Sarı, 2003, 5).

Anayasal ÷lkelerde vatandaşlık gereklilikleri anayasalarda belirtilmektedir. Ülkemiz 1982 Anayasasının 66. maddesinde de Türk Vatandaşlığı şu şekilde tarif edilmiştir: “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağılı olan herkes Türk’tür. Türk babanın

veya Türk ananın çocuğu Türk'tür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir. Hiçbir Türk, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili karar ve işlemlere karşı yargı yolu kapatılamaz” (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>).

Vatandaşlık kavramının literatüre girmesiyle birlikte bu kavramın vatandaşlara yüklediği sorumluluk ve ödevlerin uygulanması konusunda, halkın bilgilendirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Böylece eğitim programlarında vatandaşlık konuları yerini almaya başlamıştır.

2.1.2. Vatandaşlık eğitimi

Aydınlanma Çağı ile birlikte ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla vatandaşlık eğitimi gerekli görülmüş ve bu dönemde vatandaşlık eğitimin amacı, ulus oluşturmak suretiyle vatanseverliği desteklemek olmuştur. Ulus devlet anlayışı döneminde vatandaşlık için bir ülkede doğup büyümek yeterli olurken; ekonomi, teknoloji ve küreselleşmenin etkisiyle vatandaşlığın anlamı da değişikliğe uğramış ve vatandaşlık için bir ülkede doğup büyüme yanında yaşanılan topluma katılma algısı da beraberinde gelmiştir (Ersoy, 2007).

Ülkemizde ise, tebaadan vatandaşa geçiş döneminden günümüze kadar vatandaşlık anlayışı değişikliğe uğrasa da devletin düzenini devam ettirecek vatandaş yetiştirmek her dönemde amaçlanmıştır (Üstel, 2009). Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Atatürk, hedeflediği çağdaş demokratik toplumu oluşturacak vatandaşların yetiştirilmesine ayrı bir önem vermiştir. Bu dönemde okullar, demokratik değer, bilgi ve becerilerin öğrencilere kazandırılmasında temel bir görev üstlenmiştir (Tonga, 2013). Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de vatandaşlık eğitimi konusunda gelişmeler olmaktadır. 2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ile “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme alanları 2018 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında birleştirilerek “Etkin Vatandaşlık”

öğrenme alanı oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanı ile vatandaşlık hak ve ödevlerine, daha duyarlı ve daha katılımcı yani etkin vatandaşlar yetiştirmek hedeflenmiştir.

Hicks, etkin vatandaşlığın belirgin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Sorunlara küresel bağlamda bakma,
- Ortak ve sorumlu çalışma,
- Kültürel farklılıkları kabullenme,
- Eleştirel ve sistematik şekilde düşünme,
- Anlaşmazlıkları şiddete başvurmada çözme,
- Çevreyi korumak için yaşam tarzını değiştirme,
- İnsan haklarını savunma,
- Siyasete katılma (Kurt, 2007).

Vatandaşlık, vatandaşlara önemli sorumluluklar ve ödevler getirmiştir. Kurt (2007), sorumlu bir vatandaşın görevlerini şu şekilde sıralamıştır: Vergi vermek, askere gitmek, yasalara uymak, demokratik siyasi düzene bağlılık göstermek ve itaat etmek, bir vatandaş olarak mevcut yaşam şartlarını yapıcı bir şekilde eleştirmek ve bu yaşam şartlarını geliştirebilmek için katılımında bulunmak. Sarı (2003) ise, vatandaş olarak en önemli ödevin vergi vermek olduğunu belirtmiştir. Çünkü vergi veren kişi, verginin takipçisi olacak ve bu durum da yöneten kesimi dikkatli olmaya zorlayacaktır. Ona göre, bu davranışı güdüleyecek olan dürtüler ise şüphesiz eğitim kurumlarında kazanılacaktır. Vatandaşlık ile ilgili yetkinlik, bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılara ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak, medeni hayata tam katılmaları için donatmaktadır (MEB, 2018).

Satı Bey (2018), insanın vatan için vazifelerini şu şekilde sıralamıştır: askerlik, vergi, kanunlara uymak, düzeni bozacak hareketlere karşı durmaya çalışmak, vatanın selameti için yanlış giden uygulamaları amaca uygun olarak tenkit etmek (güncel anlamıyla eleştirel olmak), şahsi menfaatlere göre değil ülke menfaatine yönelik oy kullanmak ve ülkenin kalkınması için yerli malı kullanmak. Ayrıca, beden sağlığına dikkat etmeyi, aile sevgisine önem vermeyi ve memurların işini hakkıyla ve kanunlara

uyarak yapmasını da dolaylı olarak vatandaşlık görevi olarak görmektedir. Ama Satı Bey'e göre; en başta gelen vazife vatani sevmek ve saygı göstermektir.

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde de; vatanseverlik, vatandaşlığın en temel koşulu olarak görülmüştür. Vatandaşlık, vatandaşın devlete olan sorumluluklarından öte duygusal bir bağlılıktır. Kısacası vatandaş olmanın en temel koşulu vatanseverliktir (Üstel, 2009).

Bu görüşlere paralel olarak; vatandaşlık eğitimi ile kazandırılması hedeflenen en önemli görevin, vatanseverlik olması gerektiği düşünülmektedir. Vatanseverlik değerini içselleştirmiş vatandaşlar, her zaman vatani için göreve hazırdır. Tüm vatandaşlık görevlerinin, vatanın geleceği yönünde şekilleneceği şüphe götürmez bir durumdur. Ayrıca vatanseverlik, vatandaşlık görevlerini yerine getirme konusunda motivasyon sağlamaktadır (Gümü, 2016).

2.1.3. Vatanseverlik

Vatanseverlik en genel anlamı ile, vatana gönülden bağlı olmak, vatan için fedakârlıkta bulunmak olarak tanımlanabilir. “Vatanseverlik nedir?” sorusuna da toplumun büyük bir kesimi tarafından aynı cevabın verileceği düşünülmektedir. Çünkü, birçok araştırmada vatanseverliğin fedakârlık ve sevgi olarak tanımlandığı sonucuna ulaşılmıştır (Avcı, 2015; Ersoy ve Öztürk, 2015; Karasu Avcı ve İbret, 2016; Avcı, İbret ve Karasu Avcı, 2017; Nazıroğlu ve Göksu, 2018; Yıldız, 2018; Gündüz, Gündüz, Mertol ve Çelikkol, 2019). Ancak literatüre bakıldığında vatanseverliğin; farklı anlamlar yüklenebilen, boyutları olan, derin manalar içeren, bütünleştirici güce sahip, zamana göre şekillenen dinamik bir yapıda olduğu görülür. Westheimer, vatanseverliği kara benzeterek ilk bakışta görüldüğünden, daha karmaşık bir fikir olduğunu belirtmiştir (Bakioğlu ve Kurt, 2016). Vatanseverlik, zamansızlığı çağrıştıran bir terimdir. Onun uzun bir tarihi vardır ve anlamları, çağrışımları yıllar içinde gelişmiştir (Chua ve Sim, 2017).

Finn ve Ravitch vatanseverliği, “vatanına, toprağına bağıllık, vatani olarak benimsediğı yere duygusal bir yakınlık ve vatani ile gurur duyma” olarak tanımlamıştır (Yıldız, 2018, 4). Kişi ile ülkesi arasında bağlayıcı bir sevgi olan vatanseverlik, gruba karşı olumlu değerlendirme ve sevgi, gurur, bağıllık ve sadakat duyguları içerir (Bar-Tal ve Staub, 1997). Yıldırım (2006) da vatan sevgisini; bir insanın kendisinden başlayarak ailesinin, çevresinin, mesleğinin, çalıştığı kurumun, ülkesinin, vatandaşlarının farkında olması ve onları anlamlı, değerli bulması olarak ifade etmiştir. Yurtseverlik, Türk Dil Kurumu (2019) tarafından ise doğduğu yeri, evini, köyünü, müstakil devlet sınırları içinde memleketini sevmek olarak tanımlanmıştır. Nathanson (1993)’a göre yurtseverlik dört unsurdan oluşmaktadır; ülkesine karşı özel bir sevgi; kendisini, ülkesi ile tanımlama duygusu; ülkesinin esenliği ile ilgili olmak ve ülkesinin iyiliğı için fedakârlıkta bulunmak.

Kahne ve Middaugh (2006), vatanseverliğin en genel şeklinin, ülke sevgisi olduğunu belirtmiştir. Ülke sevgisini aile sevgisiyle eş tutmuş ve bireylerin ailesini yabancılardan çok sevdikleri gibi, yaşadıkları şehri görmedikleri şehirlere oranla daha çok sevdikleri gibi ülkelerini de diğer ülkelerden çok daha fazla sevmelerinin doğal bir durum olduğunu vurgulamıştır. Satı Bey (2018) de, vatan sevgisinin aile sevgisi ile başladığını ifade etmiştir. Çocuklar, ilk önce en yakın çevresini sever. Önce ailesini daha sonra tanıdıkça sokağını, mahallesini, yaşadığı şehri ve ülkesini sever.

Vatanseverlik denilince akla ilk olarak; büyük fedakârlıklar ve büyük işler yapmak gelse de aslında vatanseverlik günlük hayatta yapılan tüm işlerin bu bilinçle yapılması ve bu bilincin gaye olarak görülmesidir. Böylece, bu bilinç büyük işler başarmak için de bir temel oluşturur (Hegel, 2004; akt. Yazıcı ve Yazıcı, 2010). Bu çerçevede vatansever olmak için, büyük fedakârlıklar yapmak gerekmez. Vatanseverlik, doğal olarak yaşamın içinde bulunmaktadır. Temel vatandaşlık görevleri bir yana, herkesin farkında olmadığı bazı eylemleri bile vatanseverliğe örnektir. Kişilerin yaptığı işi en iyi şekilde, hakkıyla yapması bir vatanseverliktir. Her görevdeki bireyin, işinin gereklerini ülke çıkarlarını göz önünde tutarak, adaletle, görevini kötüye kullanmadan yapması, en önemli vatanseverlik hizmetlerindendir. Mustafa Kemal Atatürk de; “İşini en iyi yapan vatanını en çok sevendir” diyerek bu duruma vurgu yapmıştır. Öğrencilerin, eğitimlerine önem vermeleri, eğitimlerini kendilerini geliştirecek şekilde özveriyle

gerçekleştirmeleri de bir vatanseverliktir. Çünkü; ülkenin yetişmiş insan gücüne ihtiyacı vardır. Bunun yanında; kaynakları etkin kullanmak, israftan kaçınmak, yerli üretimi desteklemek, insanlara, çevreye ve doğaya saygılı olmak da vatanseverliktir. Anne-babaların çocuklarını bu bilinçle yetiştirmesi, öğretmenlerin okulda bu bilinçle öğrencilere örnek olması da vatanseverliktir.

Vatanseverlik, kendi ulusunun öz niteliklerine genel olarak değer vermeyen, körü körüne bir bağlılıkla karıştırılmamalıdır. Vatanseverlik genel olarak ve karakteristik bir biçimde, basitçe kendi ulusuna değil, kendi ulusunun özel vasıflarına, üstünlüklerine ve başarılarına özel bir saygı duymayı içerir. Kendi halkına sevgi ve saygı göstermenin yanında, diğer ülke halklarına da sevgi ve saygı göstermeyi gerekli kılar (Macintyre, 1999).

İfadelerden anlaşılacağı üzere; vatanseverlik insanın doğumuyla birlikte şekillenmeye başlayan kaçınılmaz bir histir. Ancak tüm vatandaşlar tarafından bu his aynı şekilde mi algılanır? Bu hissin gereği olan vatandaşlık sorumlulukları herkes tarafından aynı şekil de mi ifa edilir? Şüphesiz ki, bu soruların yanıtı hayır olacaktır. Vatanseverlik her kişi tarafından farklı algılanan ve farklı şekilde uygulanan dinamik bir yapıdadır. Kişinin doğup büyüdüğü çevre, kültür, eğitim, algılar ve yönelimler gibi özelliklerin vatanseverlik değerini farklı şekillerde etkilediği, yapılan birçok araştırma ile ortaya konulmuştur (Kabaklı Çimen, 2017; Tonga ve Aksoy, 2014; Elban, 2011; Sağlam, 2014; Acun, Yücel, Önder ve Tarman, 2013; Kılcan, 2013; Beldağ, 2012; Gömleksiz ve Cüro, 2011; Schatz ve diğerleri, 1999; Rothi, Lyons ve Chryssochoou, 2005).

Yurtseverliğin, birlik-beraberlik, sivil katılım ve ülkenin refahı için endişelenme sağlaması gibi faydaları yanında, hem olumlu hem de olumsuz biçimlere sahip olduğu tespit edilmiştir (Bar-Tal ve Staub, 1997). Vatanseverlik üzerine yapılan birçok araştırma ile vatanseverliğin farklı boyutları olduğu ortaya konulmuştur. Primoratz, yurtseverliği “değer temelli yurtseverlik” ve “egosantrik yurtseverlik” olarak; Nathanson, “aşırı yurtseverlik” ve “ılımlı yurtseverlik” olarak; Westheimer, “otoriter yurtseverlik” ve “demokratik yurtseverlik” olarak ve Staub, “kör yurtseverlik” ve “yapıcı yurtseverlik” olarak boyutlandırmıştır (Yazıcı, 2009). Bu ayrımlar küçük farklar dışında temelde

benzerlik göstermektedir. Bu araştırmada “kör yurtseverlik” ve “yapıcı yurtseverlik” boyutları temel alınmıştır.

2.1.4. Yurtseverlik boyutları

2.1.4.1. Kör yurtseverlik

Kör yurtseverlik, ülkeye katı ve esnek olmayan bir bağlanma sergileyen ve ülkeye karşı yapılan eleştiriye hoşgörüsüzlükle karşılık veren bir tutumdur (Schatz ve diğerleri, 1999). Kör yurtseverler ülkelerini desteklerken sorgusuz bir duruş gösterir, eleştiriye reddederler. Genellikle öne çıkan bağlılık ve simgesel davranışlardır (Elban, 2011). Bu tutum, milliyetçiliğe yatkın olup kendi ülkesinin diğer ülkelerden daha güçlü olmasını ister (Bakioğlu ve Kurt, 2016). Kör yurtseverlik söylemleri genellikle “Ya sev ya terk et.” ve “Kendi vatanını eleştirmek, vatanını sevmemektir.” şeklinde olmaktadır (Kahne ve Middaugh, 2006). Kör yurtseverlikte, ülkeyi veya ülke politikalarını sorgulamamanın yanında, diğerlerinin sorgulamasına ve eleştirmesine tahammül edememek ve hatta bu olayı ihanet olarak algılamak söz konusudur (Yazıcı, 2009).

2.1.4.2. Yapıcı yurtseverlik

Kör yurtseverliğin aksine, ülkenin birçok eylemini onaylar ve onaylamadığı eylemleri de toplumun idealleri ile uyumlu bir hale getirilmesi için olumlu yönde eleştirir (Kahne ve Middaugh, 2006). Yapıcı yurtseverler kendi ulusunu desteklerken aynı zamanda diğer ulusların çıkarlarını da gözetir, ülkeye bağlılık ve gurur duymanın yanında ülkenin hatalarını kabul edip bu hataları düzeltmek için çaba harcarlar (Schatz ve Staub, 1997). Yapıcı yurtseverler tartışma ve eleştiriye vatansever olmayan bir davranış olarak görmez, aksine farklı bakış açılarının önemine inanır (Kahne ve Middaugh, 2006). Yapıcı yurtseverlik, uluslararası ilişkileri geliştirmek için yararlı olabileceği gibi aynı zamanda hükümetin gücünü kötüye kullanmasını engellemek için de kontrol görevini üstlenmektedir (Barnes, 2010; akt. Yıldız, 2018).

Kör ve yapıcı yurtseverlik arasında ülkeye bağlılık konusunda esasen bir fark yoktur. Her iki yurtseverlik tutumunda da, ülkeye sevgi ile bağlılık söz konusudur. Aralarındaki fark demokratik vatandaşlık niteliklerine bağlıdır. Eleştirel yaklaşım, olaylar üzerinde otoritenin ya da toplumun anlayışını kabullenmek yerine bilgiyi özgürce değerlendirme anlamına gelir (Staub, 1997). Bu demokratik sistemlerin arzuladığı bir yaklaşımdır.

2.1.5. Vatanseverlik hakkında tartışmalar

Vatanseverlik devletler tarafından gerekli görülüp eğitim programlarında yer almasına karşın bazı yazarlar vatanseverliğin işlevselliğini sorgulamış ve tehlikeli boyutlara ulaşabileceğini belirtmiştir. Tolstoy (2007), vatanseverliğin otorite tarafından zorla dayattırılan bir duygu olduğunu, vatanseverlik duygusunun kazandırılmasına yönelik yapılan eylemlerin bırakılması sonucu çoğu kişide bu duygunun olmayacağını belirtmiştir. Tolstoy'a göre, vatanseverlik Tanrı tarafından doğuştan verilmiştir. Böylece, kendimiz veya başkalarında bunu kazandırmak için çalışmaya gerek kalmadan her insanda bulunur. Nathanson (1993), ise Tolstoy'a dayanarak vatansever kişilerin, ülkesinin üstünlüğüne olan inançları, diğer ülkeleri baskı altına alma isteği, ülke politikaları için sınır tanımama ve askeri politikaları sorgusuzca kabul etme gibi tutum ve davranışları nedeniyle vatanseverliğin tehlikeli bir boyut kazanabileceğini belirtmiştir. Şüphesiz, bu durum ancak demokrasi ilkesi dışında hareket edilmesi sonucu oluşur. Vatanseverliğin demokratik kurallarla bütünleşmesi en ideal olanıdır.

Vatanseverlik hakkında bir başka tartışma konusu ise, milliyetçiliktir. Bu iki kavram birbiri yerine kullanıldığı gibi, farklı kavramlar olarak kullanılmaktadır. Milliyetçilik daha çok ortak tarih, etnik köken ve ortak kültürel özellikleri ifade ederken, yurtseverlik ortak tarih ve kültürel değerleri kabul etmesine karşın etnik kökeni dikkate almaz. Vatanseverler için etnik kökenden gelmek yerine toplumun birlik ve beraberliği önemlidir (Ersoy ve Öztürk, 2015). Vatanseverlik her insanın doğuştan getirdiği, doğduğu ve yetiştiği vatanına karşı duyduğu olumlu hislerin bir sonucudur. Aksine; milliyetçilik bu duygunun siyasal unsurlarla ilişkiye girmesi ve siyasal boyut kazanması

sürecidir (Gündüz, Gündüz, Mertol ve Çelikkol, 2019). Yurtseverlik milliyetçiliğe göre; daha kapsayıcıdır ve etnik birliktelikten daha çok yurt ve vatandaşlık bağları üzerine kurulmuştur. Bu yüzden de, demokratik ideallerle uzlaştırılma potansiyeli milliyetçiliğe göre daha fazladır (Yazıcı ve Yazıcı, 2010). Bu kavramsal kargaşanın sebebi, hiç şüphesiz millet kavramının her kültürde farklı şekilde tanımlanmasıdır. Kösoğlu (2013), bu durumun, ilim insanlarının millet kavramını araştırırken öncelikle kendi milletini göz önünde tutarak, milletin durumuna ve çıkarına uygun tanım oluşturmaya çalışmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Çünkü Almanlar, millet için aynı ırktan gelmeyi, Fransızlar aynı kültüre sahip olmayı, İsviçreliiler aynı vatanda yaşamayı, Romanyalıları aynı dili konuşmayı, Avusturyalıları aynı mezhepten olmayı, Amerikanlar ise aynı ülkede yaşamayı temel unsur olarak görmüşlerdir.

Ülkemizde milliyetçiliğin taşıdığı anlama bakacak olursak Atatürk Milliyetçiliğinin esas alındığını görürüz. Atatürk milletin birlik ve beraberliğine büyük önem vermiştir. Kocatürk (1999), Atatürk milliyetçiliğini şu şekilde ifade etmiştir: “Atatürk, kendisini Türk hissedenden herkesi Türk kabul etmiştir. Irkçılığı dışlayan Atatürk milliyetçiliği bütünleştirici, birleştirici, ülkede millî birliği temin edici bir milliyetçiliktir. “Ne mutlu Türküm diyene!” özdeyişiyle kalplere millî bilinci perçinleyen Atatürk, aynı zamanda insanlık ülküsünün ve insan sevgisinin de simgesidir.” Atatürk’ün Afet İnan’a yazdırdığı “Vatandaş için Medeni Bilgiler” ders kitabında, Türk Milleti’nin oluşumu şöyle betimlenir: “zengin bir hatırat mirasına sahip bulunan; beraber yaşamak hususunda müşterek arzu ve muvakkatte samimi olan; sahip olunan mirasın muhafazasına beraber devam hususunda iradeleri müşterek olan insanların birleşmesinden vücuda gelen cemiyete millet namı verilir” (Gürses, 2010).

2.1.6. Sosyal bilgilerde vatanseverlik değeri

Yurtseverlik eğitiminin planlı bir şekilde eğitim sistemimizde yer alması Tanzimat Döneminde başlamıştır. Cumhuriyet döneminde ise yurtseverlik, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları arasında yer almış ve tarih, vatandaşlık bilgisi ve sosyal bilgiler dersleri gibi derslerde doğrudan veya dolaylı olarak verilmiştir (Yazıcı ve Yazıcı, 2010).

Sosyal bilgiler dersi 1968’den itibaren vatandaşlık ve yurtseverlik eğitiminde mihver bir ders olmuştur (Kara, Topkaya ve Şimşek, 2012). Sosyal bilgiler dersi vatandaşlık ve vatanseverlik konuları için son derece uygun bir derstir.

Durkheim’e göre, eğitim ve özellikle de tarih dersi ile çocuklara, toplumdaki ortak değerlere ilişkin birlik, beraberlik anlayışı kazandırılabilir (Giddens, 2008). Bu ortak değerler, dinsel ve ahlaki inançlar ve bir öz-disiplin anlayışını içerir. Durkheim, eğitimin, çocukların, toplumun işlevini yerine getirmesine katkıda bulunan toplumsal kuralları, içselleştirmelerini olanaklı kıldığına inanır (Giddens, 2008). Atatürk de Bursa seyahati sırasında eğitimle ilgili şunları söylemiştir: “Okul genç beyinlere, insanlığa saygıyı, millet ve memlekete sevgiyi, onuru, bağımsızlığı öğretir... Bağımsızlık tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarmak için tabiki uygun olan en sağlam yolu belletir... Memleket ve milleti kurtarmaya çalışanların aynı zamanda mesleklerinde birer namuslu uzman ve bilgin olmaları gerekir. Bunu sağlayan okuldur. Ancak bu şekilde her türlü girişimlerin mantıklı sonuçlara ulaşması mümkün olur” (Atatürk Araştırma Merkezi, 2019).

Sosyal Bilgiler öğretimi de demokratik değerlere bağlı olmak için vatandaşlarda bazı tutum ve değerleri geliştirmeyi amaçlar (Öztürk, 2006). Tutum, “bir insana atfedilen, onun psikolojik bir nesne ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını bir düzen içinde oluşturan bir eğilimdir” (Arkonaç, 2001, 159). Etkili bir vatandaşlık eğitimi ile yapıcı yurtseverlik tutumları geliştirilebilir. Doğrudan vatandaşlık eğitimine odaklanan sosyal bilgiler dersi de çağın gerektirdiği vatandaş profilinin oluşturulmasında önemli bir yere sahiptir (Yalçınkaya ve Uslu, 2015).

Sosyal Bilgiler, vatandaşlık eğitimi için son derece uygun bir derstir. Sosyal bilgiler yaklaşımlarından bir tanesi de “vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler” dir. Çok disiplinli bir yapıya ve zengin bir içeriğe sahip olduğundan dolayı sosyal bilgilerin birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

- İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Bilgili, 2006).

- Demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak, öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini, yaşama geğirebilecekleri donanımlar kazandırmayı amaçlayan bir derstir (MEB, 2005).

- İçeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve hayat boyu sürececek olan vatandaşlık becerilerini sunan bir yurttaşlık eğitim programıdır (Öztürk ve Otluoğlu, 2005).

- Hemen her bakımdan değişen ölke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2006).

- Sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak, öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözümler üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir vatandaşlık eğitim programıdır (Bilgili, 2006).

- Bireyin toplumsal var oluşunu geręekleřtirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geğmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005).

Doğanay (2008), tanımların ortak noktalarına göre şunları söylemiştir:

- Sosyal bilgilerin temel amacı vatandaşlık eğitimidir.
- Vatandaşlık eğitimi dört önemli ve zorunlu boyutu kapsamaktadır. Bunlar bilgi, bilgi işleme becerileri, demokratik değer ve inançlar ve sosyal katılım becerileridir.
- Sosyal bilgilerin bilgi temelini, sosyal bilimler ve insanla ilgili tüm bilgiler oluşturmaktadır. Bu bilgiler, insanların tarihsel boyutta diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerinin bilgisidir.

İfadelerden de anlaşılacağı üzere; Sosyal Bilgiler dersinin en önemli görevlerinden biri, vatandaşlık eğitimidir. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak

hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının özel amaçlarında da, bu durum açıkça görülmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının özel amaçları şunlardır (MEB, 2018);

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,

13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,

14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,

16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,

17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,

18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.

Sosyal Bilgilerin özel amaçlarına baktığımızda 1-2-4-8-14-15-16-17 numaralı amaçların doğrudan; 5-7-9-13 numaralı amaçların ise dolaylı olarak vatandaşlık ve vatanseverlik yetkinliklerini kazanmaya yönelik olduğu görülmektedir. Aslında, bu 18 amacın tamamının vatanseverlik değeri ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Bu amaçların bir vatandaş olarak uygulanabilmesi için harekete geçirici bir güdü olmalıdır. Bu güdülenme için ise vatanseverlik değerinin kazanılması gerekmektedir.

Vatanseverlik, Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması hedeflenen değerler arasında yer almaktadır. Değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlardır (MEB, 2005). Değerler, toplumsal hayatta neye göre seçimler yapacağımıza ve neye göre hareket edeceğimize yönelik karar vermemizi sağlayan yargılarımızdır. Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerler Tablo 2.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler	Aile Birliğine Önem Verme, Adil Olma, Bağımsızlık, Barış, Özgürlük, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Hoşgörü, Misafirperverlik, Sağlıklı Olmaya Önem Verme, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Temizlik, Vatanseverlik ve Yardımseverlik
2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler	Adalet, Aile Birliğine Önem Verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik ve Yardımseverlik

Ülkemizde Sosyal Bilgiler programında 2005 yılında yapılan değişiklik ile değerler, programın temel öğelerinden birisi olmuştur. Bu yeni programda önceki programlara kıyasla daha soyut ve sevgi temelli bir vatanseverlik anlayışı esas alınmıştır (Bilgili, 2006). Her üniteye ayrı bir değer doğrudan kazandırılması amaçlanmıştır. Vatanseverlik değeri; 4. sınıfta “Kültür ve Miras” öğrenme alanındaki “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesinde; 7. sınıfta ise “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanındaki “Ülkemizde Nüfus” ünitesinde doğrudan verilecek değer olarak belirlenmiştir. “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesi ile Çanakkale ve Kurtuluş Savaşlarında atalarımızın, nasıl büyük bir mücadele vererek vatanımızı koruduğu ve vatani bize emanet etmek için nasıl fedakârlıklarda bulunduğu öğretilerek vatanseverlik değerinin doğrudan kazandırılması amaçlanmıştır. “Ülkemizde Nüfus” ünitesinde ise nüfusun dağılımını etkileyen fiziki ve beşeri faktörler, nüfusun ekonomi ve kalkınma üzerindeki etkisi, beyin göçü gibi konularla öğrencilerin, vatanseverlik değerini doğrudan kazanması hedeflenmiştir.

2018 yılında yürürlüğe konulan yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ise kök değerler belirlenmiştir. Yeni programda değerlerden şu şekilde bahsedilmektedir: “Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır” (MEB, 2018). Kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik olarak belirlenmiştir. Görüldüğü gibi vatanseverlik kök değerler arasında yer almaktadır.

Vatanseverlik değerinin kazandırılması için ders programlarının, programın yapılandırmacı yaklaşımına uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri işe koşulmalıdır. Satı Bey (2018), vatanı sevmek için evvela vatanın tanınması gerektiğini ifade etmiştir. Satı Bey'in vatanseverlik eğitime ilişkin görüşlerini ise şu şekilde özetleyebiliriz:

- Vatanı tanımak için evvela iyi bir tarih ve coğrafya eğitimi verilmelidir. Çevre gezileri yapılarak vatanın her karışı öğrenilmelidir. Tarihi bilgiler aktarılırken sadece kitabı bilgiler vermek yetersizdir. Tarihi canlandıracak etkinlikler gerekmektedir. Bunun için önemli tarihi günlerde törenler düzenlemek ve tarihi anıtlar, heykeller yapılması halk arasında tarihin canlı kalmasını sağlayacaktır.
- Tarih ve coğrafya dersi dışında vatandaşlık bilgisi dersi verilmelidir. Devlet kanunu ve birlikte yaşama kuralları öğretilmelidir.
- Edebiyat ve musikiden yararlanılmalıdır.
- Milli marş, bayrak, asker gibi milli değerler üzerinde durulmalıdır.
- Vatan sevgisi ilk başta aile sevgisi ile başladığı için aile içinde sevgi ve muhabbetin artmasına çalışılmalı, çocuklara aile sevgisi aşılanmalıdır.
- Vatanseverlik fedakârlık gerektirdiğinden çocuklara fedakâr olmak öğretilmelidir (Satı Bey, 2018).

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Yurtiçinde yapılan araştırmalar

2.2.1.1. Vatanseverlik ve vatanseverlik eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar

Gündüz, Gündüz, Mertol ve Çelikkol (2019) tarafından yapılan çalışmada, tarih öğretmenlerinin vatanseverlik değerini öğretmede kullandıkları değer yaklaşımları tespit edilmeye çalışılmıştır. Nitel yöntemlerle yarı yapılandırılmış görüşme şeklinde yapılan çalışmaya 20 tarih öğretmeni katılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; tarih öğretmenleri vatanseverliği en çok görev bilinci, fedakârlık, birlik beraberlik ve bireysel sorumluluk olarak tanımlamıştır. Vatanseverlik değerinin öğretiminde ise en çok film, belgesel gibi

materyallerden, gezi gözlem, drama, örnek olay gibi yöntemlerden yararlanıldığı belirtilmiştir.

Nazıroğlu ve Göksu (2018) tarafından yapılan çalışmada, imam hatip ortaokulu öğrencilerinin gözüyle vatanseverlik değeri incelenmiştir. Araştırma, 8. sınıfta öğrenim gören 16 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, öğrencilerin çizmiş oldukları resimlerden ve yarı yapılandırılmış görüşme formlarından elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin çizimlerinde vatanseverliği en çok bayrak, 15 Temmuz ve şehitlik ile ilişkilendirdikleri; vatanseverliği, sahip çıkmak, feda etmek ve sevmek olarak tanımladıkları; vatanseverliğin zıddını ise ihanet olarak tarif ettikleri görülmüştür.

Yıldız (2018), tarafından sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik ve vatanseverlik eğitimi ile ilgili algı ve görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan yüksek lisans tez çalışması, 20 Sosyal Bilgiler öğretmenin katılımı ile temel nitel araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından vatanseverlik eğitiminde Sosyal Bilgilerin önemli bir yere sahip olduğunun düşünüldüğü ortaya konulmuş ve vatanseverlik eğitimiyle ilgili öneriler elde edilmiştir. Model olma vatanseverlik eğitimi açısından bir öğretmenin sahip olması gereken en önemli rol olarak ifade edilmiştir.

Yavuz (2018) tarafından yapılan doktora tez çalışmasında, Sosyal Bilgilerde vatanseverlik değerinin kazandırılmasında farklı ülkelerin uygulamaları (ABD, Kanada, Singapur, Türkiye) incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ABD, Kanada, Singapur Sosyal Bilgiler programında vatanseverliğin doğrudan verilecek değerler arasında olmadığı, çok kültürlülük, farklılıklara saygı ve demokrasi gibi değerlerle ilişkilendirilerek verildiği görülmüştür. Bu ülkelerde vatanseverlik değerinin daha çok sivil katılım şeklindeki gönüllü etkinliklerle yapıldığı anlaşılmıştır. Ülkemiz ile bu ülkelerdeki vatanseverlik eğitimindeki farkın ülkemizin ulus devlet olmasından, araştırmadaki diğer devletlerin ise çok kültürlü yapıya sahip olmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Avcı, İbret ve Karasu Avcı (2017), tarafından yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik görüşleri

incelenmiştir. 28 sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme şeklinde elde edilen veriler içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenleri, vatanseverlik değerinin en çok “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında verildiğini; vatanseverlik değerini kazandırmada gösteri yöntemini kullandıklarını; Sosyal Bilgiler dersinin amacının ve içeriğinin vatanseverlik ile ilişkili olduğunu; vatanseverliğin vatanını ve milletini sevmek olduğunu ve toplumsal düzenin sağlanması, bilinçli bireyler yetiştirilmesi ve ülkenin gelişmesi açısından vatanseverliğin önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Kabaklı Çimen (2017)’in yapmış olduğu çalışma ile üniversite öğrencilerinin vatanseverlik tutumları ile benlik kurguları arasındaki ilişki incelenmiştir. Farklı fakültelerden 439 öğrencinin katılımı ile yapılan çalışmada veriler, yurtseverlik tutum ölçeği ve benlik ölçeği ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, katılımcıların kör yurtseverlik tutum düzeyinin yapıcı yurtseverlik tutum düzeyinden yüksek olduğu; erkek öğrencilerin kör yurtseverlik tutumlarının kız öğrencilerin tutumlarından yüksek olduğu, yapıcı yurtseverlik tutumunun cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Yine araştırma sonuçlarına göre yurtseverlik tutum düzeylerinde sınıf, öğrenim görülen fakülte, gelir düzeyi ve inanç durumu gibi değişkenlerde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Karasu Avcı ve İbret (2016)’in yapmış olduğu çalışmada okul öncesi öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili görüşleri incelenmiştir. Okul öncesi öğretmenliği 4. sınıfta öğrenim gören 66 öğretmen adayının katılımı ile nitel yöntemlerle yapılan araştırma verileri betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmen adayları vatanseverliği, “vatanı sevmek ve korumak” olarak ifade etmiştir. Vatansever kişilerin ülkesini sevmesi, koruması ve ülkesine sahip çıkması gerektiği belirtilmiş ve öğretmen adaylarının vatansever olma nedenleri de ülke ve milleti korumak, birlik beraberlik içinde yaşamak ve toplumsal devamlılığı sağlamak olarak sıralanmıştır. Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında etkili olan faktörler olarak ise aile, okul ve çevrenin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Avcı (2015), tarafından Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerinin alındığı yüksek lisans tez

çalışmasına, Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve 7. sınıf öğrencileri katılmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşme ve öğrencilere yazdırılan kompozisyon, çizdirilen resim ve karikatürler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler Sosyal Bilgiler Dersinin vatanseverlik için uygun olduğuna, vatanseverliğin vatanını ve milletini sevmek olduğuna, vatanseverlik değerinin öneminin toplumun devamının sağlanması olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler, vatanseverlik değerini en çok çalışkanlık, sorumluluk, fedakârlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, doğa sevgisi, doğal ve kültürel mirasa duyarlılık ve dürüstlük değerleri ile ilişkilendirmiştir. Öğretmenlerin vatanseverlik tutumlarının aktif ve yapıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler de vatanseverliği, vatanını ve milletini sevmek olarak tanımlamışlardır. Öğrenciler tarafından vatanseverlik değeri en çok fedakârlık, çalışkanlık ve bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı değeri ile ilişkilendirilmiştir. Öğrencilerin de yapıcı ve aktif vatanseverlik tutumuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ersoy ve Öztürk (2015)'ün yapmış olduğu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik algıları ve vatanseverlik eğitimi ile ilgili görüşleri incelenmiştir. 15 sosyal bilgiler öğretmen adayının katılımı ile nitel yöntemlerle yapılan araştırma bulgularına göre, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yapıcı yurtseverlik tutumuna sahip olduğu; yurtseverliği, ülkeyi sevmek ve bağlı olmak, sorumluluklarını yerine getirmek ve demokrasi ve insan haklarının gelişmesi için çaba göstermek şeklinde tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tonga ve Aksoy (2014), tarafından yapılan çalışma ile, öğretmen adaylarının vatanseverlik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 705 öğretmen adayının katılımı ile yapılan çalışmada veriler, “yurtseverlik tutum ölçeği” ile elde edilmiştir. Nicel yöntemlerle analiz edilen verilerden elde edilen bulgulara göre; erkeklerin kör yurtseverlik tutumlarının kızlardan daha yüksek olduğu, yapıcı yurtseverlik tutumlarında ise cinsiyete göre herhangi bir farklılık olmadığı görülmüştür. Milliyetçi yönelime sahip öğretmen adaylarının hem kör hem de yapıcı yurtseverlik tutumlarının diğerlerine göre anlamlı derecede yüksek olduğu; iç ve dış politikaya ilgi duyan öğretmen adaylarının yapıcı yurtseverlik tutumlarının anlamlı derecede yüksek olduğu, kör yurtseverlik tutumlarında herhangi bir farklılık olmadığı; siyasi ve felsefi

dergileri takip eden öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumlarının ise diğerlerine göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tabur (2014), tarafından lise öğrencilerinde milli kimlik bilincini ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin milli kimlik bilincine etkisini ölçmek amacıyla yapılan yüksek lisans tez çalışması, Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinden farklı iki türdeki lise 3. sınıf öğrencisi olan 984 kişinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, nicel yöntemlerle analiz edilmiştir. Bulgulara göre, öğrenci görüşlerinde, bazı demografik özelliklere göre anlamlı farklılıklar olduğu; T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğrencilerde milli kimlik bilincinin gelişmesine olumlu etki ettiği ve bu dersin milli kimlik bilinci oluşturmada gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

Okur (2013), tarafından liselerde coğrafya eğitiminin milli kimlik bilincine etkisini öğrenci görüşlerini ortaya koymak için yapılan yüksek lisans tez çalışması, 12. sınıf öğrencisi olan 481 kişinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından oluşturulan ölçek ile elde edilen veriler, nicel yöntemlerle test edilmiştir. Araştırma bulgularına göre; öğrenci görüşlerinde bazı demografik özellikler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Coğrafya ders saati ile milli kimlik bilinci ve arasında paralellik olduğu tespit edilmiştir. Öğrenci görüşlerine göre, coğrafya dersinin milli kimlik bilinci oluşturmada önemli bir rolünün olduğu sonucuna varılmıştır.

Elban (2011), tarafından 11. sınıfa devam eden 240 öğrencinin katılımıyla yapılan yüksek lisans tez çalışmasında öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumları ile tutucu ve yapıcı vatanseverlik tutumları arasındaki ilişki nicel yöntemler ile incelenmiştir. Araştırmada ölçme aracı olarak, Tarih Dersi Tutum Ölçeği ve Yurtseverlik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulguları öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumları ile yapıcı vatanseverlik tutumları arasında orta düzeyde anlamlı, tutucu vatanseverlik tutumları ile de düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğunu göstermiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yüksek düzeyde yapıcı vatansever tutumlara, orta düzeyde tutucu vatansever tutumlara sahip olduğu görülmüştür. Demografik değişkenlerden sadece okul türüne göre öğrencilerin yapıcı vatanseverlik tutumlarında anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiştir.

Yazıcı (2009) tarafından yapılan 108 Tarih ve 92 Sosyal Bilgiler olmak üzere 200 öğretmeni kapsayan yüksek lisans tez çalışmasında, tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik ve vatanseverlik eğitimi hakkındaki tutumları, vatanseverlik eğitiminde kullandıkları strateji ve yöntemleri nicel yöntemlerle incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik ve vatanseverlik eğitimi tutumlarının benzer olduğu, öğretmenlerin tutumları ile kullandıkları strateji ve yöntemler arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih öğretmenlerine göre yurtseverlik eğitiminde daha çeşitli yöntemleri bir arada kullandığını göstermiştir.

Kurt (2007), tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlikle ilgili görüşleri niteliksel olarak incelenmiştir. 45 öğretmenin katılımı ile yapılan araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, demokrasinin etkin bir şekilde işletilebilmesi için aktif katılımın gerekliliğini savunmuşlardır. Öğretmen görüşlerine göre nitelikli bir vatanseverlik eğitimi verilmelidir ve okul, çevre ve aile birlikte hareket etmelidir.

Yörü (2007), tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında Vatan Sevgisi ve Yurttaşlık Bilinci Oluşturmada Lise Coğrafya Derslerinin Yerinin Değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 135 coğrafya öğretmenin katılımı ile yapılan araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmış olup araştırma verileri nicel yöntemlerle değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre vatanını seven, çevresine karşı duyarlı, ülkesinin kaynaklarını en iyi şekilde değerlendiren, ülkesini en iyi şekilde tanıyan ve yurttaşlık bilincine sahip insanların yetişmesinde coğrafya derslerinin rolünün çok büyük olduğu belirlenmiştir.

Yıldırım (2006) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışması, Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı birliklerde 2001 yılından beri uygulanmakta olan Vatan Sevgisi Eğitimi (VSE) programının, eğitim alan erbaş ve erler üzerindeki etkinliğini ölçmek ve eğitimcilerin VSE'ye yönelik duygu ve düşüncelerini saptamak amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda VSE alan erbaş ve erler ile VSE almayan erbaş ve erlere çeşitli standart ölçeklerin bir araya getirildiği bir anket uygulanmıştır. Yapılan analizler ve elde edilen bulgulara göre VSE alan ve almayanlar karşılaştırıldığında, ele alınan boyutlarda

belirgin farklılıklar gözlenmemiştir. Bunun, VSE'nin yarattığı algı değişiminden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak yoğun formatta VSE alan ve almayan gruplar karşılaştırıldığında, vatandaşlık görev alanları bakımından yoğun VSE alanların diğer gruplardan daha olumlu yönde gelişme kaydettikleri gözlenmiştir. Gözlenen değişkenlerin hemen hemen hepsinde, katılımcıların eğitim düzeylerinin ilkokuldan üniversiteye doğru yükseldikçe VSE etkisinin olumlu yönde arttığı gözlenmiştir.

2.2.1.2. İçinde vatanseverlik değerinin bulunduğu değerler ve değer öğretimine ilişkin yapılan çalışmalar

Faiz ve Karasu Avcı (2019), tarafından yapılan çalışma ile 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan değerleri ilişkilendirdikleri tarihi kahramanların tespit edilmesi amaçlanmıştır. 74 öğrencinin katılımı ile yapılan ve betimsel analiz yöntemi ile elde edilen araştırma bulgularına göre öğrencilerin, değerleri en çok Mustafa Kemal Atatürk ve Hz. Muhammet (s.a.v.) ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Vatanseverlik değerinin ise en çok Mustafa Kemal Atatürk ve Ömer Halisdemir ile ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Gümüş (2016) tarafından yapılan doktora tez çalışmasında, ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin öğrenci tutumlarına etkisi tespit edilmiştir. Araştırmada deney ve kontrol grubu oluşturulmuş ve ön test-son test uygulanmıştır. Deney grubuna değer eğitimi karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle verilmiştir. Araştırma sonucunda, deney grubu lehine değer tutumlarında anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür.

Kapan (2014)'ın yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, 7.sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki değerleri kazanma düzeyleri ve etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. 7. sınıf öğrencilerine uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Değerler Eğitimi Ölçeğinden elde edilen verilere göre öğrencilerin değerleri kazanma

düzeylerinin kısmen yeterli olduğu ve değerleri kazanma düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Değerleri kazanma düzeylerinde en düşük yüzdellik değere estetik ve vatanseverlik; en yüksek yüzdellik değere ise barış ve adil olma değerlerinin sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerden elde edilen nitel verilerin analiz edilmesi sonucunda ise öğrencilerin değerleri kazanma düzeylerinin yetersiz ve kısmen yeterli olduğunun düşünüldüğü; öğrencilerin zor kazandığı değerlerin en çok adil olma ve farklılıklara saygı, en kolay kazandığı değerlerin ise en çok vatanseverlik ve bilimsellik değerlerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine göre değerleri kazanım sürecinde en çok öğrenciden ve aileden kaynaklı sorunlar olmaktadır.

Sağlam (2014) tarafından 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan değerleri kazanım düzeylerini tespit etmek ve değerlerin kazanım sürecinde karşılaşılan güçlükleri belirlemek amacıyla yapılan yüksek lisans tez çalışması, 536 ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi ve 32 öğretmenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin değerleri kazanım düzeylerinde demografik değişkenlere göre anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Öğrencilerinin sosyal yaşamlarında en yüksek düzeyde “Vatanseverlik”, “Misafirperverlik” ve “Aile birliğine önem verme” değerlerini kullandıkları tespit edilmiştir.

Acun, Yücel, Önder ve Tarman (2013), tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler dersi 4 ve 5. sınıf programlarında yer alan değerlerle ilgili öğretmen ve veli görüşleri incelenmiştir. Çalışmaya, 92 öğretmen ve 460 öğrenci velisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin en önemli gördükleri değerlerin vatanseverlik, sorumluluk ve adil olma değerleri; velilerin en önemli gördükleri değerlerin dürüstlük, çalışkanlık ve saygı değerleri olduğu; öğretmenler ve veliler tarafından en az önemli bulunan değerlerin ise estetik ve misafirperverlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kılcan (2013)’ın yapmış olduğu “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi” isimli doktora tezi çalışmasında, 602 sekizinci sınıf öğrencisinin 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler müfredatında yer alan değerleri algılama düzeyleri belirlenmiştir. Vatanseverlikle ilgili araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin vatanseverliği “fedakâr olunan” olarak algıladıkları; alt ve orta Sosyo

Ekonomik Düzeydeki öğrencilerin vatanseverliği; “vazgeçilmez olan” ve orta ve üst SED’deki bazı katılımcıların da; “sorumlu olunan görev” ve “sembol haline gelmiş olan” şeklinde algıladıkları görülmüştür.

Beldağ (2012), tarafından yapılan “İlköğretim Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerlerin Kazanılma Düzeyinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Erzurum İli Örneği) isimli doktora tezi çalışması, 1884 yedinci sınıf öğrencisi, öğretmenler ve öğrenci velilerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada karma yöntem kullanılmış olup elde edilen bulgulara göre; değerlerin kazanılma düzeylerinde demografik özelliklere göre anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen ve velilerin çoğu öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, dürüstlük, adil olma ve barış değerlerini kazandıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca değerlerin kazanılmasında ailenin rolünün çok büyük olduğu, öğretmenlerin ve ailenin öğrencilere model olması gerektiği, kitle iletişim araçlarının kontrolsüz kullanılmasının değer kazanımına olumsuz etki ettiği, değer kazanımında Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerinin öne çıktığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Coşkun (2011), tarafından yapılan “İlköğretim Birinci Kademe 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Denizli İli Örneği” isimli yüksek lisans tez çalışması ile “sorumluluk sahibi olma, doğal çevreye ve tarihsel mirasa duyarlılık, İstiklal Marşına ve bayrağa saygı” değerleri ile hoşgörü değerinin öğrenciler tarafından algılanma düzeyleri hakkında bir durum değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin doğal çevreye ve tarihsel mirasa duyarlılık, vatanseverlik ve hoşgörü değerine gösterdikleri hassasiyetin diğer değerlere oranla yüksek olduğu görülmüştür.

Gömlüksiz ve Cüro (2011)’nın yapmış olduğu çalışmada Sosyal Bilgiler programında bulunan değerlere ilişkin öğrenci tutumları değerlendirilmiştir. 7. Sınıfta öğrenim gören 1360 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin değerlere ilişkin tutumlarında çeşitli değişkenlere göre anlamlı farklılık olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler nicel analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir. Vatanseverlik değerine ilişkin bulgulara bakıldığında; araştırmaya

katılan öğrencilerin vatanseverlik tutumlarının “çok” düzeyinde olduğu; sosyo-ekonomik düzeyi iyi olan okullarda öğrenim gören öğrencilerin vatanseverlik tutumlarının, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan okullardaki öğrencilerden daha yüksek olduğu; ailesinin gelir durumu yüksek olan öğrencilerin vatanseverlik tutumlarının, ailesinin gelir durumu düşük olan öğrencilerden daha yüksek olduğu ve kız öğrencilerin vatanseverlik tutumlarının erkek öğrencilerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.2. Yurtdışında yapılan çalışmalar

Schatz ve diğerleri (1999), tarafından yapılan çalışmada kör yurtseverlik ve yapıcı yurtseverlik arasındaki kavramsal ayrım ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma grubu, A.B.D.’de iki üniversitede öğrenim gören farklı etnik kökene sahip 253 lisans öğrencisinden oluşmuştur. Bu çalışmada kör yurtseverlik, ülkesini her durumda sorgusuz sualsiz kabullenme ve eleştiriye tahammül edememe olarak; yapıcı yurtseverlik ise ülkenin iyiliği için toplumsal eylemleri eleştirmeye açık ve katılımcı olarak tanımlanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre kör yurtseverlik, milliyetçilik ve siyasi ayrılma ile yapıcı yurtseverlik ise siyasi katılım ve siyasi etkinlikte olumlu yönde ilişki göstermiştir.

Rothi, Lyons ve Chryssochoou (2005), 102 üniversite öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirdikleri araştırmada İngiliz kimliğini araştırmışlardır. Araştırmaya sadece İngiliz olanların anketleri dahil edilmiştir. Schatz ve diğerleri, (1999)’nin kör ve yapıcı yurtseverlik boyutlarını ölçmek için geliştirdikleri ölçeğin İngiltere’ye uyarlanmış şeklinin kullanıldığı araştırma sonuçlarına göre katılımcıların yapıcı yurtseverlik tutumlarının yüksek, kör yurtseverlik tutumlarının ise düşük çıktığı görülmüştür. Ayrıca kör yurtseverlik tutumları ile geleneksel-kültürel kimlik arasında ve yapıcı yurtseverlik tutumları ile yurttaş kimliği arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Kahne ve Middaugh (2006)’un California’daki 12 lisede okuyan 2366 lise son sınıf öğrencisinin katılımı ile yapmış olduğu çalışmada yurtseverlik boyutları

incelenmiştir. Çalışmada daha derin sonuçlar elde etmek için bu liselerden 5'inde okuyan 50 öğrenci ile odak grup görüşmesi yapılmıştır. Araştırmada yurtseverliğin “ülkeye bağlılık” boyutunda odak grup öğrencileri, sık sık güçlü yurtseverlik söylemlerinde bulunmuşlar, anket sonuçlarına göre ise öğrencilerin % 73'ü ABD'nin mükemmel bir ülke olduğunu ve %68'i ise ABD için büyük sevgisi olduğunu belirtmiştir. “Yapıcı yurtseverlik” boyutunda odak grup öğrencilerinin birçoğu ülkeyi iyileştirmek için bazı eylemleri eleştirdiklerini belirtmiştir. Anket sonuçları da buna paralel sonuçlanmış ve katılımcıların büyük oranda (%68-%69) ABD'nin geleceği için bazı politikaların eleştirilmesi gerektiği görüşünde oldukları belirtilmiştir. “Aktif yurtseverlik” boyutunda katılımcıların yalnızca %41'i vatansever olmak için sivil ve politik yaşama katılmak gerektiği görüşünü benimsemiştir. “Kör yurtseverlik” boyutunda ise odak grup öğrencilerinin birçoğunun kör yurtseverliği vurgulayan antidemokratik yönelimlerle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anket sonuçlarına göre, ise katılımcıların % 43'ünün kör yurtseverlik tutumuna sahip olduğu görülmüştür.

Chua ve Sim (2017), yaptıkları çalışmada Singapur'daki dört beşeri bilimler öğretmeninin vatanseverlik algılarını belirlemeye çalışmışlardır. Farklı etnik kökenden olan öğretmenlerle yarı yapılandırılmış olarak yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenlerin kozmopolit, ulusal, sosyal hareket ve insan odaklı vatanseverlik gibi çeşitli vatanseverlik anlayışlarını ve vatanseverliğe yönelik genel olarak olumlu tutumlar olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

III. BÖLÜM

3. Araştırma Yöntemi

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada model olarak karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem, verilerin hem nicel hem de nitel yöntemler ile elde edilmesi ve böylece her iki yöntemin avantajlarından yararlanarak sonuca varmaya dayanan bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2015). Karma yöntemler sayesinde araştırma problemi, nicel veya nitel yöntemlerin tek başına kullanılmasından daha çok anlaşılabilir olmaktadır (Fırat, Yurdakul ve Ersoy, 2014). Araştırmada karma yöntemin kullanılmasının amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tutumlarının ne düzeyde olduğunu belirlemek ve vatanseverlik değeri ile vatanseverlik eğitimi hakkındaki görüşlerini analiz edebilmek için nicel ve nitel yöntemlere ihtiyaç duyulmasıdır. Karma yöntem desenlerinden yakınsayan paralel desen araştırmada temel desen olarak kullanılmıştır. Yakınsayan paralel desen, nitel ve nicel verilerin birbirinden bağımsız fakat, eş zamanlı olarak toplandığı, birbirinden bağımsız olarak analiz edildiği ve yorumlama kısmında sonuçların birleştirildiği bir araştırma desendir. Yakınsayan desenin amacı, aynı konu üzerinde farklı fakat, birbirini tamamlayıcı veri toplamaktır (Creswell ve Plano Clark, 2015). Araştırmada nicel ve nitel veriler aynı zamanda fakat, birbirinden ayrı olarak toplanmış ve ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Araştırmanın nicel kısmı için tarama modeli kullanılmıştır. Tarama araştırması, geçmişte yaşanan veya şu anda var olan durumları olduğu gibi betimlemeyi amaç edinen bir araştırma modelidir (Karasar, 2005). Katılımcıların görüşleri, ilgi ve tutumları, beceri ve yetenekleri gibi özelliklerinin ortaya çıkarılması amacıyla yapılır ve genellikle büyük örneklem grubu ile çalışılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015). Tarama araştırmalarında öğrenilmek istenen bilgiler, belirli kriterlere göre seçilmiş kişilere doğrudan yöneltilir. Bu sayede kısa bir zaman diliminde birçok kişinin ilgi, tutum veya inancı belirlenebilmektedir (Erden, 2007). Tarama araştırmalarında

evreni temsil eden örneklem üzerinde çalışılır ve araştırma sonuçları genellenebilir. Araştırma doğal ortamda yapılır ve veriler, katılımcılardan yazılı veya sözel olarak doğrudan alınır (Lin, 1976).

Araştırmanın nitel kısmında ise olgubilim (fenemonoloji) deseni ile çalışma yapılmıştır. Olgubilim deseni, bilinen; ancak aynı zamanda tam anlamıyla kavranamayan olguları araştırmayı amaçlayan çalışma türüdür. Algılar, yönelimler ve kavramların araştırılması bu çalışma desenine uygundur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Olgubilim araştırması ile elde edilen sonuçlar kesinlik taşımaz ve bu sonuçlara dayanarak genelleme yapılamaz. Fakat bir olguyu daha iyi anlamamıza yardımcı olacak görüşler ortaya koyabilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015).

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Yapılan araştırma ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tutumlarının ve görüşlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Dolayısı ile araştırmanın evreni, Türkiye'deki üniversitelerde eğitim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Örneklem seçiminde ise maksimum çeşitlilik amaçlanmıştır. Maksimum çeşitlilik, araştırma problemi ile ilgili olarak kendi içinde benzeşik, farklı durumların belirlenerek, çalışmanın, bu durumlar üzerinde yapılmasıdır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015). Maksimum çeşitlilik sağlamadaki amaç, genelleme yapmak için çeşitliliğin sağlanması değil, bu çeşitlilikten kaynaklanan farklı görüş ve bakış açılarını ortaya çıkararak, problemin farklı yönlerinin belirlenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018; Büyüköztürk ve diğerleri, 2015; Creswell, 2015). Kişinin doğup büyüdüğü çevre, kültür, eğitim, algılar ve yönelimler gibi özelliklerin vatanseverlik değerini farklı şekillerde etkilediği, yapılan birçok araştırma ile ortaya konulmuştur (Kabaklı Çimen, 2017; Tonga ve Aksoy, 2014; Elban, 2011; Sağlam, 2014; Acun, Yücel, Önder ve Tarman, 2013; Kılcan, 2013; Beldağ, 2012; Gömleksiz ve Cüro, 2011; Schatz ve diğerleri, 1999; Rothi, Lyons ve Chryssochoou, 2005). Bu sebeple, vatanseverlik tutumunun oluşmasında kültür, çevre, etnik köken, sosyoekonomik durum gibi etmenlerin etkili olabileceği düşünüldüğünden; örneklem grubunda Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinden

katılımcıların olması hedeflenmiştir. Bu bağlamda çalışma için, kolay ulaşılabilirlik ilkesi göz önünde bulundurularak Karadeniz Bölgesi'nden Abant İzzet Baysal Üniversitesi; Marmara Bölgesi'nden Sakarya Üniversitesi; Ege Bölgesi'nden Dokuz Eylül Üniversitesi; Akdeniz Bölgesi'nden Akdeniz Üniversitesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Adıyaman Üniversitesi, Doğu Anadolu Bölgesi'nden Erzincan Üniversitesi ve İç Anadolu Bölgesi'nden ise Gazi Üniversitesi seçilmiştir. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans eğitimi programının, vatanseverlik tutumuna etki edip etmediğini test etmek amacıyla tüm sınıf düzeyleri ile çalışma yapılmıştır. Böylece, araştırmanın örneklem grubu; Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Adıyaman Üniversitesi, Erzincan Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde 2017 - 2018 eğitim-öğretim döneminde öğrenim gören 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri olarak belirlenmiştir. Bu çalışma grubu ile nicel veriler elde edilmiştir.

Araştırmanın nitel kısmı için ise, gönüllülük esasına dayanarak 50 kişilik bir çalışma grubu ile görüşme yapılmıştır. Çalışma grubunun seçiminde aynı örneklem grubundan, dördüncü sınıf öğrencileri ile çalışma yapılmıştır. Çalışmanın dördüncü sınıf öğrencileri ile yapılmasının amacı, sosyal bilgiler lisans eğitimi programında bulunan derslerin çoğunun tamamlanmış olmasıdır. Görüşme yapılan kişiler, araştırma konusu olan olguyu yaşayan ve bu olguyu yansıtabilecek gruplardır. Böylece olgulara yönelik yaşantılar ve anlamlar ortaya çıkarılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015). Araştırmadaki örneklem gruplarının demografik özellikleri aşağıda belirtilmiştir.

3.2.1. Araştırmanın nicel kısmı için örneklem grubunun demografik özellikleri

Araştırmanın nicel kısmı için örneklem grubuna ait demografik özellikler, ayrı ayrı tablolar şeklinde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kız	777	53,0
Erkek	690	47,0
Toplam	1467	100,0

Tablo3.1. incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %53'ünün kız, %47'sinin erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü üniversite değişkenine göre dağılımı

Öğrenim Görülen Üniversite	f	%
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	214	14,6
Sakarya Üniversitesi	139	9,5
Adıyaman Üniversitesi	170	11,6
Gazi Üniversitesi	254	17,3
Erzincan Üniversitesi	149	10,2
Akdeniz Üniversitesi	281	19,2
Dokuz Eylül Üniversitesi	260	17,7
Toplam	1467	100,0

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının % 19,2'si Akdeniz Üniversitesi, % 17,7'si Dokuz Eylül Üniversitesi, % 17,3'ü Gazi Üniversitesi, % 14,6'sı Abant İzzet Baysal Üniversitesi, % 11,6'sı Adıyaman Üniversitesi, % 10,2'si Erzincan Üniversitesi ve % 9,5'i Sakarya Üniversitesi öğrencisidir.

Tablo 3.3. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıf değişkenine göre dağılımı

Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyi	f	%
1	366	24,9
2	389	26,5
3	377	25,7
4	335	22,8
Toplam	1467	100,0

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının % 26,5'i 2. sınıf, % 25,7'si 3. Sınıf, % 24,9'u 1. sınıf ve % 22,8'i 4. sınıf düzeyindedir.

Tablo 3.4. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ailenin ekonomik durumu değişkenine göre dağılımları

Ailenin Ekonomik Durumu	f	%
1000 TL Altı	190	13,0
1001-2000 TL Arası	603	41,1
2001-3000 TL Arası	395	26,9
3000 TL ve Üstü	279	19,0
Toplam	1467	100,0

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ailelerinin ekonomik durumu olarak % 41,1'inin 1001-2000 TL arası, % 26,9'unun 2001-3000 TL arası, % 19,0'unun 3000 TL ve üstü ve % 13,0'ünün ise 1000 TL altı aylık geliri olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının baba mesleği değişkenine göre dağılımları

Baba Mesleği	f	%
Çalışmıyor	136	9,3
İşçi	356	24,3
Memur	167	11,4
Emekli	384	26,2
Serbest	424	28,9
Toplam	1467	100,0

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının baba meslekleri incelendiğinde; % 28,9'unun babasının serbest meslek sahibi, % 26,2'sinin babasının emekli, % 24,3'ünün babasının işçi, % 11,4'ünün babasının memur olduğu ve % 9,3'ünün babasının ise herhangi bir işte çalışmadığı görülmektedir.

Tablo 3.6. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının anne mesleği değişkenine göre dağılımları

Anne Mesleği	f	%
Çalışmıyor	1190	81,1
İşçi	113	7,7
Memur	33	2,2
Emekli	53	3,6
Serbest	78	5,3
Toplam	1467	100,0

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının anne meslekleri incelendiğinde; % 81,1'inin annesinin çalışmadığı, % 7,7'sinin annesinin işçi, % 5,3'ünün annesinin serbest meslek sahibi, % 3,6'sının annesinin emekli ve % 2,2'sinin annesinin ise memur olduğu görülmektedir.

Tablo 3.7. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaşadıkları bölge değişkenine göre dağılımları

Yaşanılan Bölge	f	%
Karadeniz Bölgesi	144	9,8
Marmara Bölgesi	228	15,5
Ege Bölgesi	203	13,8
Akdeniz Bölgesi	209	14,2
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	259	17,7
Doğu Anadolu Bölgesi	146	10,0
İç Anadolu Bölgesi	278	19,0
Toplam	1467	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaşadıkları bölge değişkenine göre dağılımları incelendiğinde; %19'unun İç Anadolu Bölgesi'nde, %17,7'sinin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, % 15,5'inin Marmara Bölgesi'nde, % 14,2'sinin Akdeniz Bölgesi'nde, % 13,8'inin Ege Bölgesi'nde, % 10,0'unun Doğu Anadolu Bölgesi'nde ve % 9,8'inin ise Karadeniz Bölgesi'nde yaşadığı görülmektedir.

3.2.2. Araştırmanın nitel bölümü için örneklem grubunun demografik özellikleri

Nitel verilerin elde edildiği çalışma grubuna ait demografik bilgiler toplu olarak EK:1'de verilmiştir. Aşağıda ise her bir değişkene ait bilgiler ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 3.8. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kız	26	52,0
Erkek	24	48,0
Toplam	50	100,0

Tablo incelendiğinde araştırmaya 26 kız, 24 erkek öğrencinin katıldığı görülmektedir.

Tablo 3.9. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü üniversite değişkenine göre dağılımı

Öğrenim Görülen Üniversite	f	%
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	10	20,0
Adıyaman Üniversitesi	6	12,0
Akdeniz Üniversitesi	6	12,0
Dokuz Eylül Üniversitesi	5	10,0
Erzincan Üniversitesi	6	12,0
Gazi Üniversitesi	10	20,0
Sakarya Üniversitesi	7	14,0
Toplam	50	100,0

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 10'ar kişi Gazi Üniversitesi ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 7 kişi Sakarya Üniversitesi, 6'şar kişi Adıyaman Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi ve Erzincan Üniversitesi, 5 kişi ise Dokuz Eylül Üniversitesi öğrencisidir.

Tablo 3.10. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ailenin ekonomik durumu değişkenine göre dağılımları

Ailenin Ekonomik Durumu	f	%
1000 TL Altı	6	12,0
1001-2000 TL Arası	16	32,0
2001-3000 TL Arası	15	30,0
3000 TL ve Üstü	13	26,0
Toplam	50	100,0

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ailelerinin ekonomik durumu incelendiğinde 16 kişinin 1001-2000 TL arası, 15 kişinin 2001-3000 TL arası, 13 kişinin 3000 TL ve üstü ve 6 kişinin ise 1000 TL altı aylık geliri olduğu görülmektedir.

Tablo 3.11. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının babanın mesleği değişkenine göre dağılımları

Baba Mesleği	f	%
Çalışmıyor	7	14,0
İşçi	13	26,0
Memur	8	16,0
Emekli	8	16,0
Serbest	14	28,0
Toplam	50	100,0

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının babalarının meslekleri incelendiğinde 14 kişinin babasının serbest meslek sahibi, 13 kişinin babasının işçi, 8 kişinin babasının memur, 8 kişinin babasının emekli olduğu ve 7 kişinin babasının ise herhangi bir işte çalışmadığı görülmektedir.

Tablo 3.12. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Annenin Mesleği Değişkenine Göre Dağılımları

Anne Mesleği	f	%
Çalışmıyor	42	84,0
İşçi	4	8,0
Memur	0	0,0
Emekli	3	6,0
Serbest	1	2,0
Total	50	100,0

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının annelerinin meslekleri incelendiğinde; 42 kişinin annesinin çalışmadığı, 4 kişinin annesinin işçi, 3 kişinin annesinin emekli ve 1 kişinin annesinin ise serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.13. Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Yaşanılan Bölge Değişkenine Göre Dağılımları

Yaşanılan Bölge	f	%
Karadeniz Bölgesi	6	12,0
Marmara Bölgesi	6	12,0
Ege Bölgesi	4	8,0
Akdeniz Bölgesi	7	14,0
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	9	18,0
Doğu Anadolu Bölgesi	5	10,0
İç Anadolu Bölgesi	13	26,0
Toplam	50	100,0

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaşanılan bölge değişkenine göre dağılımları incelendiğinde; 13 kişinin İç Anadolu Bölgesi'nde, 8 kişinin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, 7 kişinin Akdeniz Bölgesi'nde, 6 kişinin Marmara Bölgesi'nde, 6 kişinin Karadeniz Bölgesi'nde, 5 kişinin Doğu Anadolu Bölgesi'nde ve 4 kişinin ise Ege Bölgesi'nde yaşadığı görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmanın nicel kısmında; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, yurtseverlik tutum düzeylerinin tespit edilmesi için yurtseverlik tutum ölçeği kullanılmıştır. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan, katılımcıların, cinsiyet, okul, sınıf, ailenin ekonomik durumu, baba mesleği, anne mesleği ve yaşanılan bölgeden oluşan demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise katılımcıların yurtseverlik tutum düzeylerini ölçmeyi amaçlayan “Yurtseverlik Tutum Ölçeği” ne ait sorular yer almaktadır. Yurtseverlik Tutum Ölçeği, Schatz ve diğerleri (1999), tarafından, kör yurtseverlik ve yapıcı yurtseverlik arasındaki ayrımı tespit etmek amacıyla geliştirilmiş ve Yazıcı (2009), tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Yurtseverlik Tutum Ölçeği 20 maddeden oluşmaktadır. İlk 12 soru “Kör Yurtseverlik” boyutunu, sonraki 8 soru ise “Yapıcı Yurtseverlik” boyutunu ölçmeye yöneliktir. 5’li likert tipte hazırlanan ölçekte “Hiç Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” seçenekleri bulunmaktadır. Yurtseverlik Tutum Ölçeğinin Türkçeye uyarlanmış halini kullanmak için gerekli izin alınmıştır.

Nitel veriler ise görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Olgubilim araştırmalarında genellikle görüşme tekniği kullanılır. Araştırmada yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular için önce ilgili literatür incelenmiştir. Araştırmacı tarafından, araştırma problemini en iyi şekilde yansıtacağı düşünülen sorular hazırlanmış ve uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü ile sorulara son şekli verilmiştir. 10 adet açık uçlu soru bulunan görüşme formu ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliğe ve vatanseverlik eğitimine ilişkin görüşleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarının hazırlanmasının ardından, etik kurul raporu ve uygulama yapılacak üniversitelerden gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra uygulama için planlama yapılmış ve bazı üniversitelerde uygulama, araştırmacı tarafından, bazı üniversitelerde ise anketlerin gönderilmesi suretiyle, ilgili üniversitelerde çalışan araştırma görevlileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Anketler ilgili bölümün her sınıf ve her şubesine ayrı ayrı uygulanmak üzere, sınıf ortamında bir ders süresi içerisinde

uygulanmıştır. Uygulama yapılan dersler için ilgili hocalar ile ön görüşme yapılarak izin alınmıştır. Uygulama öncesi öğrenciler, araştırma hakkında bilgilendirilmiş ve gönüllülük esas alınarak, katılım sağlamaları rica edilmiştir. Uygulama sonrası anketler incelenmiş ve cevaplanmayan anketlerin değerlendirme dışı bırakılması ile 1467 adet anket elde edilmiştir.

Nitel görüşmeler ise dördüncü sınıf öğrencilerine, anket uygulama sonrası yine sınıf ortamında gönüllülük esas alınarak, bir ders süresi içerisinde uygulanmıştır. Görüşme formu öğrencilere dağıtılmış ve sorular hakkında açıklama yapılmıştır. Görüşmelerin sınıf ortamında soru formunun dağıtılması suretiyle yapılmasının sebebi; öğrencilerin, kendilerini rahat hissedebilecekleri doğal ortamda olması ve yüz yüze görüşme ile ifade etmekten kaçınabilecekleri görüşlerin de olabileceği düşüncesi ile katılımcıların, soruları yazarak cevaplamasının amaçlanmış olmasıdır. Uygulama sonrası görüşme formları okunmadan göz gezdirilerek incelenmiştir. Cevap verilmeyen soruların olduğu veya açıklayıcı cevapların olmadığı anketler değerlendirmeye alınmamıştır. Böylece 50 sosyal bilgiler öğretmen adayının görüşme formu, değerlendirmeye alınmış ve içerik analizi yapılarak çözümlenmiştir.

3.4. Veri toplama araçlarının geçerlik ve güvenirlik analizleri

3.4.1. Yurtseverlik tutum ölçeği geçerlik ve güvenirlik analizleri

Schatz ve diğerleri (1999), tarafından oluşturulan “Yurtseverlik Tutum Ölçeği”, ABD’de 291 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Ölçek 19 sorudan oluşmaktadır. 12 soru kör yurtseverlik boyutunu, 7 soru yapıcı yurtseverlik boyutunu ölçmektedir. Ölçeğin güvenirlik kat sayısı, kör yurtseverlik boyutunda 0,88; yapıcı yurtseverlik boyutunda ise 0,67 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği, açıklayıcı faktör analizi ile belirlenmiştir. Maddeler, yurtseverlik boyutlarının kuramsal ayrıma uygun olarak iki faktör altında toplanmıştır. Faktör analizi sonucu yapıcı yurtseverlik boyutunda bulunan 13. soru, boyutu temsil etmediği anlaşıldığından ölçekten çıkarılmıştır.

Yazıcı (2009) tarafından yapılan yurtseverlik tutum ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışmasında, yapıcı yurtseverlik boyutuna bir soru eklenmiştir. 200 sosyal

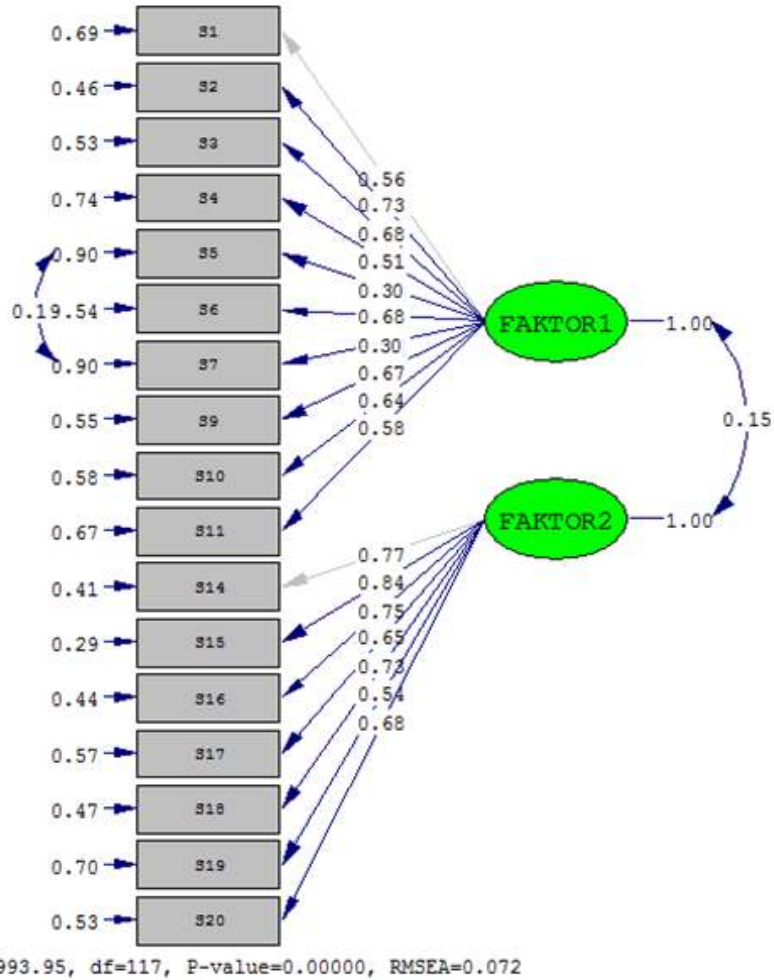
bilgiler ve tarih öğretmeninin katılımı ile yapılan çalışmada ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için faktör analizi yapılmış ve varimax döndürme metodu uygulanmıştır. Faktör analizi ile soruların iki faktör altında toplandığı görülmüştür. Ancak kör yurtseverlik boyutundaki 8. soru ile yapıcı yurtseverlik boyutundaki 13. sorunun faktör yüklerinin 0,30'un üzerinde olmadığı görülmüş ve ölçekten çıkarılmıştır. Çıkarılan sorular sonrasında ölçeğin açıklanan toplam varyans oranı 44,15 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenirliği ise kör yurtseverlik boyutunda 0,81; yapıcı yurtseverlik boyutunda 0,84 ve ölçeğin tamamı için ise 0,79 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan çalışmada öncelikle yurtseverlik tutum ölçeğinin yapı geçerliliği analiz edilmiştir. Yapı geçerliliği, testten elde edilen puanın, ölçülmek istenen durumu gerçekte ne derece ölçebildiğidir. Yapı geçerliliğinin amacı daha önce belirlenen faktör yapısının doğrulanması ise “doğrulayıcı faktör analizi” yapılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015). Ölçeğin, Türkçeye uyarlama çalışmasındaki katılımcılar, sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinden oluşmaktadır. Bu çalışmadaki hedef kitle ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarıdır. Ölçek farklı bir hedef kitleye uygulandığı için doğrulayıcı faktör analizi yapılarak ölçeğin yapı geçerliliği test edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi (DFA), önceden oluşturulan bir model aracılığıyla, gözlenen değişkenlerden yola çıkarak örtük değişken oluşturmaya yönelik bir süreçtir (Schumaker ve Lomax, 1996). DFA uyum kriterleri tablo 3.14’te verilmiştir.

Tablo 3.14. Yapısal eşitlik modelinde uyum indeksleri için kesme noktaları (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010)

Uyum İndeksleri	Kriterler	Kesme Noktaları
χ^2	$p > 0,05$	
		≤ 2 = Mükemmel Uyum
		$\leq 2,5$ = Mükemmel Uyum (Küçük Örneklemelerde)
		≤ 3 = Mükemmel Uyum (Büyük Örneklemelerde)
		≤ 5 = Orta Uyum Düzeyi
GFI		
AGFI		
CFI		$\geq 0,90$ = Mükemmel Uyum
NNFI (TLI)		
RMSEA		$\leq 0,080$ = Kabul Edilebilir Uyum
		$\leq 0,050$ = Mükemmel Uyum

Yapılan çalışmada DFA için 1. faktör olan kör yurtseverlik boyutunu temsil eden 11 soru ve 2. faktör olan yapıcı yurtseverlik boyutunu temsil eden 7 soru ile toplam 18 madde kullanılmıştır. Yazıcı (2009) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçekte kör yurtseverlik boyutundaki 8. soru ile yapıcı yurtseverlik boyutundaki 13. soru, faktör yük değerini karşılamadığı için analizden çıkarılmıştır. Bu sorular için geçerlik sağlanamadığından, yapılan çalışmada da 8. ve 13. maddeler analiz öncesinde ölçekten çıkarılmıştır. DFA analizi için LISREL 8.80 programı kullanılmıştır. DFA analizi sürecinde ‘Relative Multivariate Kurtosis’ değeri 1’i geçtiği için Robust ML yöntemine göre DFA analizi yapılması uygun görülmüştür. Elde edilen diyagram Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 2.1.Yurtseverlik tutum ölçeğinin DFA analizi(standartlaştırılmış çözüm)

18 madde ile DFA analizi yapıldığında 12. maddenin faktör yük değeri 0,30'un altında değer almıştır. Yine aynı maddenin hata varyans değeri ise 0,94 olarak bulunmuştur. Bu iki değer 12. maddenin bulunduğu boyut için iyi bir temsilci olmadığına kanıttır. Bu nedenle bu madde de ölçekten çıkarılmıştır. Madde 12 çıkarıldıktan sonra elde edilen RMSEA değeri (RMSEA=0,072), Tablo 3.14.'te belirtilen kriter ile kıyaslandığında istenen değer üstünde olduğu görülmektedir. RMSEA değerini düşürmek için modifikasyon yapılmıştır. Bu modifikasyon madde 5 ve madde 7 arasında hata kovaryansı tanımlamayarak gerçekleşmiştir. Modifikasyon sonrasında elde edilen model veri uyumları Tablo 3.15.'te verilmiştir.

Tablo 3.15. Yurtseverlik Tutum Ölçeğine İlişkin Model Veri Uyum Değerleri (Standartlaştırılmış Çözüm)

	χ^2 (sd)	RMSEA	GFI	AGFI	CFI	NNFI	λ	ϵ	Faktörler arası korelasyon
1.Düzye 2 Faktörlü Robust ML	993,95 (117)	0,072	0,91	0,88	0,95	0,94	0,30- 0,84	0,29- 0,90	Yok

Yukarıdaki tabloda 1. Düzey 2 faktörlü yurtseverlik tutum ölçeğinin Robust ML kestirim yöntemi ile DFA analiz sonuçları verilmiştir. Kurulan model ve beklenen model arasındaki uyum için model veri uyum indeksleri, yukarıdaki tabloda sunulmuştur. Birinci model veri uyum indeksi olarak ki-kare istatistiği incelenmiştir. Ki- kare değeri oldukça büyük olarak hesaplanmıştır. Ki-kare örneklem büyüklüğünden etkilenen bir uyum indeksi olduğu için serbestlik derecesine bölündüğünde bile 3'ten büyük çıkmıştır. χ^2/sd ifadesinin 3'ten küçük olması kurulan model ve varolan model arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermektedir. Ki kare uyum indeksine baktığımızda model veri uyumunun sağlanmadığı görülmektedir. RMSEA değeri model veri uyum indeksleri arasında robust bir istatistik sunmaktadır. Kabul edilebilir RMSEA değeri 0,080 ve altı olduğu için tabloda verilen sonuç, araştırmadaki örneklem için kurulan modelin, model veri uyumunu sağladığını göstermektedir. GFI, AGFI, CFI ve NNFI değerleri Tablo 3.15. ile karşılaştırıldığında CFI, NNFI ve GFI değerleri için model veri uyumunun sağlandığı söylenebilirken; AGFI değerleri istenen değere oldukça yakın fakat biraz daha düşük bir değer olduğu için model veri uyumunun sağlanmadığı söylenebilir.

Bir gizil değişkenin göstergesi olabilmek için faktör yük değerinin en az 0,30 olması ve hata varyansının ise en fazla 0,90 olması şartı bulunmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Bu kural standartlaştırılmış çözümdeki faktör yük değerleri için geçerlidir. Faktör yük değerleri incelendiğinde, 0,30 ile 0,84 arasında değer aldığı görülmüştür. Hata varyansları incelendiğine ise; bu değerlerin 0,29 ve 0,90 arasında değer aldığı bulunmuştur. 0,90 ve üstü bir hata varyansı o maddenin analizden çıkarılması gerektiğini belirtmektedir. Analiz sonucu elde edilen değerler, ölçekten çıkarılması gereken bir madde bulunmadığını ve tüm maddelerin, belirlenen boyutlar için iyi bir gösterge olduğunu kanıtlamaktadır.

Boyutlar arasında ise, korelasyon çıkmaması DFA için 1. düzeyde DFA'nın yapılmasını sağlamıştır. Model veri uyumunu yorumlayabilmemiz ve doğru karar verebilmemiz için bütüncül yaklaşım seçilmelidir. Bu sebepten dolayı; tüm model veri uyum indeksleri de incelenmiştir. İnceleme sonucunda genel kanı model veri uyumunun sağlandığı yönüdedir. Böylece 18 maddelik yurtseverlik tutum ölçeğinin 12. maddesi çıkarılarak yapı geçerliliği DFA ile sağlanmıştır.

Yurtseverlik tutum ölçeğinin az hata ile ölçüm yaptığını belirlemek için güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Güvenirlik bireylerin test maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılık olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2015). Yapılan çalışmada güvenilirlik analizi α katsayısı ile hesaplanmıştır. Cronbach Alpha değeri;

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçeğin güvenilir olmadığı,

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliğinin düşük olduğu,

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçeğin oldukça güvenilir olduğu,

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu kabul edilir (Karagöz, 2014).

Yapılan güvenilirlik analizinde kör yurtseverlik boyutu için $\alpha = 0,817$; yapıcı yurtseverlik boyutu için $\alpha = 0,872$ ve yurtseverlik ölçeğinin tamamı için ise $\alpha = 0,814$ olarak hesaplanmıştır. İncelenen alfa katsayılarının 0,80 üstü olduğu görülmüştür. Bu

durumda ölçme aracının az hata ile ölçüm yaptığı ve yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir.

Tablo 3.16.Yurtseverlik tutum ölçeği güvenirlik analizi

Ölçekler	Soru Sayısı	Güvenirlik Katsayısı (α)
Yurtseverlik Tutum Ölçeği (ölçeğin tamamı)	17	.814
Kör Yurtseverlik Boyutu	10	.817
Yapıcı Yurtseverlik Boyutu	7	.872

3.4.2. Nitel veriler için geçerlik ve güvenirlik çalışması

Nitel verilerin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, nicel verilerin çalışmalarından farklı olmaktadır. Nitel bir çalışmanın geçerlik ve güvenirliğini sağlamak için farklı yöntemler kullanılır. Elde edilen verilerin, ayrıntılı olarak kayıt edilmesi ve araştırmacının, araştırmanın her aşamasını açıklaması, geçerliği sağlamanın bir yoludur. Katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılara yer vermek, elde edilen verilerin açık, anlaşılır ve doğru şekilde analiz edilip sonuçlarının ayrıntılı şekilde aktarılması da geçerliği sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Yapılan çalışmada da geçerliği sağlamak için işlem basamakları, ilgili yerlerde ayrıntılı olarak açıklanmış ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Güvenirliği sağlamak amacıyla verilerin, titiz bir şekilde, en ufak bir değişiklik yapılmadan kayıt edilmesine dikkat edilmiştir. Verilerin kodlanması ve analizi aşamasında yine dikkatlice çalışılmış, tarafsız bir şekilde ve literatüre uygun kodlamalar oluşturulmaya çalışılmıştır. Görüşme formları alan uzmanı tarafından da analiz edilmiştir. Araştırmacı ve alan uzmanı tarafından oluşturulan kategoriler karşılaştırılarak uzlaşma yüzdesi hesaplanmıştır. Uzlaşma yüzdesi nitel çalışmalarda güvenirlik düzeyini göstermektedir. Miles ve Huberman (1994), tarafından formüle edilen uzlaşma yüzdesi oranının % 80'e yakın olması tavsiye edilmektedir. Uzlaşma yüzdesi şu şekilde hesaplanmaktadır;

$$\text{Uzlaşma yüzdesi} = \text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}) \times 100$$

Yapılan çalışmada araştırmacı tarafından yapılan kategoriler ile alan uzmanı tarafından yapılan kategoriler karşılaştırılmış ve aynı kategoriler, görüş birliği olarak, farklı kategoriler ise görüş ayrılığı olarak belirlenmiş ve her soru için ayrı ayrı güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. 7. soruda katılımcıların görüşleri direkt verildiği için güvenilirlik hesaplamasından muaf tutulmuştur. Diğer sorulara ait güvenilirlik yüzdeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Güvenirlik hesaplaması yapılan bütün sorulara ait uzlaşma yüzdesinin % 80'in üzerinde olduğu görülmüştür.

Tablo 3.17. Nitel sorular için güvenilirlik analizi

Soru Numarası	Görüş Birliği	Görüş Ayrılığı	Uzlaşma Yüzdesi (%)
1	123	14	89,78
2	69	7	90,79
3	125	13	90,58
4	99	12	89,19
5	46	4	92,00
6	86	8	91,49
8	374	43	89,69
9	57	5	91,94
10	67	6	91,78
Toplam	1046	122	90,33

3.4. Veri Analizi

3.4.1. Nicel verilerin analizi

Yurtseverlik tutum ölçeğinden elde edilen verilerin analizinde nicel analiz teknikleri kullanılmıştır. Veriler, SPSS 20 (Statistical package for the social sciences) paket programına girilmiş ve program aracılığı ile analiz edilmiştir. Öncelikle ölçekteki 5, 7 ve 12. maddeler ters puanlanmıştır. Daha sonra ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Bu aşamada ölçekten 8, 12 ve 13. soruların çıkarılmasına karar verilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerliği sağlandıktan sonra veriler analiz edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeylerini belirlemek için ölçeğin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Yurtseverlik tutum ölçeği 5’li likert yapıda olduğu için aşağıdaki fark aralıkları tablosundaki değerlere göre tutum düzeyleri belirlenmiştir (Elban, 2011). Elde edilen analiz sonuçları bu değerlerle karşılaştırılarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeyleri tespit edilmiştir.

Tablo 3.18. Yurtseverlik tutum ölçeği fark aralıkları

Fark Aralığı	Anketteki Karşılığı	Değerlendirme
1.00 – 1.80	Hiç Katılmıyorum	Çok Düşük
1.81 – 2.60	Katılmıyorum	Düşük
2.61 – 3.40	Kararsızım	Orta
3.41 – 4.20	Katılıyorum	Yüksek
4.21 – 5.00	Tamamen Katılıyorum	Çok Yüksek

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini saptamak için fark testleri kullanılmıştır. Hangi testlerin kullanılması gerektiğini saptamak için öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği belirlenmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile test edilmiştir. Kolmogorov-Smirnov test değerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.19.Yurtseverlik tutum ölçeğinin Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Kör Yurtseverlik	,037	1467	,000	,996	1467	,000
Yapıcı Yurtseverlik	,166	1467	,000	,837	1467	,000
Genel Yurtseverlik	,044	1467	,000	,990	1467	,000

a. LillieforsSignificanceCorrection

Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları incelendiğinde ölçeğin tamamı ve her iki alt boyut için de $p=0,000<\alpha=0,05$ olduğu için verilerin normal dağılıma uygun olmadığına karar verilmiş olup verilerin analizi için nonparametrik testler kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, iki değişkenli olan cinsiyet değişkeni için Mann-Whitney U testi; diğer değişkenler için ise Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

3.4.2. Nitel verilerin analizi

Araştırmada elde edilen nitel veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizi verilerin içeriğindeki önemli ifadelerin ortaya çıkarılarak belirli kategoriler haline getirilmesi ve açıklayıcı şekilde yorumlanması yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Görüşme formları ilk önce Ö1, Ö2, Ö3 şeklinde kodlanmıştır. Her bir form araştırmacı tarafından defalarca okunarak ifadelerin anlaşılabilirliği sağlanmıştır. Daha sonra verilerin bir bütün halinde görülebilmesi için tüm cevaplar olduğu gibi bilgisayar ortamına kaydedilmiştir. Her cevap tek tek okunarak, içeriğe ait önemli ifadeler çıkarılmış ve bu ifadeler, belirli temalar altında gösterilmiştir. Alan uzmanı tarafından da içerikler kontrol edilerek temalar oluşturulmuştur. Araştırmacı ve alan uzmanı tarafından oluşturulan temalar karşılaştırılarak, temalara son şekli verilmiştir. Elde edilen temalar, tablo halinde bir araya getirilerek istatistiki bilgiler elde edilmiştir. Tabloların altına temalar ile ilgili açıklamalar, yorumlar yapılmış ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

IV. BÖLÜM

4. Bulgular ve Yorumlar

4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi, “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliğe ilişkin tutumları ne düzeydedir?” sorusunu cevaplamaya yöneliktir. Tutum düzeylerini belirlemek için her bir boyutun aritmetik ortalaması ve standart sapması hesaplanmıştır. Öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeyleri, Tablo 4.1.’de; yurtseverlik tutum ölçeğinde bulunan soruların her birine ait ortalama ve standart sapma değerleri ise Tablo 4.2.’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeyleri

Yurtseverlik Boyutu	n	$\bar{x}$	SS	Tutum Düzeyi
Kör Yurtseverlik	1467	2,9813	,01962	Orta
Yapıcı Yurtseverlik	1467	4,3520	,01744	Çok Yüksek
Genel Yurtseverlik	1467	3,5457	,01436	Yüksek

Tablo incelendiğinde; araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kör yurtseverlik tutumlarının orta düzeyde; yapıcı yurtseverlik tutumlarının ise çok yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında ise yurtseverlik tutumları yüksek düzeydedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeylerinin yüksek olmasının ve özellikle de yapıcı yurtseverlik tutumlarının çok yüksek düzeyde olmasının vatandaşlık eğitimi için olumlu bir durum olduğu düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar benzer araştırmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir. Yazıcı (2009) ve Elban (2011), tarafından yapılan çalışmalarda da katılımcıların kör yurtseverlik tutumlarının orta düzeyde; yapıcı yurtseverlik tutumlarının ise çok yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Yine Rothi ve diğerleri (2005), tarafından yapılan araştırmada da katılımcıların yapıcı yurtseverlik tutum düzeylerinin yüksek; kör yurtseverlik tutum düzeylerinin ise düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Chua ve Sim (2017), yaptığı araştırmada öğretmenlerin yurtseverliğe yönelik olumlu tutumlara

sahip olduğunu tespit etmiştir. Ersoy ve Öztürk (2015)'ün yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yapıcı yurtseverlik tutumuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gömleksiz ve Ciro (2011), 7. sınıf öğrencilerinin vatanseverlik tutumlarının “çok” düzeyinde olduğunu tespit etmiştir. Araştırma sonuçları ile benzerlik göstermeyen araştırmalara da rastlanmıştır. Kahne ve Middaugh (2006)'un yapmış olduğu çalışmada katılımcıların, % 43'ünün kör yurtseverlik tutumuna sahip olduğu görülmüştür. Kabaklı Çimen (2017), tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada da öğrencilerin kör yurtseverlik puanları, yapıcı yurtseverlik puanlarından daha fazla çıkmıştır.

Katılımcıların vatanseverlik tutumlarını ölçmek için kullanılan, yurtseverlik tutum ölçeğinde bulunan soruların her birine ait ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.2.'de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Yurtseverlik tutum ölçeğinin ortalama ve standart sapma değerleri

Maddeler	Mean	SS	Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
			n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1. Türkiye'yi tüm kalbiyle desteklemeyen insanlar başka bir yerde yaşamalıdır.	3,39	1,45	223	15,2	235	16	226	15,4	315	21,5	468	31,9
2. Türkiye, hemen hemen her zaman haklıdır.	2,64	1,19	249	17	522	35,6	320	21,8	258	17,6	118	8
3. Haklı ya da haksız olsun ülkemi desteklerim.	3,28	1,29	144	9,8	304	20,7	352	24	336	22,9	331	22,6
4. Türkiye'nin resmi Kıbrıs politikasını protesto edenler Türkiye karşıtıdır.	3,33	1,15	111	7,6	202	13,8	522	35,6	356	24,3	276	18,8
5. Türkiye'nin politikalarına karşı protesto ve gösteri yapanlar büyük ölçüde zeki, sorumluluk sahibi ve iyi insanlardır.*	3,63	1,16	81	5,5	176	12	356	24,3	453	30,9	401	27,3

6. Türkiye'nin politikalarının hemen her zaman ahlaken doğru olduğuna inanıyorum.	2,86	1,17	199	13,6	394	26,9	416	28,4	334	22,8	124	8,5
7. Bir başka ülke, hakkında çok az şey bildiğim bir konuda Türkiye'nin önemli bir politikasıyla görüş ayrılığına düşerse, ille de ülkemin yaklaşımını desteklemem.*	2,98	1,15	126	8,6	438	29,9	403	27,5	334	22,8	166	11,3
9. Türkiye'nin politikalarını sırf benim ülkemin politikaları olduğu için desteklerim.	2,86	1,21	205	14	427	29,1	358	24,4	329	22,4	148	10,1
10. Dünyada Türkiye'ye yönelik zaten çok fazla eleştiri varken, biz yurttaşlar da onu eleştirmemeliyiz.	2,72	1,27	260	17,7	494	33,7	286	19,5	252	17,2	175	11,9
11. Bu ülkeyi eleştirmek Türkiye karşıtlığıdır.	2,14	1,17	527	35,9	514	35	214	14,6	124	8,5	88	6
14. İnsanlar, bu ülkeyi olumlu bir yöne doğru hareket ettirmek için çok çalışmalıdır.	4,55	,82	20	1,4	39	2,7	77	5,2	308	21	1023	69,7
15. Eğer Türkiye'yi seviyorsan onun sorunlarının farkına varmalı ve onları düzeltmeye çalışmalısın.	4,59	,78	22	1,5	23	1,6	68	4,6	305	20,8	1049	71,5
16. Eğer Türkiye Cumhuriyetini eleştirirsem, bunu ona olan sevgimden dolayı yaparım.	4,37	,91	27	1,8	51	3,5	115	7,8	439	29,9	835	56,9
17. Ülkeme önem verdiğim ve onu geliştirmek istediğim için Türkiye'nin bazı politikalarına karşı çıkarım.	4,15	,96	34	2,3	65	4,4	179	12,2	556	37,9	633	43,1

18. Türkiye'ye olan sevgimi olumlu değişim çabalarını destekleyerek gösteririm.	4,35	,83	16	1,1	36	2,5	129	8,8	522	35,6	764	52,1
19. Ülke sevgim, popüler fakat yıkıcı olabilecek politikalara karşı çıkmamı gerektirir.	4,01	1,08	33	2,2	95	6,5	266	18,1	499	34	574	39,1
20. Ülkemin güçlü olması kadar haklı olmasına da önem veririm.	4,44	,88	33	2,2	30	2	102	7	396	27	906	61,8

*Maddeler ters puanlanmıştır.

Tablo incelendiğinde; kör yurtseverlik boyutundaki maddelerden en fazla katılım, $\bar{x} = 3,63$ oranı ile 5. maddede yer alan “Türkiye’nin politikalarına karşı protesto ve gösteri yapanlar büyük ölçüde zeki, sorumluluk sahibi ve iyi insanlardır” ifadesine olmuştur. Bu oranın yüksek çıkması sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, ülke politikalarına körü körüne bağlı olmadıklarını düşündürmektedir. Yazıcı (2009)’nın yapmış olduğu çalışmada ise katılımcılar bu ifadeye $\bar{x}=1,97$ oranla en düşük seviyede bir katılım göstermiştir. Bu sonuç araştırma sonuçları ile farklılık göstermektedir. En az katılım gösterilen ifade ise $\bar{x}=2,14$ oranı ile 11. maddede yer alan “Bu ülkeyi eleştirmek Türkiye karşıtlığıdır” ifadesidir. Bu oranın düşük düzeyde çıkması bir önceki sonuçla paralellik göstererek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ülkeyi eleştirmeyi vatanseverlik karşıtı olarak görmediklerini düşündürmektedir. Bu sonuç Yazıcı (2009)’nın elde ettiği bulgular ($\bar{x}=2,19$) ile örtüşmektedir. Yine kör yurtseverlik boyutunda bulunan ve kör yurtseverliğin en ayırt edici sorusu olduğu düşünülen 1. maddedeki “Türkiye’yi tüm kalbiyle desteklemeyen insanlar başka bir yerde yaşamalıdır” ifadesine $\bar{x}=3,39$ oranında ve 3. maddedeki “Haklı ya da haksız olsun ülkemizi desteklerim” ifadesine ise $\bar{x}=3,28$ oranında orta düzeyde katılım sağlandığı görülmektedir.

Yapıcı yurtseverlik boyutundaki maddeler incelendiğinde, hemen hemen tüm ifadeler yüksek oranda katılım sağlandığı görülmektedir. En yüksek katılımın $\bar{x}=4,59$ oranı ile 15. maddede yer alan “Eğer Türkiye’yi seviyorsan onun sorunlarının farkına varmalı ve onları düzeltmeye çalışmalısın” ifadesine yapıldığı görülmektedir. Bu ifade Yazıcı (2006)’nın araştırmasında da en yüksek katılımın ($\bar{x}= 4,76$) olduğu ifade olması

ile araştırma sonuçları benzerlik göstermektedir. En düşük katılımın ise $\bar{x}=4,01$ oranı ile 19. maddede yer alan “Ülke sevgim, popüler fakat yıkıcı olabilecek politikalara karşı çıkmamı gerektirir” ifadesine olduğu görülmektedir. Yine “İnsanlar, bu ülkeyi olumlu bir yöne doğru hareket ettirmek için çok çalışmalıdır” ($\bar{x}=4,55$); “Eğer Türkiye Cumhuriyeti’ni eleştirirsem, bunu ona olan sevgimden dolayı yaparım” ($\bar{x}=4,37$) ve “Türkiye’ye olan sevgimi olumlu değişim çabalarını destekleyerek gösteririm” ($\bar{x}=4,35$) ifadelerine de yüksek düzeyde katılım sağlanması, yapıcı yurtseverliğin kavramsal söylemleriyle paralellik göstermektedir. Kahne ve Middaugh (2006)’un çalışmasında da araştırmaya katılan öğrencilerin birçoğu ülkeyi iyileştirmek için bazı eylemleri eleştirdiklerini belirtmiştir.

4.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

İkinci alt problem ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeylerinin, demografik özelliklere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Araştırma verileri, cinsiyet değişkeni için Mann-Whitney U testi ile diğer değişkenler için ise Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

4.2.1. Cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeyleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığına yönelik yapılan Mann-Whitney U testi sonucu Tablo 4.3.’te gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık tablosu

	Kör Yurtseverlik	Yapıcı Yurtseverlik	Genel Yurtseverlik
Mann-Whitney U	259909,500	265137,500	262588,500
Wilcoxon W	562162,500	567390,500	564841,500
Z	-1,008	-,364	-,677
Asymp. Sig. (2-tailed)	,313	,716	,499

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık tablosu incelendiğinde kör yurtseverlik ($p=0,313$) ve yapıcı yurtseverlik ($p=0,716$) boyutlarının her ikisi için de $p>\alpha=0,05$ olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre katılımcıların kör ve yapıcı yurtseverlik tutum düzeyleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık yoktur. Ayrıca yurtseverlik tutumunun genel ortalamasına göre de $p=0,499>\alpha=0,05$ olduğu için cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Benzer araştırmaların Yazıcı (2009); Elban (2011), sonuçlarına bakıldığında cinsiyet değişkenine göre yurtseverlik tutum düzeylerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Sağlam (2014)'ın ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin değerleri kazanma düzeylerine ilişkin yaptığı çalışmada da vatanseverlik değerinin kazanılma düzeyi cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemiştir. Tonga ve Aksoy (2014) ve Kabaklı Çimen (2017), tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmalarda ise farklı sonuçlar elde edilmiş ve her iki araştırmada erkek öğrencilerin kör yurtseverlik tutumlarının kız öğrencilerden yüksek olduğu, yapıcı yurtseverlik tutumunun ise araştırmamızın bulguları ile benzerlik göstererek cinsiyete göre değişmediği tespit edilmiştir. Gömleksiz ve Cüro (2011)'nin yapmış olduğu çalışmada 7. sınıfta öğrenim gören kız öğrencilerin vatanseverlik tutumlarının, erkek öğrencilerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.2. Sınıf düzeyi değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeyleri arasında öğrenim görülen sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığına yönelik yapılan Kruskal Wallis test sonucu Tablo 4.4.'te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının öğrenim görülen sınıf değişkenine göre farklılık tablosu

Test Statistics ^{a,b}			
	Kör Yurtseverlik	Yapıcı Yurtseverlik	Genel Yurtseverlik
Chi-Square	2,945	4,429	5,604
df	3	3	3
Asymp. Sig.	,400	,219	,133

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Sınıf

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının öğrenim görülen sınıf değişkenine göre farklılık tablosu incelendiğinde kör yurtseverlik ($p=0,400$) ve yapıcı yurtseverlik ($p=0,219$) boyutlarının her ikisi için de $p>\alpha=0,05$ olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre katılımcıların kör ve yapıcı yurtseverlik tutum düzeyleri arasında öğrenim görülen sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık yoktur. Ayrıca yurtseverlik tutumunun genel ortalamasına göre de $p=0,133>\alpha=0,05$ olduğu için öğrenim görülen sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre, üniversite eğitiminin, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının vatanseverlik tutumlarında değişikliğe sebep olmadığını söyleyebiliriz. Kabaklı Çimen (2017)'in farklı fakültelerdeki üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada yurtseverlik tutumunda, sınıf değişkenine göre anlamlı farklılıklar çıkmıştır. 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin yapıcı yurtseverlik tutumları, 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin tutumlarından daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Kör yurtseverlik tutumlarında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

4.2.3. Öğrenim görülen üniversite değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeyleri arasında öğrenim görülen üniversite değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığına yönelik yapılan Kruskal Wallis testi sonucu Tablo 4.5.'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının öğrenim görülen üniversite değişkenine göre farklılık tablosu

Test Statistics^{a,b}			
	Kör Yurtseverlik	Yapıcı Yurtseverlik	Genel Yurtseverlik
Chi-Square	69,822	47,546	104,557
df	6	6	6
Asymp. Sig.	,000	,000	,000

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Üniversite

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının öğrenim görülen üniversite değişkenine göre farklılık tablosu incelendiğinde kör yurtseverlik ($p=0,000$); yapıcı yurtseverlik ($p=0,000$) boyutlarının ve genel yurtseverlik ($p=0,000$) tutumunun her üçü için de $p<\alpha=0,05$ olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre katılımcıların kör ve yapıcı yurtseverlik tutum düzeyleri ile genel yurtseverlik tutum düzeyleri arasında öğrenim

görülen üniversite değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını anlayabilmek için sıra ortalaması (mean rank) değerlerini incelemek gerekmektedir. Sıra ortalaması değerleri Tablo 4.6.' da verilmiştir.

Tablo 4.6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının öğrenim görülen üniversite değişkenine göre sıra ortalaması değerleri tablosu

	Üniversite Adı	n	Mean Rank
Kör Yurtseverlik	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	214	701,93
	Sakarya Üniversitesi	139	929,28
	Adıyaman Üniversitesi	170	698,64
	Gazi Üniversitesi	254	803,39
	Erzincan Üniversitesi	149	760,59
	Akdeniz Üniversitesi	281	740,17
	Dokuz Eylül Üniversitesi	260	589,41
	Toplam	1467	
Yapıcı Yurtseverlik	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	214	752,09
	Sakarya Üniversitesi	139	735,31
	Adıyaman Üniversitesi	170	705,84
	Gazi Üniversitesi	254	802,25
	Erzincan Üniversitesi	149	720,54
	Akdeniz Üniversitesi	281	813,34
	Dokuz Eylül Üniversitesi	260	592,12
	Toplam	1467	
Genel Yurtseverlik	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	214	719,33
	Sakarya Üniversitesi	139	912,29
	Adıyaman Üniversitesi	170	698,59
	Gazi Üniversitesi	254	831,12
	Erzincan Üniversitesi	149	758,60
	Akdeniz Üniversitesi	281	769,76
	Dokuz Eylül Üniversitesi	260	526,28
	Toplam	1467	

Tablo incelendiğinde; Sakarya Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin kör yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; Dokuz Eylül Üniversitesi'nde okuyanların ise en düşük olduğu görülmektedir. Yapıcı yurtseverlik boyutunda ise Akdeniz Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin tutum düzeyinin en yüksek; Dokuz Eylül Üniversitesi'nde okuyanların ise en düşük olduğu görülmektedir. Genel yurtseverlik tutumlarına baktığımızda ise Sakarya Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; Dokuz Eylül Üniversitesi'nde okuyanların ise en düşük olduğu görülmüştür. Bu farklılığa, farklı ilgi alanları, farklı yaşam ve eğitim ortamlarının sebep

olabileceği düşünülmektedir. Dokuz Eylül Üniversitesi'nde okuyan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, tüm boyutlardaki yurtseverlik tutum düzeyinin en düşük olması, düşündürücü bulunmuştur. Bu durum araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, anketi içtenlikle cevaplamamış olabileceğini düşündürmektedir.

4.2.4. Ailenin ekonomik durumu değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeyleri arasında ailenin ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığına yönelik yapılan Kruskal Wallis test sonucu Tablo 4.7.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının ailenin ekonomik durumu değişkenine göre farklılık tablosu

Test Statistics^{a,b}			
	Kör Yurtseverlik	Yapıcı Yurtseverlik	Genel Yurtseverlik
Chi-Square	3,677	3,156	2,474
df	3	3	3
Asymp. Sig.	,299	,368	,480

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Ailenin ekonomik durumu

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının ailenin ekonomik durumu değişkenine göre farklılık tablosu incelendiğinde kör yurtseverlik ($p=0,299$) ve yapıcı yurtseverlik ($p=0,368$) boyutlarının her ikisi için de $p>\alpha=0,05$ olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre; katılımcıların, kör ve yapıcı yurtseverlik tutum düzeyleri arasında, ailenin ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığını söylemek mümkündür. Ayrıca yurtseverlik tutumunun genel ortalamasına göre de $p=0,480>\alpha=0,05$ olduğu için ailenin ekonomik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu durumun, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğunun, orta gelir seviyesine sahip olmasından kaynaklanmış olabileceğini düşündürmektedir. Beldağ (2012)'ın değerlerin kazanılma düzeyine ilişkin yapmış olduğu çalışmada, vatanseverlik değerinin kazanılma düzeyinde, ailenin ekonomik durumu değişkeninin farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kabaklı Çimen (2017), tarafından yapılan araştırmada ise üst gelir seviyesindeki öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları, alt gelir seviyesinde olan öğrencilerin tutumundan daha yüksek

çıkıştır. Yapıcı yurtseverlik tutumlarında ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Gömleksiz ve Ciro (2011), tarafından yapılan araştırmada 7. sınıf öğrencilerinden ailesinin gelir durumu yüksek olanların vatanseverlik tutum düzeylerinin, ailesinin gelir durumu düşük olanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.2.4. Baba ve anne mesleği değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeyleri arasında baba ve anne mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığına yönelik yapılan Kruskal Wallis test sonucu Tablo 4.8. ve Tablo 4.10.'da verilmiştir.

Tablo 4.8. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının baba mesleği değişkenine göre farklılık tablosu

Test Statistics^{a,b}			
	Kör Yurtseverlik	Yapıcı Yurtseverlik	Genel Yurtseverlik
Chi-Square	11,883	1,939	12,022
df	4	4	4
Asymp. Sig.	,018	,747	,017

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Baba mesleği

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının baba mesleği değişkenine göre farklılık tablosu incelendiğinde kör yurtseverlik ($p=0,018$) ve genel yurtseverlik ($p=0,017$) boyutlarında $p<\alpha=0,05$ olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre katılımcıların kör ve genel yurtseverlik tutum düzeyleri arasında baba mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını anlayabilmek için sıra ortalaması değerlerini incelemek gerekmektedir. Sıra ortalaması değerleri Tablo 4.9.'da verilmiştir. Yapıcı yurtseverlik değeri ise ($p=0,747$) $p>\alpha=0,05$ olduğu için baba mesleğine göre yapıcı yurtseverlik tutum düzeyinde anlamlı bir farklılık yoktur diyebiliriz.

Tablo 4.9. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının baba mesleği değişkenine göre sıra ortalaması değerleri tablosu

	Baba Mesleği	n	Mean Rank
Kör Yurtseverlik	Çalışmıyor	136	619,68
	İşçi	356	759,27
	Memur	167	723,54
	Emekli	384	749,57
	Serbest	424	739,47
	Toplam	1467	
Genel Yurtseverlik	Çalışmıyor	136	621,80
	İşçi	356	768,14
	Memur	167	730,45
	Emekli	384	742,03
	Serbest	424	735,45
	Toplam	1467	

Tablo incelendiğinde babası işçi olan öğrencilerin kör yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; babası çalışmayan öğrencilerin ise en düşük olduğu görülmektedir. Genel yurtseverlik tutumlarına baktığımızda ise yine babası işçi olan öğrencilerin yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; babası çalışmayan öğrencilerin ise en düşük olduğu görülmektedir. Bu farklılığa farklı ilgi alanları ve farklı yaşam ortamlarının sebep olabileceği düşünülmektedir. Beldağ (2012)'ın yapmış olduğu değerleri kazanma düzeyine ilişkin çalışmasında ise baba mesleği değişkeni, vatanseverlik değerinin kazanılma düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Bu sonuç araştırma sonucu ile farklılık göstermektedir.

Tablo 4.10. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının anne mesleği değişkenine göre farklılık tablosu

Test Statistics^{a,b}

	Kör Yurtseverlik	Yapıcı Yurtseverlik	Genel Yurtseverlik
Chi-Square	9,041	9,762	8,465
df	4	4	4
Asymp. Sig.	,060	,045	,076

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Anne_mesleği

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının anne mesleği değişkenine göre farklılık tablosu incelendiğinde kör yurtseverlik ($p=0,060$) ve genel

yurtseverlik ($p=0,076$) boyutlarında $p>\alpha=0,05$ olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre; katılımcıların, kör ve genel yurtseverlik tutum düzeyleri arasında, anne mesleği değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Yapıcı yurtseverlik değeri ise ($p=0,045$) $p<\alpha=0,05$ olduğu için anne mesleğine göre yapıcı yurtseverlik tutum düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğunu söyleyebiliriz. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını anlayabilmek için sıra ortalaması değerlerini incelemek gerekmektedir. Sıra ortalaması değerleri Tablo 4.11.' de verilmiştir.

Tablo 4.11. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının anne mesleği değişkenine göre sıra ortalaması değerleri tablosu

Ranks			
	Anne mesleği	n	MeanRank
Yapıcı Yurtseverlik	Çalışmıyor	1190	738,49
	İşçi	113	660,44
	Memur	33	627,65
	Emekli	53	850,43
	Serbest	78	737,94
	Toplam	1467	

Tablo incelendiğinde annesi emekli olan öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; annesi memur olan öğrencilerin ise en düşük olduğu görülmektedir. Bu farklılığa farklı ilgi alanları ve farklı yaşam ortamlarının sebep olabileceği düşünülmektedir. Beldağ (2012)'ın değerleri kazanma düzeyine ilişkin yapmış olduğu çalışmada ise anne mesleği değişkeni, vatanseverlik değerinin kazanılma düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır.

4.2.5. Yaşanılan bölge değişkenine ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum düzeyleri arasında yaşanılan bölge değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığına yönelik yapılan Kruskal Wallis test sonucu Tablo 4.12.'de verilmiştir.

Tablo 4.12. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının yaşanılan bölge değişkenine göre farklılık tablosu

Test Statistics ^{a,b}			
	Kör Yurtseverlik	Yapıcı Yurtseverlik	Genel Yurtseverlik
Chi-Square	34,856	15,254	45,297
df	6	6	6
Asymp. Sig.	,000	,018	,000

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: Yaşanılan bölge

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının yaşanılan bölge değişkenine göre farklılık tablosu incelendiğinde kör yurtseverlik ($p=0,000$); yapıcı yurtseverlik ($p=0,018$) boyutlarının ve genel yurtseverlik ($p=0,000$) tutumunun her üçü için de $p<\alpha=0,05$ olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre katılımcıların kör ve yapıcı yurtseverlik tutum düzeyleri ile genel yurtseverlik tutum düzeyleri arasında yaşanılan bölge değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını anlayabilmek için sıra ortalaması değerlerini incelemek gerekmektedir. Sıra ortalaması değerleri Tablo 4.13.'te verilmiştir.

Tablo 4.13. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumlarının yaşanılan bölge değişkenine göre sıra ortalaması değerleri tablosu

	Yaşanılan Bölge	n	MeanRank
Kör Yurtseverlik	Karadeniz Bölgesi	144	795,86
	Marmara Bölgesi	228	812,45
	Ege Bölgesi	203	637,42
	Akdeniz Bölgesi	209	766,72
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	259	655,88
	Doğu Anadolu Bölgesi	146	701,17
	İç Anadolu Bölgesi	278	773,56
	Toplam	1467	
Yapıcı Yurtseverlik	Karadeniz Bölgesi	144	733,12
	Marmara Bölgesi	228	743,04
	Ege Bölgesi	203	678,95
	Akdeniz Bölgesi	209	795,26
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	259	708,57
	Doğu Anadolu Bölgesi	146	671,06
	İç Anadolu Bölgesi	278	777,93
	Toplam	1467	
Genel Yurtseverlik	Karadeniz Bölgesi	144	791,91
	Marmara Bölgesi	228	809,11
	Ege Bölgesi	203	603,25
	Akdeniz Bölgesi	209	789,78
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	259	666,15
	Doğu Anadolu Bölgesi	146	686,16
	İç Anadolu Bölgesi	278	784,28
	Toplam	1467	

Tablo incelendiğinde Marmara Bölgesi'nde yaşayan öğrencilerin kör yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; Ege Bölgesi'nde yaşayanların ise en düşük olduğu görülmektedir. Yapıcı yurtseverlik boyutunda, Akdeniz Bölgesi'nde yaşayan öğrencilerin tutum düzeyinin en yüksek; Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanların ise en düşük olduğu görülmektedir. Genel yurtseverlik tutumlarına baktığımızda ise Marmara Bölgesi'nde yaşayan öğrencilerin yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; Ege Bölgesi'nde yaşayanların ise en düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar ile öğrenim görülen üniversite değişkeninden elde edilen sonuçlar benzerlik göstermektedir. Marmara Bölgesinde yaşayan öğrencilerin kör yurtseverlik tutum düzeyleri en yüksek iken buna paralel olarak Sakarya Üniversitesinde okuyan öğrencilerin de kör yurtseverlik tutum düzeyleri en yüksek olarak bulunmuştur. Yine benzer durum Ege Bölgesi'nde yaşayan ve Dokuz Eylül Üniversitesi'nde okuyan öğrenciler için de geçerlidir. Yapıcı yurtseverlik boyutunda da aynı durum mevcuttur. Akdeniz Bölgesi'nde yaşayan öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutum düzeyi en yüksek iken Akdeniz Üniversitesinde okuyan öğrencilerin de yapıcı yurtseverlik tutum düzeyi en yüksek olarak bulunmuştur. Bu benzerlikler, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaşadıkları bölgede bulunan üniversiteleri tercih etmiş olabileceğini düşündürmektedir. Yaşanılan bölge değişkenine göre vatanseverliğin tüm boyutlarında farklılık olması, vatanseverlik tutumunun kazanılmasında, çevre, kültür, yaşam koşulları vb. etkenlerin etkili olabileceğini düşündürmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Üçüncü alt problem ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili görüşleri araştırılmıştır. Yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler içerik analizi yapılarak belirli temalar altında toplanmış ve bulgular yorumlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili görüşlerine yönelik bulgular tablolaştırılarak, yorumlanmıştır.

4.3.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik kavramı ve vatanseverliğin önemine ilişkin görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik kavramı ve vatanseverliğin önemine ilişkin görüşlerini tespit etmek için öncelikle “vatanseverliği nasıl tanımlarsınız” ve “vatanseverlik neden önemlidir” soruları yöneltilmiştir. Böylece, geleceğin öğretmenleri olan sosyal bilgiler öğretmen adayları için vatanseverliğin, ne ifade ettiği anlaşılmaya çalışılmıştır.

4.3.1.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik kavramına ilişkin görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına “vatanseverliği nasıl tanımlarsınız” sorusu yöneltilmiştir. Görüşler doğrultusunda belirli temalar oluşturularak, gruplandırılmış ve Tablo 4.14’de gösterilmiştir.

Tablo 4.14. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tanımları

Görüşler	f	%
Çalışmak	36	26,28
Ülkeyi geliştirmek için çalışmak (18)		
Ekonomik alanda çalışmak (3) Refah için çalışmak (3)		
Mutluluk için çalışmak (3) Bilim alanında çalışmak (2)		
Bağımsızlık için çalışmak (1) Güvenlik için çalışmak (1)		
Eğitim alanında çalışmak (1) Siyasi alanda çalışmak (1)		
İşini iyi yapmak (1) Üretkenlik (1) Özveri göstermek (1)		
Sahip Çıkmak-Korumak	26	18,98
Vatanı, toprağı korumak (8)		
Milli, manevi, kültürel değerlere sahip çıkmak (8)		
Ülke çıkarını korumak (3) Ülkeyi benimsemek (3)		
Millete sahip çıkmak (2) Bütünlüğü korumak (2)		
Sevgi	22	16,06
Ülkeyi-toprağı-vatanı sevmek (14) Halkı-milleti sevmek (4)		
Değerleri sevmek (Dil, din, bayrak) (3)		
Karşılık beklemeden sevmek (1)		
İyi Vatandaş	10	7,30
Askerlik yapmak (2) Gurur duymak (1)		
Halka saygı duymak (1) İhanet etmemek (1)		
İyi vatandaş olmak (1) Dürüstlük (1) Doğruluk (1)		
Ülke politikalarını desteklemek (1) Vergi vermek (1)		
Sorumluluk	8	5,84

Vatandaşlık sorumlulukları (3)		
Sorumlulukların farkında olmak (2)		
Mutluluk için sorumluluk almak (1)		
Ülkeye karşı sorumluluk hissetmek (1)		
Vatanın iyiliği için sorumlu olmak (1)		
Fedakârlık	8	5,84
Can vermek (4) Sevdiklerinden vazgeçmek (1)		
Kendinden vazgeçmek (1) Çıkarlarından vazgeçmek (1)		
Vatanın iyiliği için fedakârlık yapmak (1)		
Çağdaşlaşmak	8	5,84
Muasır medeniyetler seviyesine çıkmak (3) Refah istemek (2)		
Vatanın yücelmesini istemek (1) İdealist olmak (1)		
İleri görüşlü olmak (1)		
Duyarlı Olmak	7	5,11
Ülke sorunlarına duyarlı olmak (2)		
Kaynakları doğru kullanmak (2)Toprağa duyarlı olmak (1)		
Vatana duyarlı olmak (1) Sosyal çevreye duyarlı olmak (1)		
Bağlılık	5	3,65
Ait hissetmek (1) Bayrağa bağlılık (1) Toprağa bağlılık (2)		
Vatana bağlılık (1)		
Birlik-Beraberlik	4	2,92
Ortak kültür (1) Ortak amaç (1) Bölünmez bütünlük (1)		
Birlik olmaktır (1)		
Eleştirmek	3	2,19
Yanlışları eleştirmek (2) Yanlış politikaları eleştirmek (1)		
Toplam	137	100,00

Öğretmen adaylarının vatanseverlik tanımları incelendiğinde, genel olarak yapıcı vatanseverlik boyutuna vurgu yapıldığı görülmüştür. Tanımların çoğunda, ülkeyi sevmek, ülke için çalışmak, bağlılık göstermek ve sahip çıkmak gibi görüşler belirtilmiştir.

Öğretmen adaylarının (36) vatanseverlik tanımı “çalışkanlık” teması ile ilişkilendirilmiştir. Çalışkanlık teması, ülkenin ileri gitmesi, gelişmesi, ekonomi, bilim vb. alanda çalışmak, ülkenin huzuru ve mutluluğu için çalışmak, görevini iyi yapmak gibi görüşlerle ifade edilmiştir. Çalışkanlık temasına ait ifadelerden bazıları şunlardır:

“Ülkesini geliştirmek için maddi, manevi, ahlaki gelişimimizi sağlayarak doğruluk, dürüstlük ve çalışkanlık ilkelerine bağlı olmak ve ülkemizin maddi manevi kaynaklarını doğru, yerinde kullanarak israf etmemektir.” (Ö3)

“Vatanseverlik yaşadığın toprakların en iyi şekilde yücelmesini arzu etmek, onu sevmek ve kutsallığına inanmaktır. Onun iyiliği için çalışmak, sorumlu olmak ve üretken olmaktır.” (Ö6)

“Vatanı hakkında bilgi sahibi, sorumluluklarının farkında ve vatanını, ülkesini geliştirmek için çaba gösteren olarak tanımlanır.” (Ö9)

“Vatanını seven, milletin refahı ve mutluluğu için çalışan ve vatanını milletini ileriye taşımak için emek harcamaktır.” (Ö33)

Öğretmen adaylarının (26) vatanseverlik tanımı “sahip çıkmak” teması ile ilişkilendirilmiştir. Sahip çıkmak teması, ülkeyi ve ülkenin çıkarlarını korumak, milli ve manevi değerleri korumak, ülkeyi savunmak, benimsemek gibi görüşlerle ifade edilmiştir. Sahip çıkmak temasına ait ifadelerden bazıları şunlardır:

“Kendi ülkende, kendi toprağında bildin bileli bir yerde yaşıyorsun orası senin vatanın. Korunması, kollanması, üstüne düşen vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirirsen vatanseverlik bu şekilde olur.” (Ö7)

“Bulunduğu vatan topraklarını her türlü yıkıcı, bölücü eyleme karşı savunma, bu uğurda hemen her alanda (çiftçi, ticaret, ekonomi, bilim, eğitim) en üst seviyeye taşımaktır.” (Ö21)

“Vatanseverlik benim için insanların yaşadıkları ülkeleri benimsemesi ve onun iyiliği (bağımsızlığı, refahı, ekonomik kalkınması.... vb.) için elinden gelenin en iyisini yapmasıdır.” (Ö26)

“Vatan bir insanın olmazsa olmazıdır. İnsan var olduğu sürece bir toprak parçasına ait hissetmelidir kendini. Sahip olduğu toprak parçasına, milletine, diline sahip çıkmalıdır. Vatanını en refah ve çağdaş seviyeye getirmelidir.” (Ö49)

Öğretmen adaylarının (22) vatanseverlik tanımı “sevgi” teması ile ilişkilendirilmiştir. Sevgi teması, ülkeyi ve ülke halkını, değerleri sevmek ve karşılık beklememek gibi görüşlerle ifade edilmiştir. Sevgi temasına ait ifadelerden bazıları şunlardır:

“Yaşadığı toprağı, bağılı olduğu milleti, dilini, dinini, bayrağını seven onu yüceltmek için çalışmak demektir. Vatanseverlik bu vatanın bir avuç toprağı için binlerin gözünü kırpmadan can vermesidir.” (Ö8)

“Vatanseverlik, ülkesini, memleketini seven ve daha iyi bir noktaya gelmesi için çaba sarf eden yurttaşlar olarak tanımlarım.” (Ö10)

“Ülkesini her ne olursa olsun eleştirdiğı, kızdığı durumlar da olsa sevmesi, vatani geliştirmek için çabalamasıdır.” (Ö22)

“Ülkesindeki insanların tümünü seven, ırkçılık yapmayan, askerliğini yapan, vergi kaçırmayan, yaptığı işi hakkıyla yapandır.” (Ö31)

Bunlardan başka, öğretmen adayları tarafından vatanseverlik; sorumlulukları ve görevleri yerine getirmek, gerektiğinde fedakârlıkta bulunmak, ilerlemek, ülke sorunlarına ve çevreye duyarlı olmak, birlik-beraberlik içinde olmak, toprağı, vatana, bayrağı bağılı olmak ve gerektiğinde eleştirmek şeklinde tanımlanmıştır.

4.3.1.2.Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliğin önemine ilişkin görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Vatanseverlik neden önemlidir?” sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 4.15’de gösterilmiştir. Görüşler 5 tema altında toplanmıştır.

Tablo 4.15. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliğin önemine ilişkin görüşleri

Görüşler	f	%
Huzur ortamı sağlaması	26	34,21
Birlik-beraberliğin sağlanması için (16)		
Refah için (4) Özgür yaşamak için (1)		
Huzur ortamı için (3) Toplumun düzeni için (1)		
Rahat nefes alabilmek için (1)		
Ülkenin var olması	21	27,63
Bölünmezlik için (9) Güçlü olmak için (3)		
Köle olmamak için (3) Bağımsızlık için (1)		
Değerleri korumak için (1) Gelecek için (1)		
Millet olmak için (1) Ülkenin güvenliği için (1)		
Vatanın devamlılığı için (1)		
Ülkenin kalkınması	12	15,79

İlerlemek için (9) Çağdaşlaşmak için (1)		
Ülke politikalarına ön yargılı olmamak için (1)		
Ülkenin geleceği için (1)		
Amaç ve motivasyon sağlaması	11	14,47
Vatanı korumak için mücadele ruhu sağlaması (3)		
Görevimiz olduğu için (2) Vatana yararlı olmak için (2)		
Vatan için çalışma duygusu verir (2) Dayanışma için (1)		
Ülkeye karşı duyarlı olmak için (1)		
Vatana minnet borcumuz olması	6	7,89
Uğruna kan döküldüğü için (2) Ailemiz olduğu için (1)		
Ata yadigarı olduğu için (1) Bizim olduğu için (1)		
Gidecek yerimiz olmadığı için (1)		
Toplam	76	100,00

Öğretmen adaylarının yanıtları incelendiğinde vatanseverlik, huzur ortamı sağlaması (26), ülkenin var olmasını sağlaması (21), ülkenin kalkınmasını sağlaması (12) ve bazı eylemler için motivasyon oluşturmaları (11) açısından önemli bulunmuştur. Ayrıca vatana minnet borcumuz olduğu için vatanseverlik önemlidir (6) görüşü belirtilmiştir.

Öğretmen adaylarının (26), vatanseverliğin önemine ilişkin görüşü “vatanseverlik huzur ortamı sağlar” teması ile ilişkilendirilmiştir. Vatanseverliğin, birlik beraberliği sağladığı, ülkede huzur ve refah ortamını oluşturduğu, toplum düzenini ve özgürce yaşamayı sağladığı şeklinde ifade edilen görüşlerden bazıları şunlardır:

“Vatanseverlik milleti bir arada tutan, birlik ve beraberliği sağlayan bir unsurdur. Millet bilincini geliştirir ve canlı kalmasını sağlar.” (Ö20)

“Vatanseverlik bulunduğu ülkede huzur ve refahın olabilmesi açısından önemlidir. Dolayısıyla toplumdan aileye, aileden bireye indirgenecek bir huzur, mutlu bir yaşam için önemlidir.” (Ö21)

“Vatanseverlik insanların birlik ve beraberlik duygularının gelişmesi ve toplumsal dayanışmanın oluşabilmesi için gerekli ve önemlidir.” (Ö32)

“Vatanseverlik toplumun birlik beraberliği için önemlidir. Vatansever insanlar ülkesini geliştirmek için çalışır. Gerekirse vatan için canını verirler.” (Ö36)

Öğretmen adaylarının (21) vatanseverliğin önemine ilişkin görüşleri “Vatanseverlik ülkenin var olmasını sağlar” teması ile ilişkilendirilmiştir. Ülkenin bölünmezliğini sağlaması, ülkenin güçlü olmasını sağlaması, bağımsızlığı ve özgür yaşamayı sağlaması nedeniyle vatanseverliğin önemli olduğu ifade edilmiştir. Görüşlerden bazıları şunlardır:

“Çünkü ülkenin güvenliğini oluşturur. Dış ülkelerin tehdidine karşı önemli bir değerdir. Toprak bütünlüğüdür, milletin geleceğini inşa eder. Toplumların refah seviyesi, geleceği ve mutluluğun anahtarıdır.” (Ö5)

“Bizi bir tutan, birlikte tutan şey vatan üzerinde yaşadığımız topraktır. Bunu sevmek, onu yüceltmek görevimizdir. Kendi vatani için çalışmayan insanlar, kendi vatanını sevmeyen insanlar köleden farksızdır. Satılmış zihniyetlere sahiptirler.” (Ö8)

"En başta bir ülkenin geleceği için önemlidir. Bağımsızlığın korunması adına önemlidir. Biz bu konu hakkında defalarca sınındık. Gerek Kurtuluş Savaşı, gerek 15 Temmuz. Bu topraklarda yaşayan insanlar vatansever olmasaydı, bulunduğumuzdan çok daha kötü senaryoları yaşıyor olabilirdik." (Ö50)

Öğretmen adaylarının (12) vatanseverliğin önemine ilişkin görüşleri “Vatanseverlik ülkenin kalkınması için önemlidir” teması ile ilişkilendirilmiştir. Ülkenin ilerlemesi ve çağdaşlaşması açısından vatanseverliğin önemine ilişkin ifade edilen görüşlerden bazıları şunlardır:

“Ülkenin çağdaşlaşması için, birlik beraberlik için, güvenlik, huzur, refah için önemlidir.” (Ö1)

“Vatanseverlik toplumun birlik beraberliği için önemlidir. Vatansever insanlar ülkesini geliştirmek için çalışır. Gerekirse vatan için canını verirler.” (Ö36)

“İçerde ve dahi dışarda güçlü olmak, muasır medeniyetler seviyesine çıkabilmek için.” (Ö42)

Diğer görüşlerden, “vatanseverliğin amaç motivasyon oluşturmaları”; vatanseverliğin insanlarda mücadele duygusu, çalışma isteği uyandırdığı, bu duygu

sayesinde insanların duyarlı ve dayanışma içinde olduğu ifade edilmiş ve şöyle görüş belirtilmiştir: *“İnsanlar vatanını sevmekten, ona sahip çıkma duygusundan uzaklaştıkları takdirde vatan uğruna savaşmak, çabalamak gibi mücadele ruhu da olamayacağından vatan topraklarını güçlü ülkelerin ele geçirmesi söz konusu olacaktır.”* (Ö2). “Minnet borcumuz olduğu için” teması ise, vatan için çok kan döküldüğü, vatanın ailemiz ve aynı zamanda ata yadigârı olduğu için minnettâr olunduğu ifade edilmiş ve *“Biz yüce bir milletin mensubuyuz. Toprak bize hem tanrının lütfu hem de atalarımızdan yadigârdır. Toprakları korumak ve bu uğurda özveride bulunmak her şeyden önce aziz ve yüce bir milletin karakterinin gereğidir.”* (Ö39) şeklinde görüş belirtilmiştir.

Öğretmen adaylarının, vatanseverlik tanımları incelendiğinde; literatüre uygun tanımlar yapıldığı görülmektedir. Vatanseverliğin, çoğunlukla; çalışmak ve çalışkan olmak, ülkesine ve milli değerlere sahip çıkmak, ülkesine sevgi ile bağlı olmak şeklinde tanımlandığı görülür. Kurt (2007)’un yapmış olduğu çalışmada da, öğretmenlerin çoğu kendisini görev bilincine sahip vatansever olarak tanımlamıştır. Avcı (2015) ve Yıldız (2018)’in çalışmalarında öğretmenler, vatansever bireyleri, ülkesine bağlı, ülkesinin gelişimine katkı sağlayan, çalışkan bireyler olarak tanımlamışlardır. Yine Avcı (2015)’nin yaptığı çalışmada, öğrencilerin vatanseverlik tanımları ise “vatanı korumak”, “vatanı sevmek”, “vatan için çalışmak” gibi cümlelerle ifade edilmiştir. Karasu Avcı ve İbret (2016)’in yapmış olduğu çalışmada, okul öncesi öğretmen adaylarının vatanseverlik tanımlarının “vatanı sevmek” ve “korumak” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gündüz, Gündüz, Mertol ve Çelikkol (2019), tarafından yapılan çalışmada, tarih öğretmenleri vatanseverliği en çok görev bilinci, fedakârlık, birlik beraberlik ve bireysel sorumluluk olarak tanımlamıştır. Avcı, İbret ve Karasu Avcı (2017)’nin çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenleri vatanseverliği, vatanını ve milletini sevmek olarak görmüşlerdir. Ersoy ve Öztürk (2015)’ün çalışmasında da benzer bulgular elde edilmiş, sosyal bilgiler öğretmen adayları, vatanseverliği en çok sevgi, bağlılık, sorumluluklarını yerine getirme şeklinde tanımlamıştır. Nazıroğlu ve Göksu (2018), tarafından yapılan çalışmada imam hatip ortaokulu öğrencileri, vatanseverliği sahip çıkmak, feda etmek ve sevmek olarak tanımlamışlardır. Bu tanımlar araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Vatanseverliğin önemine ilişkin görüşler incelendiğinde ise, vatanseverliğin, birlik, beraberlik ve bütünlük sağladığı için önemli bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu

görüşlerden sosyal bilgiler öğretmen adaylarının birlik ve beraberliğe önem verdiği sonucu çıkarılabilir. Bu sonucun, sosyal bilgiler dersi ve dolayısı ile birlik ve beraberliğe ihtiyacı olan ülkemiz için olumlu olacağı düşünülmektedir. Avcı, İbret ve Karasu Avcı (2017)'nin çalışmasında da sosyal bilgiler öğretmenleri vatanseverliğin, toplumsal düzeni ve devamlılığını sağlaması, ülkemizin gelişmesini sağlaması nedeniyle önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

4.3.2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişinin niteliklerine ilişkin algıları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatansever kişinin niteliklerine ilişkin algılarını tespit etmek için , “vatansever bir kişinin hangi özelliklere sahip olması gerekir” ve “kendisini vatansever olarak niteleyen bir kişi ülkesi için neler yapmalıdır” sorularına ilişkin görüşleri tablo haline getirilip, yorumlanmıştır.

4.3.2.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişinin özelliklerine ilişkin görüşleri

“Vatansever bir kişinin hangi özelliklere sahip olması gerekir?” sorusuna verilen ifadeler, temalar oluşturularak gruplandırılmış ve Tablo 4.16’da gösterilmiştir.

Tablo 4.16. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişilerin özelliklerine ilişkin görüşleri

Görüşler	f	%
Evrensel Değerleri Benimsemek	46	33,33
Çalışkan (12) Dürüst (5) Hoşgörülü (5) Ahlaklı (4)		
Saygılı (4) Adil (2) Özgür (2) Sadık (2)		
Fedakâr (2) Güvenilir (2) Irkçı Olmayan (2)		
Eşitlikçi (1) Evrensel Değerleri Gözetten (1)		
Tutumlu (1) İnsan Haklarına Saygılı (1)		
Milli Değerlere Sahip Çıkmak ve Korumak	33	23,92
Milli Değerlere Sahip Çıkan (9) Milleti Seven (6)		
Vatani Seven (5) Kültürel Değerlere Sahip Çıkan (3)		
Bayrağını Seven (3) İlke ve İnkılapları Benimseyen (1)		
Milliyetçi (1) Milletine Bağlı (1) Marşını Seven (1)		
Ülkesini Savunan (1) Toprağı Koruyan (1) Vatani Koruyan (1)		
Bilinçli Olmak	31	22,46
Sorumluluk Sahibi (10) Eleştirel (9) Tarihi Bilinç (4)		
Vatandaşlık Bilinci (4) Bilinçli (3) Politik Okuryazar (1)		

Etkin Vatandaşlık	11	7,97
Ülke Yararını Gözeten (7) Üretken (1) Etkin (1)		
Vatandaşlık Görevlerini Yerine Getiren (1) Vergi Veren (1)		
İlerlemecilik	7	7,97
Gelişime Açık (3) İleri Görüşlü (2)		
İlerlemeye Açık (1) İdealist (1)		
Duyarlı Olmak	6	4,35
Ülkeye Karşı Duyarlı Olmak (5) Çevreye Duyarlı Olmak (1)		
Bağlılık Duymak	4	2,90
Bağlılık Hisseden (3) Atasını Seven (1)		
Toplam	138	100,00

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının, “vatansever kişilerin özellikleri” ne ilişkin görüşlerine bakıldığında; katılımcıların birçoğuna göre, vatansever bir kişinin, evrensel değerlere sahip olması, milli değerlere sahip çıkması ve bilinçli olması gerekmektedir. Katılımcıların, verdiği cevapların analiz edilmesi sonucunda belirtilen görüşler 7 tema altında toplanmıştır.

Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun (46), vatansever bireylerin sahip olması gereken özelliklerine ilişkin görüşü “Evrensel değerleri benimsemek” teması ile ilişkilendirilmiştir. Vatansever bireylerin; dürüst, adaletli, eşitlikçi, saygılı ve ahlaki değerlere sahip olma gibi evrensel değerlere sahip olması gerektiği ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının belirttiği ifadelerden bazıları şunlardır:

“Çalışkan, sorumluluk sahibi, dürüst, güvenilir, adaletli, eleştirel, hoşgörülü, milletini seven ve koruyan, her daim milleti için çalışan, bayrağını seven, ülkenin geçmişine sahip çıkan, geleceğe karşı bilinçli bireyler.” (Ö1)

“Çalışkan, dürüst, dosdoğru, kendinden emin, sorgulayıcı, adil olmalı. Çevreye duyarlı, saygılı.” (Ö3)

“Vatansever bir insan öncelikle duyarlı ve vicdanlı olmalıdır. Vatanseverlik ırkçılık veya salt milliyetçilik değildir. Yaşadığın topraklardaki her bireyin mutluluğu için sorumluluk almaktır.” (Ö30)

“Vatanına karşı hak ve sorumluluklarını bilmeli. İnsan haklarına saygılı olmalı. Vatanında yaşayan diğer topluluklara eşitlikçi yaklaşmalı.” (Ö33)

“Milli değerlere sahip çıkmak, korumak” teması (33) içinde vatansever bireyler; bayrağını, milletini, ülkesini ve tarihini seven, koruyan ve sahip çıkan kişiler olarak ifade edilmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şunlardır:

“Devletin, milletin değerlerine sahip çıkacak, ülkesini menfaatlerinin üzerinde tutacak, ben değil biz diye düşünecek ve tabi mevzu vatansa gerisi teferruattır düşüncesinde olmak.” (Ö8)

“Vatansever bir kişi, hoşgörülü olmalı, milli değerleri benimsemesinin yanında evrensel değerleri öncelikli tutmalı, kültürüne sahip çıkmalı.” (Ö26)

“Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş olması yeterlidir.” (Ö23)

Öğretmen adaylarının (31), vatansever kişinin sahip olması gereken özelliklere ilişkin görüşleri “Bilinçli olmak” teması ile ilişkilendirilmiştir. Vatansever bireylerin, sorumluluklarının bilincinde, tarihi ve vatandaşlık bilinci olan, eleştirel ve politik okuryazar olmaları gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. İfade edilen görüşlerden bazıları şunlardır:

“Üretken, bilinçli, hedefleri amaçları ülke yararına olan kişidir. İdealist, fedakâr, devlet uğruna bedeller ödeyen kişidir.” (Ö5)

“Vatansever bir kişi öncelikle tarih bilinci açısından donanımlı olmalıdır. Hem kendi tarihini hem diğer milletlerin tarihini iyi bilmelidir. Kültürel olarak kendini geliştirmeli, maddi-manevi ülkesini desteklemelidir. Yanlışta yanlış demelidir.” (Ö21)

“Düşünebilen, sorgulayan, bağlı kalmayan, ülkenin daima kalkınmasını öngören, eleştirebilen, korkmayan, sevebilen.” (Ö35)

“Hak ve sorumluluklarını yerine getiren vatanına ihanet etmeyen, vatanın çıkarları için çalışıp çabalayan insanlardır.” (Ö41)

4.3.2.2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişinin görevlerine ilişkin algıları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “Kendisini vatansever olarak niteleyen bir kişinin vatandaş olarak ülkesi için neler yapması gerekir?” sorusuna ilişkin görüşlerinden oluşturulmuş temalar Tablo 4.17’de gösterilmiştir.

Tablo 4.17. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişilerin görevlerine ilişkin görüşleri

Görüşler	f	%
Bilinçli Olmak	31	34,41
Bilinçli Olmak (6) Eleştirel Olmak (6) Kendini Geliştirmek (5) Ülke İçin En İyisini Seçmek (4) Politik Okuryazar Olmak (3) Tarihi Bilinç (3) Milli Bilinç (2) Coğrafi Bilinç (1) İyi Eğitim Almak (1)		
Vatandaşlık Görevlerini Yerine Getirmek	27	29,97
Vergi Vermek (7) Vatandaşlık Görevlerini Yapmak (5) Yasalara Uymak (5) Askere Gitmek (4) Oy Kullanmak (3) Sorumluluklarını Yerine Getirmek (3)		
Ülke İçin Çalışmak	25	27,75
Ülkenin Kalkınması İçin Çalışmak (19) Görevini İyi Yapmak (4) Ekonomik Çalışmalar (1) Bilimsel Çalışmalar (1)		
Fedakâr Olmak	8	8,88
Ülke Çıkarlarını Gözetmek (5) Fedakâr Olmak (2) Şehit Olmak (1)		
Koruyucu Olmak	8	8,88
Ülkeyi Korumak (4) Milli Değerleri Korumak (1) Doğal Varlıkları Korumak (1) Tarihi Varlıkları Korumak (1) Ülke Değerlerine Sahip Çıkmak (1)		
Duyarlı Olmak	7	7,77
Birlik Olmak (1) Ülke Sorunlarına Duyarlı Olmak (2) Kaynakları Etkin Kullanmak (1) Toplumsal Olaylara Duyarlı Olmak (1) Ülkeye Duyarlı Olmak (1) Ülkeyi Sevmek (1)		
İyi İnsan -İyi Vatandaş Olmak	5	5,55
Dürüst Olmak (1) Farklı Fikirlerle Saygılı Olmak (1) İnsan Haklarına Saygılı Olmak (1) Sadık Olmak (1) Yardımsever Olmak (1)		
Toplam	111	100,00

Tablo 4.17. incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğu tarafından belirtilen görüşlere göre, kendisini vatansever olarak niteleyen bir kişinin

vatandaş olarak ülkesi için öncelikle yapması gereken şey, bilinçli olmak, vatandaşlık görevlerini yerine getirmek ve ülkesi için çalışmaktır.

Öğretmen adaylarının (31) vatansever kişilerin ülkesi için yapması gereken şeylere ilişkin görüşleri “bilinçli olmak” teması ile ilişkilendirilmiştir. Bilinçli olmak, ülke politikaları, tarihi ve coğrafyası, çevresi, yabancı devletler ve dünya hakkında bilgi sahibi olup ülkesi için bilinçli hareket etmek ve devlet politikalarını ve eylemlerini gerektiği zaman ülkenin yararı adına eleştirebilmek ve böylece ülkenin ileriye gitmesini sağlamak olarak ifade edilmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şunlardır:

“Ülkesinin politikalarını takip etmeli, geçmişe ve geleceğe sahip çıkmalı, ülkesinin doğal ve tarihi varlıklarını korumalı, körü körüne bağlılık değil gerektiğinde eleştirmeli, milletini vatanını sevmeli, ülkesini yüceltmek için çalışmalı, hiçbir fedakârlıktan kaçınmamalıdır.” (Ö1)

“Önce vatanseverliği başka şeylerle karıştırmaması lazım. Bilinçli olarak sorumlu bir şekilde ona ödev verilenleri yapması lazım. Vatanına ve yaşadığı topluma yarar sağlayacak şeyleri destekleyip kötü şartları ortadan kaldırması gerekir. Bu duyguyu kalbinde taşıması lazım.” (Ö6)

“Öncelikli olarak tarihini öğrenmesi gerekir. Güncel tarihi takip etmesi gerekir ki vatanın milletin ne halde olduğunu görmesi gereklidir. Ayrıca bu ülke için yapılacak önemli işlerden biri de eğitimidir. Okumuş insan bir şeylerin farkında olan insanlar gereklidir. Siyaseti anlaması gerekir.” (Ö10)

“Düşünmesi, sorgulaması bunlar içinde kitap okuması gerekir. Medyayı takip etmesi, çalışması (eğitim, bilim, fen, sanayi....) gerekir.” (Ö42)

Öğretmen adaylarının (27), vatansever kişinin ülkesi için yapması gereken şeylere ilişkin görüşleri “vatandaşlık görevlerini yerine getirmek” teması ile ilişkilendirilmiştir. Vatandaşlık görevleri, askere gitmek, vergi vermek, oy kullanmak vb. sorumluluklar olarak ifade edilmiştir. Bu kategoriye ait görüşlerden bazıları şunlardır:

“Vergilerini verip oy kullanması gerekir.” (Ö12)

“Belirtilen vatandaşlık(askere gitme, vergi verme, oy kullanma) görevlerini ihya etmeli. Harici olarak çok okumalı ama mevcut kalıpların dışına çıkmalı. Hangi sektörde çalışıyorsa insanlarla farklı tartışmalara mutlak açık olmalı.” (Ö21)

“Vatani hizmetten kaçmaması, üzerine düşen görevi yapması, yanlış giden politikalara çıkarı için susmayan, gereken tepkiyi göstermeli, iktidara göre hareket etmemelidir.” (Ö25)

Öğretmen adaylarının (25), vatansever kişinin ülkesi için yapması gerekenlere ilişkin görüşleri, “ülkenin kalkınması için çalışmak” teması ile ilişkilendirilmiştir. Ülke için çalışmak; hem çok emek sarf etmek hem de ekonomi, bilim, teknoloji vb. alanlarda çalışmalar yaparak, ülkeyi kalkındırmaya fayda saylayacak eylemleri ifade etmektedir. Bu kategoriye ait görüşlerden bazıları şunlardır:

“Ekonomik kalkınmalar, bilimsel çalışmalar yapması lazım. Askere gitmesi lazım. Devletin bayrağını, dilini, marşını, kültürünü kavraması lazım. Tarihini, coğrafyasını iyi bilmesi lazım.” (Ö5)

“Ülkenin kalkınması için çalışmalar yapması, daha iyi bir yaşam ve koşullar sağlamak amacıyla fiiller gerçekleştirmesi gerekir.” (Ö28)

“Vatansever bir kişi öncelikle adalete ve evrensel insan haklarına saygılı olmalı. Vatanını daha ileri seviyelere getirebilmek için çalışmalıdır. Vatani kendi çıkarlarına göre yöneten bir zihniyete karşı çıkmalıdır.” (Ö30)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatansever kişilerin özellikleri hakkındaki görüşleri incelendiğinde; vatansever kişiler; çalışkan, milli değerlere sahip çıkan, sorumluluk sahibi, ülke yararını gözeten ve duyarlı olan şeklinde betimlenmiştir. İlk sırada çalışkanlık özelliğinin belirtilmesi sevindirici bulunmuştur. Çalışkanlık, çok çalışmayı, ülkeyi ileriye götürecekt ve uluslararası alanda temsil edecek eylemlerde bulunmayı ve işini iyi yapmayı ifade etmektedir. Değişen dünya koşullarında vatansever bireylerin artık ülke yararına çalışan kişiler olması gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersi müfredatında da bu hususların bulunduğu bilinmektedir. Elban (2011)’ın da belirttiği gibi, 2000’li yıllardan önce ders kitaplarında vatanseverlik kahramanlıklarla ifade

edilirken, küreselleşmeyle birlikte, kahramanlık ifadeleri yerini, ülkeyi uluslararası arenada temsil edecek başarılarla bırakmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatansever kişilerin, ülkesi için neler yapması gerektiğine ilişkin görüşleri incelendiğinde; ilk sırada “ülke için çalışmak” temasında bulunan “ülkenin kalkınması için çalışmak” görüşü olduğu görülmektedir. Bu görüş vatansever kişilerin çalışkan olması gerektiği görüşü ile paralellik göstermektedir. Tema olarak ilk sırada yer alan ise “bilinçli olmak” görevidir. Bilinçli olmak teması ile halkın her konuda bilinçlenmesi ve eleştirel olması gerektiği ifade edilmiştir. Öğretmen adaylarının eleştirel olmayı, vatansever kişilerin görevi olarak görmesi, yapıcı bir vatanseverlik tutumuna sahip olduklarını göstermektedir. Belirtilen görüşlerden, eleştirel olmanın tam manasını kavradıkları anlaşılmaktadır. Çünkü; eleştiri yapmayı sadece olumsuz yönleri ortaya çıkarmak değil, bu olumsuzlukları düzeltmeye çalışarak ülkenin ileri gitmesini sağlamak gerektiği şeklinde tanımlamışlardır. Kurt (2007) tarafından yapılan çalışmada da, öğretmenler vatansever kişilerin eleştirel olması gerektiğini ifade etmiştir. Yıldız (2018)’ın çalışmasında da öğretmenler, vatansever kişileri, vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirme, çalışma, ülkesine sahip çıkma, görevini iyi yapma vb. durumlarla ilişkilendirmişlerdir.

4.3.3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerde vatanseverlik eğitimine ilişkin görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerde vatanseverlik eğitimine ilişkin görüşlerini tespit etmek için “Sosyal bilgiler ders programını vatanseverlik eğitimi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri belirli temalar oluşturularak, gruplandırılmış ve Tablo 4.18’de gösterilmiştir.

Tablo 4.18. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgilerde vatanseverlik eğitimine ilişkin görüşleri

Görüşler	f	%
Uygun	37	74
Sosyal bilgiler, vatanseverlik için yegâne derstir (15)		
Sosyal bilgiler, etkin vatandaş yetiştirmeyi amaçladığından vatanseverlik için uygundur (9)		

Sosyal bilgiler, tarihi bilinç sağladığından vatanseverlik için uygundur (6)		
Sosyal bilgiler, çok disiplinli yapıda olduğundan vatanseverlik için uygundur (5)		
Vatanseverlik, sosyal bilgilerin amaçları arasında olduğundan önemlidir (2)		
Yetersiz	13	26
Müfredattan çıkarılan konular olduğu için yeni program yetersiz (6)		
Vatandaşlık konuları için ayrılan zamanın az olması (1)		
Konular teorik işlendiği için yetersiz (1)		
Vatanseverlik, milliyetçilik olarak verildiğinden yetersiz (1)		
Demokrasi bakımından eksiklikleri var(1)		
Ders siyasi içerikle işlendiğinden yetersiz (1)		
Vatanseverlik aşılınması için programın geliştirilmesi lazım (1)		
Vatanseverlik için kitaplar yetersiz, öğretmene büyük iş düşüyor (1)		
Toplam	50	100,00

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğu (37), sosyal bilgiler ders programını vatanseverlik eğitimi açısından uygun bulmuştur. Bir kısmı (13) ise sosyal bilgiler programının vatanseverlik eğitimi açısından yetersiz olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Sosyal bilgiler ders programını uygun bulanlar; sosyal bilgiler ders programının çok disiplinli yapıda olması ve özellikle tarih ve coğrafya konularının ağırlıklı olması, sosyal bilgiler programının amaçları arasında etkin ve iyi vatandaş yetiştirmek ve kültür aktarımının sağlanmasının yer alması nedeniyle vatanseverlik değerinin kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin yegâne ders olduğunu ifade etmiştir. Uygun bulan görüşlerden bazıları şöyledir:

“Sosyal bilgiler dersi vatanseverlik açısından tarih ve coğrafya dersi kadar önemlidir. Nihai amacımız olan etkin, üretken vatandaş yetiştirmek vatanseverlik olmadan olmaz. Anlamsız ve amaçsız kalır.” (Ö3)

“Sosyal bilgiler vatanseverliğin çocuklara aktarılması açısından önemlidir. Böyle bir değeri çocuklara öğretmek ve bunu davranış haline getirmelerini sağlamak görevdir. Sosyal bilgiler bu konu için çok uygun ve sayısız konuya sahiptir.” (Ö8)

“Sosyal bilgiler dersi vatanseverlik eğitimi verilmesi açısından en önemli bir derstir. Çünkü öğrencinin geçmişten günümüze nasıl vatan için mücadele edildiğini

en iyi anlatan bir ders olduğu, vatanın geçmiş dönemlerde önemli olduğunu vurguladığı için.” (Ö29)

Sosyal bilgiler ders programını yetersiz görenler (13) ise, programdan çıkarılan konuların olması, derslerin teorik işlenmesi ve ders saatlerinin az olması dolayısı ile yetersiz gördüklerini belirtmişlerdir. Verilen cevaplardan bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Programın yetersiz olduğunu düşünüyorum. Atatürk, Türkiye için en güzel ve en güçlü vatansever bir lider ve vatandaş örneği iken ders programlarında az yer verilmesi, yetersiz anlatılması hatta bazı konuların programdan çıkarılması/çıkarılmaya çalışılması bana göre sosyal bilgiler ders programının çok büyük bir eksiğidir.” (Ö2)

“Sosyal bilgiler ders programında vatanseverlik siyasi içerikli işlendiğinden biraz yetersiz kalmaktadır. Vatanseverlik kendi içinde hoşgörü ve uluslar üstü değerleri de barındırır. Bu yönüne de vurgu yapılmasını isterdim.” (Ö26)

“Teoriden çıkıp öğrencilere geziler yoluyla yapılan kahramanlıkların örnekleri gösterilirse daha iyi olur.” (Ö40)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri, diğer araştırmalarda elde edilen sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri; sosyal bilgiler ders programının içerik olarak vatanseverlik için uygun olduğu ve programın iyi vatandaş yetiştirme hedefi olduğu için vatanseverlik ile ilişkili olduğu görüşünü belirtmişlerdir (Avcı, 2015; Avcı, İbret ve Karasu Avcı, 2017). Yıldız (2018)’ın yapmış olduğu çalışmada da öğretmenler, vatanseverlik eğitimi için sosyal bilgilerin, önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir.

4.3.4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin görüşlerini tespit etmek için “Vatanseverlik değerinin öğrencilere

kazandırılmasında sizce etkili olan faktörler nelerdir?” sorusuna ilişkin görüşleri belirli temalar oluşturularak gruplandırılmış ve Tablo 4.19’da gösterilmiştir.

Tablo 4.19. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri

Görüşler	f	%
Eğitim - Öğretim	45	47,87
Öğretim Yöntem ve Teknikleri (18)		
-Geziler -Film, belgesel -Tarihi kişiliklerden yararlanma		
-Somutlaştırma -Drama - Otobiyografi - Materyal		
-Güncel olaylardan yararlanma		
-Birçok konu ile ilişkilendirerek verme		
Tarih öğretimi (11) Milli değerlerin öğretimi (9)		
Değerler eğitimi (4) Milli bayramlar (1)		
Kültür öğretimi (1) Erken yaşta eğitim (1)		
Çevresel etmenler	44	46,81
Aile (11) Öğretmen (9) Sosyal çevre (9) Okul (5)		
Toplum (3) Arkadaş (2) Eğitim kurumu (1)		
Medya (1) Siyasi liderler (1) Siyasi politikalar (1)		
Yetişkinlerin model olması (1)		
Bireysel etmenler	5	5,32
Öğrenci fikirleri (3) Hazırbulunuşluk (2)		
Toplam	94	100,00

Vatanseverlik değerinin öğrencilere kazandırılmasında etkili olan faktörler, eğitim-öğretim (45), çevresel etmenler (44) ve bireysel etmenler (5) olarak belirtilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatanseverlik eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri (45) “eğitim-öğretim” teması ile ilişkilendirilmiştir. Eğitim-öğretim temasında en çok belirtilen görüş ise öğretim yöntem ve tekniklerinin (18) vatanseverlik eğitiminde etkili olduğudur. Tarihi mekânlara geziler düzenlemek, video ve filmler izlettirmek, edebi ürünlerden yararlanmak gibi yöntemlerin uygulanması gerekliliği vurgulanmıştır. Vatanseverlik değerinin kazandırılmasında etkili olan diğer bir faktör olarak da tarih öğretimi (11) belirtilmiş, iyi bir tarih öğretiminin, vatanseverlik değerini kazandırmada etkili olacağı ifade edilmiştir. Tarih dersinin, ezbere dayalı bir ders olarak verilmemesi, tarihi olayların doğru şekilde aktarılması ve öğrencilere, tarihi bilincin kazandırılmasının önemi vurgulanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk ve önemli tarihi

kişiliklerin örnek gösterilerek Milli Mücadele'nin nasıl kazanıldığına yönelik farkındalık oluşturmaının üzerinde durulmuştur. Belirtilen görüşlerden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Somut örnekler verilmesidir. Bunlar kişi, olay, olgu gibi birçok şey olabilir. Bugünlere gelmemizi sağlayan başta Mustafa Kemal ATATÜRK olmak üzere geçmiş tarihimizde arka planda olan ancak etkisi büyük insanların yaptıkları çalışmalar, mücadeleler öğrencilerin örnek alarak, "ben de vatanım içingibi olacağım" düşüncesiyle hareket etmeleri sağlanmalıdır.” (Ö2)

“Milli bilincin yerleştirilmesi, milli bayramlara gereken önemin verilmesi, Atatürk'ün ve Milli Mücadelenin doğru anlatılması, tarihin ezbere dayalı anlatılmaması, tarihin sevdirmesi.” (Ö25)

“Sosyal bilgiler dersi bu değerın vazgeçilmezidir. Atatürk vb. kavramlar vurgulanmalı, Kurtuluş Savaşı sırasında vatandaşların fedakârlıklarına vurgu yapılarak bu ülkenin hangi şartlarda kazanıldığı aktararak öğretilmelidir.” (Ö32)

“Vatanseverlikle ilgili etkinlikler, tiyatro gösterileri yapılmalıdır. Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili filmler, belgeseller gösterilmesi lazım. Çanakkale gezilerine götürülmelidir.” (Ö5)

“Savaş alanlarına düzenlenen geziler. Önemli bilim insanları ve liderlerin model alınması. Müze gezileri. Otobiyografilerden faydalanılabilir.” (Ö16)

“Tarihi mekanlara götürmek, geziler düzenleyebilmek. Böylelikle insanların vatanları için nelerden fedakarlık ettiklerini görebilirler. Film, video,belgesel izletilebilir.” (Ö20)

Çevresel etmenlerden aile, öğretmen ve sosyal çevrenin vatansever olmasının, vatanseverlik eğitimi açısından olumlu olacağı görüşü belirtilmiştir. Belirtilen görüşlerden bazıları aşağıda sunulmuştur.

“Öğretmenin vatansever olması lazım. Toplumun, öğrencinin çevresinin vatansever olması lazım. Verilen değerleri iyi aşlamak lazım.” (Ö7)

“Öğrencilere hayatlarından yola çıkarak bu değeri kazandırmalıyız. Çevre, aile vatanseverlik değeri ilk burada başlar.” (Ö22)

“En başta öğretmenin etkisi vardır. Daha sonra vatan, bayrak, milliyetle ilgili filmler önemli bir etkiye sahiptir. Aile, çevre, toplum da bu konularda etkilidir.”(Ö36)

Ayrıca öğrencilerin hazır bulunuşluğu, düşünceleri ve fikirleri gibi kişisel etmenlerin de vatanseverlik değerini kazandırmada etkili olduğu görüşü belirtilmiştir. Araştırma sonucu benzer araştırmalarla paralellik göstermektedir. Avcı (2015)’nın sosyal bilgiler öğretmenleri ile yaptığı çalışmada; öğretmenlerin, öğrencilerin vatanseverlik değerini kazanmalarında, aile, eğitim sistemi, öğrencinin kişisel özellikleri gibi etmenlerin etkili olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleriyle benzerlik göstermektedir. Yine benzer birçok araştırmada (Kurt, 2007; Ersoy ve Öztürk, 2015; Karasu Avcı ve İbret, 2016; Yıldız, 2018), vatanseverlik eğitiminde aile, okul ve çevrenin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sağlam (2014)’ın yaptığı araştırmada da öğretmenler, değerlerin kazanımında arkadaş çevresi, ailenin eğitim düzeyi ve medyanın etkili olduğuna yönelik görüş bildirmişlerdir.

4.3.5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanları

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çağrışım, davranışlar, düşünceler ve kavramlar arasında yer ve zaman birliğinin etkisiyle kurulan bağlantılar sonucu, bilinç alanına bunlardan birisi girdiğinde ötekini de bilince çekmesi olayıdır (TDK, 2019). Böylece sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik denildiğinde akıllarına gelen kavram ve olgular sayesinde aslında vatanseverliği nasıl tezahür ettikleri konusunda bir ipucu elde edilebileceği düşünülmektedir. Çağrışım alanları için iki soru yöneltilmiştir. İlk soru vatanseverlik denildiğinde ilk akla gelen kişi, olay ve mekânın ne olduğu ile ilgilidir. İkinci soru ise vatanseverlik ile ilişkili bulunan kavramların belirtilmesidir. Vatanseverlik denildiğinde akla gelen kişi, olay, mekana ilişkin olarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.20. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanları (Kişi, Olay, Mekan)

Katılımcı	Kişi	Olay	Mekan
Ö1	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö2	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Çanakkale
Ö3	Aziz Sancar	Çanakkale Savaşı	Anadolu/Türkiye
Ö4	Mustafa Kemal Atatürk	Çanakkale Savaşı	Ankara
Ö5	Ulubatlı Hasan	İstanbul'un Fethi	Bizans Surları
Ö6	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö7	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	İzmir
Ö8	Nene Hatun	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Doğu Cephesi
Ö9	Abdülhamid Han	Filistin Davası	Filistin
Ö10	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye Özel Kuvvetler Komutanlığı
Ö11	Ömer Halisdemir	15 Temmuz Olayları	Çanakkale
Ö12	Seyit Onbaşı	Çanakkale Savaşı	Anadolu/Türkiye
Ö13	Seyit Onbaşı	Çanakkale Savaşı	Ankara
Ö14	Ömer Halisdemir	15 Temmuz Olayları	Anadolu/Türkiye 15 Temmuz Şehitler Köprüsü
Ö15	Kazım Karabekir	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö16	Mustafa Kemal Atatürk	15 Temmuz Olayları	Anadolu/Türkiye
Ö17	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Sakarya
Ö18	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö19	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö20	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Çanakkale
Ö21	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö22	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Ankara
Ö23	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Ankara
Ö24	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö25	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Ankara
Ö26	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	İzmir
Ö27	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö28	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö29	Mustafa Kemal Atatürk	15 Temmuz Olayları	Anadolu/Türkiye
Ö30	Mustafa Kemal Atatürk	Çanakkale Savaşı	Çanakkale
Ö31	Muhsin Yazıcıoğlu	15 Temmuz Olayları	İstanbul
Ö32	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö33	Mustafa Kemal Atatürk	Çanakkale Savaşı	Çanakkale
Ö34	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö35	Mustafa Kemal Atatürk	Cumhuriyetin İlanı	Ankara
Ö36	Mustafa Kemal Atatürk	Çanakkale Savaşı	Çanakkale
Ö37	Mustafa Kemal Atatürk	Çanakkale Savaşı	Çanakkale
Ö38	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö39	Alparslan	Malazgirt Savaşı	Anadolu/Türkiye Özel Kuvvetler Komutanlığı
Ö40	Ömer Halisdemir	15 Temmuz Olayları	

Ö41	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Samsun
Ö42	Mustafa Kemal Atatürk	Çanakkale Savaşı	Çanakkale
Ö43	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö44	Ömer Halisdemir	15 Temmuz Olayları	Anadolu/Türkiye
Ö45	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Türkistan
Ö46	Ömer Halisdemir	15 Temmuz Olayları	Ankara
Ö47	Hasan Tahsin	İzmir'in İşgali	Çanakkale
Ö48	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Çanakkale
Ö49	Mustafa Kemal Atatürk	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	Anadolu/Türkiye
Ö50	Ömer Halisdemir	15 Temmuz Olayları	Anadolu/Türkiye

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının her birinin vatanseverlikle ilgili çağrışım alanları Tablo 4.20 'de verilmiş olup, Tablo 4.21. de ise bu çağrışım alanlarına ait toplu istatistik bilgileri yer almıştır.

Tablo 4.21. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanları istatistik bilgileri

	Görüşler	n	%
Kişi	Mustafa Kemal Atatürk	34	68
	Ömer Halisdemir	6	12
	Seyit Onbaşı	2	4
	Diğer	8	16
	Toplam	50	100
Olay	Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele	27	54
	Çanakkale Savaşı	9	18
	15 Temmuz Olayları	9	18
	Diğer	5	10
	Toplam	50	100
Mekan	Anadolu/Türkiye	21	42
	Çanakkale	10	20
	Ankara	7	14
	Diğer	12	24
	Toplam	50	100

Tablo 4.20. ve Tablo 4.21. incelendiğinde; kişi kategorisinde akla gelen ilk kişi olarak Mustafa Kemal Atatürk, 34 katılımcı tarafından belirtilmiştir. Daha sonra Ömer Halisdemir (n=6) gelmektedir. Olay kategorisinde Kurtuluş Savaşı/Milli Mücadele, 27 katılımcının ilk aklına gelen olaydır. Ardından Çanakkale Savaşı (n=9) ve 15 Temmuz Olayları (n=9) gelmektedir. Mekân kategorisinde ise ilk akla gelen Anadolu/Türkiye, 21 katılımcı tarafından belirtilmiştir. Daha sonra Çanakkale (n=10) ve Ankara (n=7) gelmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çağrışım alanlarına baktığımızda büyük çoğunluğunun kahramanlık ile ilgili olduğu görülmektedir. 1 katılımcı tarafından

“Aziz Sancar” ve 1 katılımcı tarafından ise “Muhsin Yazıcıoğlu” cevabının verilmesi dikkat çekici bulunmuştur. Günümüzde vatanseverlik söyleminin, ülkeyi temsil edecek başarılar şeklinde olmasına rağmen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çağrışım alanlarına, bu şekilde ülkeye katkısı olan kişilerin girmediği görülmüştür. Bunun nedeni olarak, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı’nın ülkemizde ayrı ve büyük bir öneminin olmasının ve akla ilk olarak onların gelmesinin doğal olması yanında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilköğretimden itibaren görmüş oldukları eğitimin bir sonucu olabileceği düşünülmektedir. Faiz ve Karasu Avcı (2019)’nın yaptığı çalışmada da, ortaokul öğrencilerinin vatanseverlik değeri ile Mustafa Kemal Atatürk’ü ilişkilendirmesi araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çağrışım alanlarının belirlenmesi için vatanseverlik ile ilişki kurdukları kavramlara ait bilgiler Tablo 4.22. de gösterilmiştir.

Tablo 4.22. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilişkili bulduğu kavramlar

Kategori	Kavramlar	f	%
Milli Değer	Toprak-Ülke-Vatan (23), Bayrak (19), Millet (18), Bağımsızlık (16), İstiklal Marşı (5), Devlet (4), Dil (4), Gelenek-Örf-Adet (4), Şehitlerimiz (4), Milli Bilinç (3), Tarih (3), Asker (2), Halk (2), İnanç (2), Kültür (2), Milli Benlik (2), Toplum (2), Aile (1), Gençliğe Hitabe (1), Irk (1), Kuvayı Milliye (1), Marş (1), Milli Bayramlar (1), Milli Değerler (1), Milli Mücadele (1), Milli Tarih (1), Tarihi Bilinç (1), Türkiye (1), Türklük (1)	127	30,46
Değer	Birlik-Bütünlük-Bölünmezlik (12), Sorumluluk (11), Saygı (9), Fedakarlık (7), Özgürlük (7), Barış (5), Eşitlik (5), Hoşgörü (5), Namus (5), Yardımseverlik (5), Bağlılık (4), Adalet (3), Ahlak (3), Tutumluluk (3), Bilimsellik (2), Din (2), Duyarlılık (2), Dürüstlük (2), Özveri (2), Alçakgönüllülük (1), Dayanışma(1), Değer (1), Erdem (1), Evrensel (1), Nezaket (1), Objektiflik (1)	101	24,22
Eylem	Çalışkanlık (20), Bilinçli Olmak (5), Kahramanlık (4), Eleştiri (4), Gelişmeye Açık Olma (2), Mücadele (2), Politika (2), Sahip Çıkma (2), Üretkenlik (2), Zeki Olmak (2), Araştırmacılık (1), Azim (1), Bedel Ödemek (1), Dinamiklik (1), Düşünmek (1), Ecdadına Sahip Çıkmak (1), Emek (1), Faydalı Olmak (1), Girişimcilik (1), Görev (1), Güncellik(1), Hizmet (1), Kararlı Olma (1), Kazanmak (1), Korumak (1), Tepki (1), Üstünlük (1), Vatani Koruma (1), Zafer (1)	64	15,35
Duygu - His	Sevgi (Bayrak, Millet, Toprak vb.) (27), Aşk (3), Cesaret (3), Refah-Huzur (3), Ait Olma (2), Beraberlik (2), Mutluluk (2), Vefa (2), Bağ (1), Güven (1), Özlem (1), Sadakat (1), Vicdan (1)	49	11,75

Düşünce Sistemi	Milliyetçilik (10), Atatürkçülük (4), Cumhuriyet (2), Gerçekçilik (2), Laiklik (2), Akılcılık (1), İdealist (1), İleri Görüşlülük (1), İnkılapçılık (1), Kuralcılık (1)	25	6,00
Kişi	Atatürk (7), Nene Hatun (2), Afet İnan (1), Hasan Tahsin (1), İsmet İnönü (1), Kara Fatma (1), Kazım Karabekir (1), Kubilay (1), Sütçü İmam (1)	16	3,84
Olay-Olgü	Kurtuluş Savaşı (5), 15 Temmuz Olayı (4), Çanakkale Savaşı (3), Savaş (2), 19 Mayıs (1), Sakarya Meydan Muharebesi (1), Ulus Devlet (1), Üniter Devlet (1)	18	4,32
Sorumluluk	İyi Vatandaş (4), Eğitim (2), Demokrasi (1), Seçim (1), Vatandaşlık (1), Vergi Vermek (1)	10	2,40
Hayat	Can-Mal (1), Doğan Güneş (1), Hayat (1), Kan (1), Kardeşlik (1), Sosyal Hayat (1), Türk Gençliği (1)	7	1,68
	Toplam	417	100,00

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlikle ilişkili gördüğü kavramlar, Tablo 4.22. de belirli kategorilere ayrılarak gösterilmiştir. Toplam 417 adet kavram belirtilmiş olup bu kavramlar 9 kategori altında toplanmıştır. Katılımcılar vatanseverliği, en çok “milli değerler”(127) ve “evrensel değerler” (101) ile ilişkili bulmuştur. Milli değerler içerisinde en çok belirtilen kavramların; ülke-vatan-toprak (23), bayrak (19), millet (18) ve bağımsızlık (16) olduğu görülmektedir. “Değer” kategorisi içerisinde ise, en çok belirtilen kavramlar; birlik-bütünlük-bölünmezlik (12), sorumluluk (11) ve saygı (9) kavramlarıdır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en çok belirttiği kavram ise “duygu-his” kategorisindeki sevgi (27) kavramıdır. Bir diğer yüksek katılımlı kavram ise eylem kategorisindeki çalışkanlık (20) kavramıdır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatanseverlik ile ilişkili bulduğu kavramlar, yapmış oldukları vatanseverlik tanımları, literatür ve farklı araştırmaların sonuçları ile uyumluluk göstermektedir. Avcı (2015)’nin sosyal bilgiler öğretmenleri ile yaptığı çalışmada, öğretmenlerin vatanseverlik değeri ile en çok ilişki kurduğu değerlerin çalışkanlık, sevgi, sorumluluk ve fedakârlık gibi değerler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nazıroğlu ve Göksu (2018) tarafından yapılan çalışmada ise imam hatip ortaokulu öğrencileri, vatanseverliği en çok bayrak, 15 temmuz ve şehitlik ile ilişkilendirmişlerdir.

4.3.6. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Vatanseverlik eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri

4.3.6.1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatanseverlik eğitimi ile ilgili gördüğü sorunlara ilişkin görüşleri Tablo 4.23’de verilmiştir.

Tablo 4.23. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimindeki sorunlara ilişkin görüşleri

Görüşler	f	%
Ders bazında görülen sorunlar	31	50,00
Öğretmenlerin yeterli olmaması (8)		
Derslerin teorik olması (5)		
Siyasi görüşlerin derse yansması (4)		
Milli değerlerin tam olarak verilmemesi (4)		
Öğrencilerin dersi önemsiz görmesi (3)		
Öğretmenin rol model olmaması (2)		
Tarih eğitiminin yüzeysel kalması (2)		
Değerler eğitiminin yeterli düzeyde verilmemesi (1)		
Ülkeye yararlı olma boyutunun yeterince verilmemesi (1)		
Vatanseverliğin sadece savaşıardan ibaret işlenmesi (1)		
Program bazında görülen sorunlar	13	20,97
Ders programının içerik olarak yetersiz olması (7)		
Ders saatinin az olması (4)		
Ders programının siyasete göre hazırlanması (2)		
Ülke bazında görülen sorunlar	10	16,13
Ailenin tutumu (2) Eğitim sisteminin yeterli olmaması (2)		
Toplumun bilinçsiz olması (2) Medyanın olumsuz etkisi (1)		
Toplumsal olaylara duyarsızlaşma (1)		
Vatanseverliğin içeriğinin bilinmemesi (1)		
Vatanseverliğin ırkçılık olarak görülmesi (1)		
Herhangi bir sorun görmüyorum	8	12,90
Toplam	62	100,00

Tablo incelendiğinde; vatanseverlik eğitiminde, ders bazında (31), program bazında (13) ve ülke bazında (10) sorunlar görüldüğü anlaşılmaktadır. Bazı katılımcılar (8) ise programda herhangi bir sorun görmediğini ifade etmiştir.

Ders bazında belirtilen sorunlar incelendiğinde tamamına yakınının öğretmenden kaynaklı sorunlar olduğu görülmektedir. Bu sorunların içinde ise en çok öğretmenin yetersiz olduğu (8) görüşü ifade edilmiştir. Daha sonra derslerin teorik olması (5) ve siyasi görüşün derse yansması (4) gelmektedir. Ders bazında sorun olduğunu ifade eden görüşlerden bazıları şunlardır:

“Öğrencilere değerler kazanımlar yeterli düzeyde aktarılamamaktadır. Binanın temeli çürük olunca çıkılan katlarda sıkıntı olur. Vatandaşlık, yurttaşlık bilinci gerçekten ve kesin bir şekilde verilmelidir. Öğrencilerin anlayıp anlamadıkları gözetlenmelidir. Eğitim verilmiş mi yoksa öğretimde mi kalınmış bakılmalıdır. (Ö9)

Yetersiz. Herşey teoride öğretiliyor. Japonyadaki gibi önemli yerlere geziye götürülüp canlı canlı görmeleri sağlanmalıdır. (Çanakkale gezisi gibi). (Ö40)

Vatanseverlik duygusunun tam aktarılamaması. Ülkemizde bu bilinci ortaya çıkaracak etkinliklerin olmaması. Program bazında bakacak olursak zaman kısıtlılığı. (Ö43)

Ders programından kaynaklanan sorunlar; ders saatlerinin ve vatanseverlik konularının yetersiz olması nedeniyle öğrencilere milli bilincin ve kültürün yeterince verilememesi olarak belirtilmiştir.

Sosyal bilgiler ders programında bazı eksiklikler vardır. Çünkü sürekli değişen program olduğu için çocuklara verilmesi gereken aktarılamıyor. Kitap içeriğinde eksiklikler var. Vatanseverlik konusu tek, düzenli bir şekilde ele alınmalı. (Ö5)

Milli değerlerin aktarımındaki yetersizlik hem aile içi, hem okullarda. Eğitim programlarından ilgili bölümlerin çıkarılması. (Ö17)

Vatanseverlik sadece kültür ve savaştan ibaret işleniyor. Ders programlarında ülkelerine yararlı birey olma bilinci daha fazla ve net vurgulanmalı. (Ö26)

Ülke bazında vatanseverlik eğitiminde görülen sorunlar (10) ise ailenin tutumu, eğitim sisteminin yeterli olmaması, vatanseverliğin anlamının tam olarak bilinmemesi gibi görüşlerle ifade edilmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şunlardır:

“Çocukların yetiştiği aile ortamı dolayısıyla ülkenin bazı konularına tek taraflı bakıyor olması yani bir tarihi kısmı kabul ederken diğerini dışlaması, derslerin sıkıcı olabilmesi.”(Ö8)

“Ülke bilinçli değil. Olayları önüne gelene kadar görmüyor. Önceden görmek lazım. Derslerin içi boşaltıldı. Program siyasi menfaatlere göre düzenleniyor.”(Ö19)

“Vatanseverlik eğitimi sadece milliyetçi olmak ve kendi milletini üstün görmek değildir. Yetişen nesil vatanseverliği ırkçılık yapmak olarak görüyor maalesef. En büyük sorun vatanseverlik kavramını yüzeysel olarak öğretmektir.” (Ö30)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerine göre vatanseverlik eğitimindeki sorunların önemli bir bölümü öğretmen yetersizliklerinden kaynaklanmaktadır. Kurt (2007)’un öğretmenlerle yapmış olduğu çalışmada da benzer şekilde katılımcılar vatanseverlik eğitimi konusunda öğretmenin donanımlı olması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Yıldız (2018)’ın sosyal bilgiler öğretmenleri ile yaptığı çalışmada, öğretmenlerin sunuş yolu ile öğretim ve soru-cevap yöntemini kullandıkları, aktif öğretim yöntemlerini kullanmadıkları ifade edilmiştir. Bu durum araştırma bulgularında yer alan sorunlardan, derslerin teorik olarak işlenmesi görüşü ile paralellik göstermektedir. Kapan (2014)’ın çalışmasında ise öğretmenler, vatanseverlik değerinin kazanılmasında en çok aile ve öğrenciden kaynaklanan sorunların olduğunu bildirmiştir.

4.3.6.2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimine ilişkin çözüm önerileri

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimine ilişkin görüşleri; “ders bazında”, “program bazında” ve “toplum bazında” olmak üzere temalara ayrılmış ve Tablo 4.24’te gösterilmiştir.

Tablo 4.24. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik eğitimine yönelik çözüm önerileri

Görüşler	f	%
Ders bazında	57	78,08
Geziler düzenleme (13)		
Öğretmenin yeterliliğinin sağlanması (12)		

Model olma yolu ile öğretim (8)		
Tarihi kişiliklerden yararlanma (7)		
Etkili değerler eğitimi (6)		
Tarih bilinci geliştirme (5)		
Edebi ürünlerden yararlanma (4)		
Düşünme becerileri kazandırma (2)		
Program bazında	7	9,59
Vatandaşlık konularının artırılması (4)		
Eğitim programlarının etkinliğinin sağlanması (3)		
Toplum bazında	9	12,33
Milli bilinç oluşturulmalı (3)		
Aile değerler eğitimi vermeli (2)		
Liderler örnek olmalı (1)		
Sosyal mesajlar verilmeli (1)		
Toplumda birlik beraberliğe dikkat çekilmeli (1)		
Yetişkinler örnek olmalı (1)		
Toplam	73	100,00

Tablo incelendiğinde, vatanseverlik eğitiminin verilmesinde, sosyal bilgiler öğretmen adayları, ders bazında (57) geziler düzenleme, tarihi şahsiyetlerden ve edebi ürünlerden yararlanarak dersin somutlaştırılması ve öğretmen yeterliliğinin sağlanması ile birlikte öğretmenin rol model olması gerektiğine yönelik görüşler ifade etmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şöyledir:

“Belgeseller, tarihi kitaplar, destanlardan yararlanılmalı, ülke tarihi ile alakalı yerlere geziler düzenlenmeli.”(Ö 17)

“Vatanseverlik eğitimi verilirken sosyal bilgiler dersinde milli bilinçle, militanlık arasındaki fark net bir şekilde çizilmeli ve ülkesini daha iyi konuma getirmenin önemi daha fazla vurgulanmalı diye düşünüyorum.”(Ö26)

“Öğrencilerin de uygulamaya geçebileceği programlar hazırlanabilir. Savaşların yaşandığı yerler ziyaret edilebilir. Büyüklerden sözlü tarih dinlenebilir.”(Ö 47)

“Japonların Hiroşima’daki hasarları 6 yaşındaki çocuklara göstererek eğitim hayatlarına öyle başlamaları gibi. Biz de Çanakkale’nin ve Kurtuluş Savaşı’nın gerçek önemini kavratmamız gerekiyor. (Ö50)

Toplum bazında (9) ise, milli bilinç oluşturulması ve ailenin değerler eğitimi vermesi yönünde görüşler belirtilmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şöyledir:

“Öncelikle aile iyi insan olarak çocuğunu yetiştirmelidir (ahlaklı, vicdanlı). Okul vatanseverliğin ne demek olduğunu, ölçütünü iyi anlatmalı. Farklı görüşte olan insanların vatanını sevmeye anlamını çıkarmamalıyız.”(Ö22)

“Yetişkinler davranışlarına dikkat etmeli örnek olmalı. Çocuk söylenene değil faaliyete bakar. Derslerde önemli yerler akılda tamamen kalacak şekilde vurgulanmalı. Eğitimdeki çalışmalar siyasi emellere göre şekillenmemeli. Her gelen kişi aklındaki uygulamayı getirmemeli. Eğitim programı pedagojik olarak hazırlanmalıdır.”(Ö19)

“Sosyal mesajlar önemli. Toplumsal liderler örnek olmalıdır.”(Ö12)

Program bazında (7) ise eğitim programlarının vatanseverliğe uygun şekilde revize edilmesi ve ders saatlerinin artırılmasına yönelik görüşler ifade edilmiştir. İfade edilen görüşlerden bazıları şöyledir:

“Sosyal bilgiler açısından ders saati artırılmalıdır. Dersin alanı daha genişletilmelidir. Daha çok vatanseverlik konusu eklenmelidir. Okulda öncelikle öğretmenlerin vatansever olarak öğrencilerine örnek olması gerekir.”(Ö43)

“Öncelikle sosyal bilgiler dünya vatandaşı yetiştirmeye yönelik bir program olarak revize edilmelidir. Öğrencilerin ileride rol alacağı mesleklerinde yaptıkları çalışmaların vatanlarının ve milletlerinin refahına ve gelişmesine katkıda bulunacakları ve bunun farkında olacakları bir program olmalıdır.” (Ö30)

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatanseverlik eğitimi ile ilgili görüşleri incelendiğinde; ilk sırada geziler düzenlenmesi gerektiğini ifade ettikleri görülür. Ayrıca farklı etkinlikler, edebi ürünlerden yararlanmanın da etkili olacağı belirtilmiştir. Benzer şekilde öğretmenlerle yapılan bir çalışmada da (Kurt, 2007) vatanseverliğin kazandırılması için geziler düzenlenmesi, drama, edebi ürünlerden yararlanma gibi etkinliklerin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu görüşler literatür ile de uyumludur. Satı Bey (2018), vatanseverlik eğitimi için, ülkenin tanıtılması amacıyla geziler düzenlenmesi,

edebi ürünler ve musikiden yararlanılması gerektiğini belirtmiştir. Gümüş (2016), tarafından yapılan deneysel bir çalışmada ilköğretim öğrencilerine karma yöntemle yapılan değerler eğitimi sonucu vatanseverlik değerini kazanma düzeyinde deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları vatanseverlik değerinin kazandırılmasında, model olma yolu ile eğitimin önemli olduğunu vurgulamıştır. Yıldız (2018)'ın çalışmasında da öğretmenler, öğrencilere rol model olduklarını ifade etmişlerdir. Gündüz, Gündüz, Mertol ve Çelikkol (2019), tarafından yapılan çalışmada vatanseverlik değerinin öğretiminde en çok film, belgesel gibi materyallerden, gezi gözlem, drama, örnek olay gibi yöntemlerden yararlanıldığı belirtilmiştir.

V. BÖLÜM

5. Sonuçlar ve Öneriler

5.1. Sonuçlar

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutum ölçeğine verdikleri cevapların analiz edilmesi sonucunda; kör yurtseverlik tutumlarının orta düzeyde, yapıcı yurtseverlik tutumlarının çok yüksek düzeyde ve genel yurtseverlik tutumlarının ise yüksek seviyede olduğu görülmüştür.

Yurtseverlik tutum düzeyleri arasında, cinsiyet, sınıf ve ailenin ekonomik durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğrenim görülen üniversite, yaşanılan bölge, baba mesleği ve anne mesleği değişkenlerine göre ise anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür.

Öğrenim görülen üniversite değişkenine göre yurtseverliğin tüm boyutlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sakarya Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin kör yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; Dokuz Eylül Üniversitesi'nde öğrenim görenlerin ise en düşük olduğu; yapıcı yurtseverlik boyutunda ise Akdeniz Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin tutum düzeyinin en yüksek; Dokuz Eylül Üniversitesi'nde öğrenim görenlerin ise en düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel yurtseverlik tutumlarına baktığımızda da Sakarya Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; Dokuz Eylül Üniversitesi'nde okuyanların tutum düzeylerinin ise en düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının baba mesleği değişkenine göre yapıcı yurtseverlik tutumlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak kör yurtseverlik ve genel yurtseverlik boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Babası işçi olan öğrencilerin kör yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; babası çalışmayan öğrencilerin ise kör yurtseverlik tutumlarının en düşük olduğu görülmüştür. Genel

yurtseverlik tutumlarına baktığımızda ise yine babası işçi olan öğrencilerin yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; babası çalışmayan öğrencilerin ise en düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yurtseverlik tutum düzeylerinde anne mesleği değişkenine göre; kör yurtseverlik ve genel yurtseverlik boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı; yapıcı yurtseverlik boyutunda ise anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annesi emekli olan öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; annesi memur olan öğrencilerin ise yapıcı yurtseverlik tutum düzeyinin en düşük olduğu görülmüştür.

Yurtseverlik tutum düzeyleri arasında yaşanan bölge değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu; Marmara Bölgesi'nde yaşayan öğrencilerin kör yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; Ege Bölgesi'nde yaşayanların ise en düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapıcı yurtseverlik boyutunda, Akdeniz Bölgesi'nde yaşayan öğrencilerin tutum düzeyinin en yüksek; Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayanların ise en düşük olduğu ve genel yurtseverlik tutumlarına baktığımızda ise Marmara Bölgesi'nde yaşayan öğrencilerin yurtseverlik tutum düzeyinin en yüksek; Ege Bölgesi'nde yaşayanların yurtseverlik tutum düzeyinin ise en düşük olduğu görülmüştür.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverliği; çoğunlukla, çalışmak ve çalışkan olmak, ülkesine ve milli değerlere sahip çıkmak, ülkesine sevgi ile bağlı olmak şeklinde tanımladığı; vatanseverliğin, birlik, beraberlik ve bütünlük sağladığı için önemli bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adayları, vatansever kişileri; çalışkan, milli değerlere sahip çıkan, sorumluluk sahibi, ülke yararını gözeten ve duyarlı olan şeklinde betimlemiştir. Vatansever kişilerin, ülkenin kalkınması için çalışması, bilinçli ve eleştirel olması, vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoğunluğu, sosyal bilgiler ders programını vatanseverlik eğitimi açısından uygun bulmuştur. Sosyal bilgiler programının çok disiplinli yapıda olması ve özellikle tarih ve coğrafya konularının ağırlıklı olması, sosyal bilgiler programının amaçları arasında etkin ve iyi vatandaş yetiştirmek ve kültür

aktarımının sağlanmasının yer alması nedeniyle vatanseverlik değerinin kazandırılmasında, sosyal bilgiler dersinin yegâne ders olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Programın, yetersiz bulunmasının sebepleri arasında, yeni programda müfredattan çıkarılan konuların olması ve bilgilerin teorik olarak verilmesi gösterilmiştir.

Vatanseverlik eğitimi açısından, öğretmen ve sosyal çevrenin vatansever olmasının, iyi bir tarih öğretimi ile birlikte milli değerlerin öğretiminin vatanseverlik değerini kazandırmada etkili olacağı, tarihi mekânlara geziler düzenlemek, video ve filmler izlettirmek, edebi ürünlerden yararlanmak gibi yöntemlerin uygulanmasının gerektiği belirtilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik ile ilgili çağrışım alanlarında, akıllarına gelen ilk şeylerin; Atatürk, Milli Mücadele ve Anadolu olduğu; vatanseverlik ile ilişki kurdukları kavramların ise sevgi, toprak, ülke, vatan, çalışkanlık, bağımsızlık, bayrak vb. kavramların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Vatanseverlik eğitimindeki en önemli sorunların; öğretmen yetersizlikleri, ders programının içerik olarak yetersiz olması, derslerin teorik işlenmesi ve öğretmenlerin siyasi görüşünü derse yansıtması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vatanseverlik eğitimindeki sorunlara yönelik çözüm önerileri ise öğretmen yeterliklerinin artırılması ve geziler düzenleme, tarihi kişiliklerden yararlanma gibi öğretim tekniklerinin kullanılmasıdır.

5.2. Öneriler

Uygulamaya yönelik öneriler:

Vatanseverlik eğitimi için özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin yetkinliklerini artırmaya yönelik hizmet içi eğitim programları düzenlenmeli ve öğretmenleri, vatanseverlik eğitimi konusunda teşvik edici uygulamaların planlanması ve hayata geçirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Vatanseverlik değerini kazandırmak için öncelikle, öğretmenlerin rol model olması gerekmektedir. Öğretmenler, siyasi görüşlerini derse yansıtmadan, vatanseverlik değerinin, tam olarak ne ifade ettiğini öğrencilere aktarabilmelidir.

Vatanseverlik eğitimi için ders müfredatlarında düzenlemeler yapılarak, vatandaşlık ve vatanseverlik konularına daha çok yer ayrılması sağlanmalıdır. Ders programlarında vatandaşlık ve vatanseverlik gibi konuların siyasi görüşe göre hazırlanması engellenmelidir. Vatanseverlik için önemli bir yeri olan sosyal bilgiler dersinin haftalık ders saati artırılarak, derslerin yüzeysel işlenmesinin önüne geçilmelidir.

Vatanseverlik eğitiminin, sosyal bilgiler ve tarih dersleri ile sınırlandırılmadan tüm derslerde doğrudan veya dolaylı olarak verilmesi amaçlanmalıdır.

Vatanseverlik eğitiminde, yapıcı vatanseverlik tutumlarının kazandırılması hedeflenmelidir. Bunun için demokrasi ilkelerini benimsemiş, politik okuryazar ve etkin vatandaş profili oluşturmaya yönelik programlar yapılmalıdır.

Vatanseverliğin sadece ülke için kahramanlık yapmak olmadığı, vatanın yararına olan her eylemin vatanseverlik olarak değerlendirilmesi gerektiği anlayışının, toplum olarak benimsenmesini sağlayacak uygulamalar geliştirilmelidir. Böylece günlük işlerde dahi, vatani duygularla hareket edecek ve gerektiğinde de kahramanlık yapmaktan geri durmayacak vatandaşlar yetiştirmek öğretmenlerce amaç haline getirilmelidir.

Vatanseverlik değerinin, teorik derslerle kazandırılmaya çalışılması bir eksiklik olarak görüldüğünden, uygulamalı etkinliklerin yapılabilmesi için okullara ve öğretmenlere devlet tarafından gereken kolaylıklar sağlanmalı ve bu tür etkinlikleri teşvik edici uygulamalar eğitim planları içine dâhil edilmelidir. Tarihi ve coğrafi mekânlar, bilim merkezleri, yerli üretim yapan sanayi kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, dernek ve vakıflar, geri dönüşüm tesisleri, enerji tesisleri gibi ülkenin kalkınmasında katkısı olan her türlü kurum ve kuruluşlara inceleme gezileri düzenlenmesi veya işbirliği ile programlar yapılması, öğrencilerin ülkeye nasıl katkıda bulunabilecekleri yönünde fikirler edinebilmesini ve farkındalık oluşturulmasını sağlayacaktır.

Okullar tarafından vatanseverlik duygusunu pekiştirmek için milli bayramlar ve özel günler beklenilmeden belirli günlerde halkın da katılımını sağlayacak etkinlikler düzenlenmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Vatanseverlik değerinin kazanılmasında ailenin ve sosyal çevrenin etkisi olduğundan, yetkili makamlar tarafından vatanseverlik eğitiminin, yaşam boyu öğrenme programlarına alınması ve medyanın da işbirliği ile halkı bilinçlendirecek programlar düzenlenmesi sağlanmalıdır.

Araştırmacılar için öneriler:

Vatanseverlik değerinin kazanılmasında öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Bu yüzden öğretmenlerin vatanseverlik tutumları ve algıları önem taşımaktadır. Bu araştırmanın bir benzeri tüm branşlardaki öğretmenlerin katılımı ile yapılabilir.

Vatanseverlik değerinin kazanılmasına birçok faktör olumlu - olumsuz şekilde etki etmektedir. Benzeri bir araştırma farklı değişkenlerle (ilgi alanları, hangi yayınların takip edildiği, kimlerin örnek alındığı, ne tür etkinliklerden hoşlanıldığı vb.) yapılabilir. Böylece vatanseverliğin kazanılmasında nelerin etkili olduğuna ilişkin daha geniş bulgular elde edilebilir.

Vatanseverlik eğitiminin nasıl olması gerektiğine ilişkin kuramsal boyutta araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A. ve Tarman, B. (2013). Değerler: kim ne kadar değer veriyor?. *Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 191-206.
- Aksoy, B. (2003). Milli kimliğin kazanılmasında coğrafyanın önemi. *Türk Yurdu Dergisi*, 23 (194), 55-59.
- Arabacı, A. (2003). Yurttaşlık, uyrukluuk, yurtseverlik: bir değerlendirme. *Yönetişim*, Cilt 1 (2), 9-16.
- Arkonaç, S. A. (2001). *Sosyal psikoloji*. İstanbul: Alfa Yayınları
- Avcı, A. A. (2015). *Sosyal Bilgiler Dersinde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcı, A.A., İbret, B.Ü. ve Karasu Avcı, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik görüşleri. *İlköğretim Online Dergisi*, 16 (4), 1558-1574.
- Bakioğlu, A. ve Kurt, T. (2016). *Eğitimde demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlik*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Bar-Tal, D., Staub, E. (1997). Introduction: patriotism: its scope and meaning. In D. Bar-Tal, E. Staub (Eds.), *Patriotism: in the lives of individuals and nations* (pp. 45-90). Chicago: Nelson Hall.
- Başgil, A.F. (1959). Vatan ve vatanseverlik. *Türk Yurdu*, 1 (5), 6.
- Beldağ, A. (2012). *İlköğretim Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerlerin Kazanılma Düzeyinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Erzurum İli Örneği)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bilgili, A. S. (2006). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. İ. H. Demircioğlu (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* (3-56). Trabzon: Hegem Yayınları
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi

- Chua, S. ve Sim, J. B.Y. (2017). Postmodern patriotism: teachers' perceptions of loyalty to singapore. *Asian Education and Development Studies*. 6 (1), 30-43. (<https://www.academia.edu/people/search?utf8=%E2%9C%93&q=Postmodern+Patriotism%3A+Teachers%E2%80%99+Perceptions+of+Loyalty+to+Singapore> 13.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)
- Coşkun, D. (2011). *İlköğretim Birinci Kademe 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Denizli İli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Creswell, J.W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri (beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir (eds)). Ankara: Siyasal Kitabevi
- Creswell, J.W., Plano Clark, V.L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. (Çev. Y. Dede ve S. B. Demir (eds)). Ankara: Anı Yayıncılık
- Çavdarıcı, M. (2002). *Türkiye’de Sosyal Değerlerin Aşınması ve Kültür Sömürgeciliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: spss ve lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 77-96.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazanılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79–96.
- Elban, M. (2011). *Ortaöğretim 11. Sınıf Öğrencilerinin Tarih Dersine Yönelik Tutumları ile Vatanseverlik Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erden, M. (2007). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınevi
- Ersoy, A. F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları

- Ersoy, A.F. ve Öztürk, F. (2015). Bir vatandaşlık değeri olarak yurtseverlik: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının algısı. *İlköğretim Online Dergisi*, 14 (3), 974-992.
- Faiz, M. ve Karasu Avcı, E. (2019). Tarihi kahramanların değerler eğitiminde rol model olarak kullanılmasına ilişkin ortaokul öğrencilerinin algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 694-724.
- Fırat, M., Yurdakul, I. K. ve Ersoy, A. (2014). Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayılı olarak karma yöntem araştırması deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*. 2 (1), 65-86.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (Çev. Z. Mercan). İstanbul: Kırmızı Yayınları
- Gökalp, Z. (2018). *Türkçülüğün esasları* (Hzl. Bilgehan Atsız Gökdağ), Ankara: Akçağ Yayınları
- Gömlüksiz, M.N. ve Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 95-134.
- Gümüş, O. (2016). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Değerlerinin Karma Yaklaşımına Dayalı Etkinliklerle Öğretimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gündüz, D. D., Gündüz, M., Mertol, H. ve Çelikkol, Ö. (2019). Tarih öğretmenlerinin ortaöğretim öğrencilerine ‘vatanseverlik’ değerini öğretirken kullandıkları değer yaklaşımlarının tespit edilmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*. 7 (16), 591 - 606.
- Gündüz, M. ve Gündüz, F. (2002). *Yurttaşlık bilinci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürses, F. (2010). Kemalizm’in model ders kitabı: vatandaş için medeni bilgiler. *Akademik Bakış Dergisi*, 4 (7), 233-249.
- Kabaklı Çimen, L. (2017). Üniversite öğrencilerinin vatanseverlik tutumları ile benlik kurguları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 6 (3), 1950-1975.

- Kahne, J. ve Middaugh E. (2006). Is patriotism good for democracy? A study of high school seniors' patriotic commitments. *Phi Delta Kappan*, 87 (8), 600-607 (<https://www.academia.edu/people/search?utf8=%E2%9C%93&q=Is+Patriotism+Good+for+Democracy> 13.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)
- Kapan, E. (2014). *7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerleri Kazanma Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kara, C., Topkaya, Y. ve Şimşek, U. (2012). Aktif vatandaşlık eğitiminin sosyal bilgiler programındaki yeri. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 4 (3), 147-159.
- Kara, U. (2013). *Kültürel kimlik anayasal vatandaşlık özyönetim*. Ankara: Karahan Kitabevi
- Karagöz, Y. (2014). *SPSS 21.1 uygulamalı biyoistatistik tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık bilimleri için*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Karaman Kepenekçi, Y. (2008). *Eğitimciler için insan hakları ve vatandaşlık*. Ankara: Ekinoks Yayınevi
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Karasu Avcı, E., İbret, B.Ü (2016). Vatanseverlik değerine ilişkin okul öncesi öğretmen adaylarının görüşlerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (5), 2501-2518.
- Karasu Avcı, E., İbret, B.Ü (2018). Toplumsal kimliğin oluşumunda sosyal bilgiler dersinin rolünün incelenmesi: sosyal bilgiler öğretim programları (1968, 1998, 2005). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (29), 336-376.
- Keyman, E. F. (2008). *Aydınlanma, Türkiye ve vatandaşlık*. İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kocatürk, U. (1999). *Atatürk'ün fikir ve düşünceleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi

- Kösoğlu, N. (2013). *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı* (3. Basım). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kurt, T. (2007). *Öğretmenlerin Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatanseverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lin, N. (1976). *Foundations of social research*. USA: McGraw-Hill
- Macintyre, A. (1999). Vatanseverlik bir erdem midir?. (Çev. Tüzel, M.). *Cogito*, 21, 31-47.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *An expanded source book: qualitative data analysis*, California: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı. Ankara: MEB Yayınları.
- Nazıroğlu, B., Göksu, M.Z. (2018). İmam hatip ortaokulu öğrencilerinin gözüyle vatanseverlik değeri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13, 211-230.
- Nathanson, S. (1993). *Patriotism, morality and peace*. USA: Rowman ve Littlefield Publishers
- Okur, M. (2013). *Liselerde Coğrafya Eğitiminin Milli Kimlik Bilincine Etkisinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi (yapılandırmacı bir yaklaşım)* (21–50). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller*. (3. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Rothi, Lyons ve Chryssochoou (2005). National attachment and patriotism in a europeanation: a britishstudy. *Political Psychology*, Vol. 26, No. 1

(<https://www.academia.edu/people/search?utf8=%E2%9C%93&q=National+Attachment+and+Patriotism+in+a+European+Nation%3A+A+British+Study>
13.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)

Sağlam, E. (2014). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Karşılaşılan Güçlüklerin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Sarı, H. (2003). *Vatandaşlık bilgisi*. Bolu: Kemal Matbaacılık

Satı Bey, (2018). *Vatan fikri ve terbiyesi* (Hzl. Abdulkadir Akgül), İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

Schatz, R. T., Staub, E. (1997). Manifestations of blind and constructive patriotism: personality correlates and individual-group relations. In Bar-Tal, D., Staub, E. (eds.), *Patriotism: In The Lives Of Individuals And Nations*. (pp.229-245). Chicago: Nelson-Hall.

Schatz, R. T., Staub, E., ve Lavine, H. (1999). On the varieties of national attachment: Blind versus constructive patriotism. *Political Psychology*, 20 (1), 151–174. (<https://www.academia.edu/people/search?utf8=%E2%9C%93&q=On+the+varieties+of+national+attachment%3A+Blind+versus+constructive+patriotism>
13.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)

Schumacker, R. E.. ve Lomax, R. G. (1996). *A beginner's guide to structural equation modeling*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc

Staub, E. (1997). Blind versus constructive patriotism: moving from embeddedness in the group to critical loyalty and action. In D. Bar-Tal, E. Staub (eds.). *Patriotism: in the lives of individuals and nations*. Chicago: Nelson Hall.

Şarşembiyeva, T. (2015). Kırgızistan'da “vatanseverlik” algısı üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 19 (2), 175-185.

Tabur, E. (2014). *Öğrencilerde Milli Kimlik Kavramı ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Milli Kimlik Kazanımına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (27), 461-487.
- Tolstoy, L. N. (2007). *Vatanseverliğe karşı*. (Çev. Bengi, A. B.). İstanbul: Yokuş Yayınları
- Tonga, D. (2013). *8. Sınıf Öğrencilerinin Vatandaşlık Bilinci Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Tonga, D., Aksoy, B. (2014). Evaluation of the patriotic attitudes of the prospective teachers according to various variables. *International Journal Of Academic Research*, 6 (1), 172-178, DOI:10.7813/2075-4124.2014/6-2/B.24
- Üstel, F. (2009). *"Makul Vatandaş"ın peşinde. II. meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. İstanbul: İletişim Yayıncılık
- Yalçınkaya, E. ve Uslu, S. (2015). Sosyal bilgilerin tarihçesi ve temel eğitimdeki yeri. R. Sever (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (25-46). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Yavuz, İ. (2018). *Sosyal Bilgilerde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasında Farklı Ülke Uygulamaları (ABD, Kanada, Singapur, Türkiye)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yazıcı, F. (2009). *Yurtseverlik Eğitimi: Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretmenlerinin Tutum ve Algılarına Yönelik Bir Çalışma (Tokat İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcı, S. ve Yazıcı, F. (2010). Yurtseverlik eğitimi: tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (10), 649-660.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

- Yıldırım, S. (2006). *TSK Vatandaşlık Bilinci ve Vatanseverlik Eğitiminin Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, R. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatanseverlik Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yörü, S. (2007). *Vatan Sevgisi ve Yurttaşlık Bilinci Oluşturmada Lise Coğrafya Derslerinin Yerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Elektronik Kaynaklar

- <http://sozluk.gov.tr/> (Türk Dil Kurumu, 15.06.2019 tarihinde erişilmiştir.)
- <http://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/ogretmenlere> (Atatürk Araştırma Merkezi, 27/04/2019 tarihinde erişilmiştir.)
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (16.06.2019 tarihinde erişilmiştir)
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.587b8710468db6.33686412 (Türk Dil Kurumu, 15.01.2017 tarihinde erişilmiştir.)

EK:1 Araştırmanın Nitel Kısmı İçin Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler Tablosu

Kod İsmi	Cinsiyet	Öğrenim Görülen Üniversite	Ailenin Ekonomik	Baba Mesleği	Anne Mesleği	Yaşanılan Bölge
Ö1	Kız	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Serbest Meslek	Çalışmıyor	Karadeniz
Ö2	Kız	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1.000 TL Altı	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Karadeniz
Ö3	Kız	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Serbest Meslek	Çalışmıyor	İç Anadolu
Ö4	Kız	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	Serbest Meslek	Çalışmıyor	Karadeniz
Ö5	Kız	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	Emekli	Çalışmıyor	Güneydoğu Anadolu
Ö6	Erkek	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	3.000 TL Üstü	İşçi	Çalışmıyor	Ege
Ö7	Erkek	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1.000 TL Altı	Serbest Meslek	Çalışmıyor	Güneydoğu Anadolu
Ö8	Erkek	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	3.000 TL Üstü	İşçi	Çalışmıyor	Marmara
Ö9	Erkek	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	3.000 TL Üstü	İşçi	İşçi	İç Anadolu
Ö10	Erkek	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	3.000 TL Üstü	Memur	Çalışmıyor	İç Anadolu
Ö11	Erkek	Adıyaman Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Emekli	Çalışmıyor	Güneydoğu Anadolu
Ö12	Erkek	Adıyaman Üniversitesi	1.000 TL Altı	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Güneydoğu Anadolu
Ö13	Erkek	Adıyaman Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Çalışmıyor	İşçi	Güneydoğu Anadolu
Ö14	Kız	Adıyaman Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	Memur	Çalışmıyor	Güneydoğu Anadolu
Ö15	Kız	Adıyaman Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Güneydoğu Anadolu
Ö16	Kız	Adıyaman Üniversitesi	1.000 TL Altı	İşçi	Çalışmıyor	İç Anadolu
Ö17	Erkek	Akdeniz Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	Emekli	Çalışmıyor	İç Anadolu
Ö18	Erkek	Akdeniz Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Emekli	Çalışmıyor	İç Anadolu
Ö19	Erkek	Akdeniz Üniversitesi	3.000 TL Üstü	Serbest Meslek	Çalışmıyor	Akdeniz Bölgesi
Ö20	Kız	Akdeniz Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Emekli	Çalışmıyor	İç Anadolu
Ö21	Kız	Akdeniz Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	Serbest Meslek	Çalışmıyor	İç Anadolu
Ö22	Kız	Akdeniz Üniversitesi	1.000 TL Altı	Serbest Meslek	Çalışmıyor	İç Anadolu
Ö23	Erkek	Dokuz Eylül Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	Emekli	Çalışmıyor	Akdeniz Bölgesi
Ö24	Erkek	Dokuz Eylül Üniversitesi	3.000 TL Üstü	Memur	Emekli	Ege
Ö25	Kız	Dokuz Eylül Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Emekli	Çalışmıyor	Akdeniz

EK:1 Araştırmanın Nitel Kısmı İçin Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler Tablosu (Devamı)

Ö26	Kız	Dokuz Eylül Üniversitesi	3.000 TL Üstü	Memur	Emekli	Ege
Ö27	Kız	Dokuz Eylül Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Akdeniz
Ö28	Kız	Erzincan Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	Memur	Çalışmıyor	Doğu Anadolu
Ö29	Kız	Erzincan Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	Memur	Çalışmıyor	Güneydoğu Anadolu
Ö30	Kız	Erzincan Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	İşçi	Çalışmıyor	Akdeniz
Ö31	Erkek	Erzincan Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	İşçi	Çalışmıyor	Doğu Anadolu
Ö32	Erkek	Erzincan Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Emekli	Çalışmıyor	Doğu Anadolu
Ö33	Erkek	Erzincan Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Doğu Anadolu
Ö34	Erkek	Gazi Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	İşçi	Çalışmıyor	Akdeniz
Ö35	Erkek	Gazi Üniversitesi	3.000 TL Üstü	Serbest Meslek	Çalışmıyor	İç Anadolu
Ö36	Erkek	Gazi Üniversitesi	3.000 TL Üstü	İşçi	Çalışmıyor	Karadeniz
Ö37	Erkek	Gazi Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Serbest Meslek	Serbest Meslek	İç Anadolu
Ö38	Erkek	Gazi Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	İşçi	Çalışmıyor	Karadeniz
Ö39	Kız	Gazi Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Serbest Meslek	Emekli	Akdeniz
Ö40	Kız	Gazi Üniversitesi	3.000 TL Üstü	Memur	Çalışmıyor	Güneydoğu Anadolu
Ö41	Kız	Gazi Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	İşçi	Çalışmıyor	İç Anadolu
Ö42	Kız	Gazi Üniversitesi	3.000 TL Üstü	Serbest Meslek	İşçi	Ege
Ö43	Kız	Gazi Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	Serbest Meslek	Çalışmıyor	İç Anadolu
Ö44	Erkek	Sakarya Üniversitesi	1.000 TL Altı	Çalışmıyor	Çalışmıyor	Doğu Anadolu
Ö45	Erkek	Sakarya Üniversitesi	1.001-2.000 TL Arası	Serbest Meslek	Çalışmıyor	Marmara
Ö46	Erkek	Sakarya Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	İşçi	İşçi	Marmara
Ö47	Kız	Sakarya Üniversitesi	3.000 TL Üstü	Serbest Meslek	Çalışmıyor	Marmara
Ö48	Kız	Sakarya Üniversitesi	3.000 TL Üstü	Memur	Çalışmıyor	Karadeniz
Ö49	Kız	Sakarya Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	İşçi	Çalışmıyor	Marmara
Ö50	Kız	Sakarya Üniversitesi	2.001 – 3.000 TL Arası	İşçi	Çalışmıyor	Marmara

EK:2 Yurtseverlik Tutum Ölçeği

YURTSEVERLİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Değerli öğretmen adayları,

Bu ölçek sizlerin yurtseverlik tutumlarınızı ölçmek amacıyla yapılan bilimsel bir araştırma için kullanılacaktır. Elde edilen veriler araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacak ve başka kişi veya kurumlarla paylaşılmayacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplar araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği yönünden büyük önem taşımaktadır.

Samimiyetiniz için teşekkür ederim.

Emine TARHAN

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi

e-mail: emineguler00@hotmail.com

1.BÖLÜM KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ

Üniversite Adı :

Sınıf : ()1 ()2 ()3 ()4

Cinsiyet : ()Kız ()Erkek

Ailenin ekonomik durumu:

() 1.000 TL Altı () 1.001-2.000 TL Arası () 2.001 – 3.000 TL Arası () 3.000 TL Üstü

Babanın Mesleği : ()Çalışmıyor ()İşçi ()Memur ()Emekli ()Serbest

Annenin Mesleği : ()Çalışmıyor ()İşçi ()Memur ()Emekli ()Serbest

Yaşanılan Bölge : ()Karadeniz ()Marmara ()Ege ()Akdeniz ()G.Anadolu ()D.Anadolu

()İç Anadolu

2.BÖLÜM YURTSEVERLİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki maddelerde ifade edilenlerin karşılığı olarak size en uygun olan şıkkı işaretleyiniz.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Tamamen Katlıyorum
1. Türkiye'yi tüm kalbiyle desteklemeyen insanlar başka bir yerde yaşamalıdır.					
2. Türkiye, hemen hemen her zaman haklıdır.					
3. Haklı ya da haksız olsun ülkemizi desteklerim.					
4. Türkiye'nin resmi Kıbrıs politikasını protesto edenler Türkiye karşıtıdır.					
5. Türkiye'nin politikalarına karşı protesto ve gösteri yapanlar büyük ölçüde zeki, sorumluluk sahibi ve iyi insanlardır.					
6. Türkiye'nin politikalarının hemen her zaman ahlaken doğru olduğuna inanıyorum.					

KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM.

7. Bir başka ülke, hakkında çok az şey bildiğim bir konuda Türkiye'nin önemli bir politikasıyla görüş ayrılığına düşerse, ille de ülkemizin yaklaşımını desteklemem.					
8. İnsanlar sürekli olarak Türkiye'de bir şeylerin akışını değiştirmeye çalışmamalıdır.					
9. Türkiye'nin politikalarını sırf benim ülkemizin politikaları olduğu için desteklerim.					
10. Dünyada Türkiye'ye yönelik zaten çok fazla eleştiri varken, biz yurttaşlar da onu eleştirmemeliyiz.					
11. Bu ülkeyi eleştirmek Türkiye karşıtıdır.					
12. Bu ülkeyi eleştirenler de dâhil, tam bir konuşma özgürlüğüne sahip olmalıyız.					
13. Türkiye'ye mensup olduğum için onun bazı eylemleri beni üzer.					
14. İnsanlar, bu ülkeyi olumlu bir yöne doğru hareket ettirmek için çok çalışmalıdır.					
15. Eğer Türkiye'yi seviyorsan onun sorunlarının farkına varmalı ve onları düzeltmeye çalışmalısın.					
16. Eğer Türkiye Cumhuriyetini eleştirirsem, bunu ona olan sevgimden dolayı yaparım.					
17. Ülkeme önem verdiğim ve onu geliştirmek istediğim için Türkiye'nin bazı politikalarına karşı çıkarım.					
18. Türkiye'ye olan sevgimi olumlu değişim çabalarını destekleyerek gösteririm.					
19. Ülke sevgim, popüler fakat yıkıcı olabilecek politikalara karşı çıkmamı gerektirir.					
20. Ülkemin güçlü olması kadar haklı olmasına da önem veririm.					

Ek:3 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

Değerli Öğretmen Adayları,

Bu çalışma “Vatanseverlik” hakkında sizlerin düşünce ve fikirlerinizi almak amacıyla yapılmaktadır. Elde edilen veriler araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacak ve başka kişi veya kurumlarla paylaşılmayacaktır. Değerli görüşlerinizin çalışmaya ışık tutacağını düşünüyor ve katılımınız için teşekkür ediyorum.

Emine TARHAN

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi

e-mail: emineguler00@hotmail.com

1. BÖLÜM KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ

Üniversite Adı :

Cinsiyet : () Kız () Erkek

Ailenin ekonomik durumu: () 1.000 TL Altı () 1.001-2.000 TL Arası
() 2.001 – 3.000 TL Arası () 3.000 TL Üstü

Babanın Mesleği : () Çalışmıyor () İşçi () Memur () Emekli () Serbest

Annenin Mesleği : () Çalışmıyor () İşçi () Memur () Emekli () Serbest

Yaşanılan Bölge: () Karadeniz () Marmara () Ege () Akdeniz () G.Anadolu () D.Anadolu
() İç Anadolu

2. BÖLÜM: VATANSEVERLİK ALGISI

1.Vatanseverliği nasıl tanımlarsınız?

2.Vatanseverlik neden önemlidir? Açıklayınız.

3.Vatansever bir kişinin hangi özelliklere sahip olması gerekir? Açıklayınız.

4.Kendisini vatansever olarak niteleyen bir kişinin vatandaş olarak ülkesi için neler yapması gerekir? Açıklayınız.

5.Sosyal bilgiler ders programını vatanseverlik eğitimi açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? Açıklayınız.

6.Vatanseverlik değerinin öğrencilere kazandırılmasında sizce etkili olan faktörler nelerdir? Açıklayınız.

7.Vatanseverlik denildiğinde aklınıza gelen ilknedir?

Kişi : **Olay :** **mekan/yer :**

8.Vatanseverlik ile ilişki kurduğunuz, bağdaştırdığınız kavramların 10 tanesini yazabilir misiniz?

VatanseverlikVatanseverlik

VatanseverlikVatanseverlik

VatanseverlikVatanseverlik

VatanseverlikVatanseverlik

VatanseverlikVatanseverlik

9. Vatanseverlik eğitiminde gördüğünüz sorunlar nelerdir? Açıklayınız. (Ülkemiz, ders, program bazında)

10. Vatanseverlik eğitiminin verilmesinde neler yapılmalıdır? Açıklayınız. (Sosyal bilgiler dersi- okul- toplumda)

Bunların dışında eklemek istedikleriniz:

KATKILARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM.

EK:4 Yurtseverlik Tutum Ölçeği Kullanma İzni

02.07.2019

Posta - Emine TARHAN - Outlook

Re: Vatanseverlik Ölçeği

Fatih Yazici <yazicizade@gmail.com>

Cmt 7.01.2017 09:56

Kime: Emine TARHAN <emineguler00@hotmail.com>

Emine hanım selamlar. Ölçeği kullanmanızda hiçbir sorun yok. Ölçek maddelerine yüksek lisans tezimden ulaşabilirsiniz. Kolaylıklar.

6 Oca 2017 Cum, saat 21:40 tarihinde Emine TARHAN <emineguler00@hotmail.com> şunu yazdı:

Sayın Hocam,

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans öğrencisiyim. Yrd.Doç.Dr. Hatice MEMİŞOĞLU Hocamın danışmanlığında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik tutumlarını

ölçmeye yönelik tez çalışması yapacağım. Çalışmamda Schatz,

R. T., Staub, E. ve Lavine, H. (1999)'nin, kör/tutucu ve yapıcı vatanseverlik arasındaki ayrımı ortaya koymak amacıyla geliştirdikleri ve tarafınızdan Türkçe'ye çevrilmiş olan ölçeği izin vermeniz durumunda kullanmak istiyorum. Bu konuda yardımcı olmanızı

rica eder, iyi çalışmalar dilerim.

Emine TARHAN

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

EK:5 Etik Kurulu Raporu

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Emine TARHAN
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi ABD

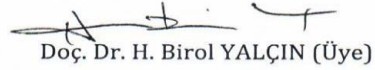
Sayın Emine TARHAN,

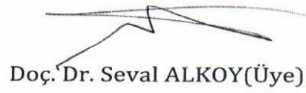
"Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik Tutumları ve Algıları" konulu araştırmanız ile ilgili olarak Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2017/46). Kurulumuzun 08.02.2017 tarihli ve 2017/02 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

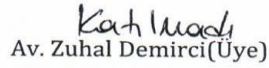

Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

Doç. Dr. Altay Eren (Üye)

Doç. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Y. Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Av. Zuhale Demirci (Üye)

EK:6 Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uygulama İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 07/04/2017-E.20390

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 79594239-302.14.03/
Konu : Araştırma İzni(Emine TARHAN)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 08/02/2017 tarih ve 8372 sayılı Araştırma İzin İstemi (Emine TARHAN) konulu yazınız.

Enstitünüz Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Emine Tarhan'ın "Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatansızlık Tutumları ve Algıları" konulu tez çalışmasını Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda uygulama talebi Rektörlüğümüz tarafından uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof.Dr. Hayrettin ÖZTÜRK
Rektör Yardımcısı

**BELGENİN ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR**

07/04/2017

Nuray Balkan
Nuray BALKAN
Bilgisayar İşletmeni

Mevcut Elektronik İmzalar

HAYRETTİN ÖZTÜRK (Abant İzzet Baysal Üniversitesi Rektörlüğü - Rektör Yardımcısı) 07/04/2017 11:23

İzzet Baysal Kampüsü 14030 Gölköy / Bolu
Telefon No: (0 374) 253 46 84
E-Posta: oidb@ibu.edu.tr

Faks No: (0 374) 253 46 43
İnternet Adresi: http://www.oidb.ibu.edu.tr/

Bilgi İçin: Nuray BALKAN
Unvan: Bilgisayar İşletmeni

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK:7Adıyaman Üniversitesi Uygulama İzni

A.İ.B.Ü - Gelen Evrak No: 20/03/2017-E.6922
Evrak Tarih ve Sayısı: 30/05/2017-E.29670
Evrak Tarih ve Sayısı: 15/03/2017-E.1604

T.C.
ADİYAMAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

2006-2016
M. YIL

Ek-5

Sayı :63719281-302.14.03-
Konu :Araştırma İzni (Emine TARHAN)

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 16/02/2017 tarihli ve 2206 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Emine TARHAN' ın; " Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Tutumları ve Algıları" konulu tez çalışmasını Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerine uygulama talebi uygun görülmüştür.
Gereğini bilgilerinize arz ederim.

E-İmzalıdır
Prof. Dr. Seyit TEMİR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

BELGENİN ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR.
15.03.2017

Ayteül KILINÇ

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://ebelge.adiyaman.edu.tr/enVision/Dogrula/AMP7FI>

Altınşehir Mh. 3005 Sokak No:13 02040 ADIYAMAN

Ayrıntılı bilgi için imtibat: Ayteül KILINÇ

Telefon: 04162233819

Faks: 04162233836

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.
Evrak doğrulaması <http://ebelge.adiyaman.edu.tr/enVision/Dogrula/AMP7FI> adresinden yapılabilir.

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK:8 Akdeniz Üniversitesi Uygulama İzni

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 50913635-302.14.03-E.36989
Konu : Emine TARHAN'ın Araştırma İzni

12/10/2017

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Emine TARHAN'ın "Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik Tutumları ve Algıları" konulu tez çalışmasına veri sağlamak amacıyla Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim gören öğretmen adaylarına uygulama yapabilmesi Fakülte Bilim Kurulunun 07.08.2017 tarih 22/1 sayılı kararı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

e-imzalıdır

Prof.Dr. Ahmet ÖGKE
Rektör Yardımcısı

Ek:

- 1- Eğitim Fakültesi Dek.'nın yazısı
- 2- Eğitim Fakültesi Bilim Kurulu Kararı

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://ebys.akdeniz.edu.tr/enVision/Dogrula/NNBY4T1>

Adres:Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü Kampus / Antalya
Telefon:0242 227 44 00/1300 Faks:0242 310 15 09
e-Posta:oidb@akdeniz.edu.tr Elektronik Ağ:http://oidb.akdeniz.edu.tr - Pın Kodu:54802

Bilgi için: Arzu Löker
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni
Tel No: 2422274400

EK:9 Dokuz Eylül Üniversitesi Uygulama İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 04/08/2017-E.41713

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Ek-7

Sayı : 47855647-399
Konu : Uygulama İzni

28.07.2017 • 0 1130

....../....../2017

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) 14.07.2017 tarihli ve 79594239-302.14.03/9272 sayılı yazınız.
b) Üniversitemiz Buca Eğitim Fakültesi Dekanlığının 25.07.2017 tarihli ve 85316909/399-3728 sayılı yazısı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Emine TARHAN'ın "Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Tutumları ve Algıları" konulu tez çalışması kapsamında uygulama yapma isteğinin uygun görüldüğüne dair Üniversitemiz Buca Eğitim Fakültesi Dekanlığından alınan ilgi yazı fotokopisi ekte gönderilmektedir.
Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Ayşe OKUR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek : İlgi yazı (b) ve ekleri (2 sayfa)

Adres: Cumhuriyet Bulvarı No:144 35210 Alsancak İZMİR
Telefon: 02324121426 Faks: 02324121403
E-Posta: o.ozkan@deu.edu.tr Elektronik Ad: www.deu.edu.tr
Kop Adresi: dokuzeyluluniversitesi@ts01.kcp.tr

Bilgi için irtibat:
Özlem ÖZKAN
Bilgisayar İşletmeni

Evrak Tarih ve Sayısı: 04.08/2017-E.41713

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Buca Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 85316909/399
Konu : Uygulama İzni

25.07.2017-043728

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 17.07.2017 tarihli ve 47855647-302.14.03-E.8010 sayılı yazınız.

İlgi yazıda, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Emine TARHAN'ın 'Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Tutumları ve Algıları' konulu araştırması kapsamında Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalında uygulama yapma isteği ilgili Bölüm Başkanlığı tarafından uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Doç.Dr.Caner KERİMOĞLU
Dekan Yardımcısı

EK:1

D.E.Ü. REKTÖRLÜK GELEN NO
25.07.2017 09.08 - 35576

Uğur Mumcu Caddesi 135 Sokak No.5 35150 Buca / İZMİR
Tel.: 0-232 - 4204882-4204883-4204884-4204885-4204886 - 4204887 - 4204598 - 4207602 - 4400808 -
4409609 - 4409611-4409612 - 4409613 - 4409615 - 4201472 - Fax.: 0-232-4204895 - 0-232-4409610
www.deu.edu.tr/egitim e-mail: egitim@deu.edu.tr

Bİlgiler için İrtibat: Hüsn KARTAL
Bilgisayar İşletmeni
0 232 3012089

KARTAL

EK:10 Erzincan Üniversitesi Uygulama İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 04/08/2017-E.41713

T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı

Ek-6

Sayı : 93368059-806.01.03-E.33503
Konu : Anket İzni

28/07/2017

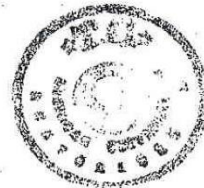
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 14.07.2017 tarih ve 9272 sayılı yazı sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Emine TARHAN'ın "Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Tutumları ve Algıları" konulu tez çalışması için Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören öğrencilere uygulama yapma isteği uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

BELGENİN ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR
31.07.2017
Ö.LÖK

Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Prof.Dr.Adem BAŞIBÜYÜK tarafından 28.07.2017 tarihinde e-imzalanmıştır.
Evrakınızı <http://evrakdogrulama.erkincan.edu.tr> linkinden AFD9E1ADXB kodu ile doğrulayabilirsiniz.

Adres: Erzincan Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı 24100/Erzincan
Tel: 0 (446) 226 66 66 (12000) Faks: 0 (446) 226 26 60 İrtibat: Ö.LÖK (12007)

EK:11 Gazi Üniversitesi Uygulama İzni

A.İ.B.Ü - Gelen Evrak No: 02/06/2017-E.13227
Evrak Tarih ve Sayısı: 06/06/2017-E.31082
Evrak Tarih ve Sayısı: 26/05/2017-E.20610

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 17311665-044-
Konu : Anketler (Ermine TARHAN)

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)
Abant İzzet Baysal Üniversitesi Gökky Kampüsü
14280 BOLU

İlgi : a) 22/05/2017 tarihli ve 89377925-044- 74173 sayılı yazı.
b) 14/04/2017 tarihli ve 4747 sayılı yazı.

İlgi (b) yazınız Üniversitemiz Gazi Eğitim Fakültesi tarafından incelenmiş olup; inceleme neticesini bildirir adı geçen Fakülte Dekanlığının ilgi (a) yazısı ve eki ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Suna AĞILDERE
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek:İlgi (a) yazı ve eki (2 sayfa)

29 5 17

Seyfettin KILIÇ
Birim Evrak Sorumlusu

Evrakı Doğrulamak İçin: <https://belgedogrulama.gazi.edu.tr>
Gazi Üniversitesi Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı Rektörlük Kampüsü 06500 Bepevler
/ ANKARA
Tel:0 (312) 212 68 40 Faks:0 (312) 221 32 02
e-Posta :ogris@gazi.edu.tr İnternet Adresi :www.ogris.gazi.edu.tr

Pin: 85591
Bilgi için :Semih Uğur İkiz
Bilgisayar İşletmeni
Telefon No:2022821

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır. (PIN:85591)
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

A.İ.B.Ü - Gelen Evrak No: 02/06/2017-E.13227
 Evrak Tarih ve Sayısı: 06/06/2017-E.31082
Evrak Tarih ve Sayısı: 22/05/2017-E.74173

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
 Gazi Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı : 89377925-044-
 Konu : Anketler(Emine TARHAN)

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
 (Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 14/04/2017 tarihli ve 4747 sayılı yazı.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Emine TARHAN'ın "Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Tutumları ve Algıları" konulu tezi kapsamında Fakültemiz Türkçe ve Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerine anket uygulama isteği Dekanlığımızca uygun görülmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rabia SARIKAYA
 Dekan

Ek:1

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi 06500 Teknikokullar/ANKARA
 Tel:202 8090-91-92 Faks:223 8693
 e-Posta :gef@gazi.edu.tr İnternet Adresi :http://gef.gazi.edu.tr/

Bilgi için :Özcan Göksu
 Bilgisayar İşletmeni
 Telefon No:03122028090

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK:12 Sakarya Üniversitesi Uygulama İzni

17/04/2017-E.5430

A.İ.B.Ü - Gelen Evrak No: 21/04/2017-E.9603

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : 35955870/044; 044/
Konu : Anket Uygulama İzni

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Emine TARHAN'ın "Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Tutumları ve Algıları" konulu anket çalışmasını Üniversitemizde uygulaması uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi arz ederim.

Prof.Dr. Musa EKEN
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BEKA3SC7M>

Rektörlük Eşentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Tel:0264 295 50 00 Faks:0264 295 50 31
E-Posta :ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ :www.sakarya.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Ankara’da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara’da tamamladı. 2001 yılında Niğde Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik Bölümü’nden mezun oldu. 2006 yılında Bolu İzzet Baysal Devlet Hastanesi’ne Tıbbi Sekreter olarak atandı. 2008 yılında Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi’nden mezun oldu. İçindeki öğretmen olma aşkı ile 2011 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü’nde eğitim almaya başladı ve 2014 yılında yüksek şeref öğrencisi olarak mezun oldu. 2015 yılında aynı üniversitede Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yüksek lisans eğitimine başladı. Yüksek lisans eğitimini, “Vatandaşlık Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik Tutumları ve Görüşleri” isimli çalışması ile 2019 yılında tamamlamamıştır.

e-mail: emineguler00@hotmail.com